



**T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ
ANABİLİM DALI**

Yüksek Lisans Tezi

**AFET YÖNETİMİ VE GÖNÜLLÜ KATILIM:
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
ÖĞRENCİLERİNİN AFETLERE GÖNÜLLÜ
KATILIMINA YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA**

Şevin TOZBEY

Zonguldak 2023

**T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

Yüksek Lisans Tezi

**AFET YÖNETİMİ VE GÖNÜLLÜ KATILIM:
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
ÖĞRENCİLERİNİN AFETLERE GÖNÜLLÜ
KATILIMINA YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA**

**Hazırlayan
Şevin TOZBEY**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Özcan SEZER**

Zonguldak 2023

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans Tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda ve basımda enstitü tez yazım ve basım yönergesine uygun davranıldığını taahhüt ederim.

Şevin TOZBEY

31.08.2023

T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalında 20528211613 numaralı Şevin Tozbey'in hazırladığı “**Afet Yönetimi ve Gönüllü Katılım: Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Öğrencilerinin Afetlere Gönüllü Katılımına Yönelik Bir Araştırma**” başlıklı YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 31/08/2023 Perşembe günü saat 12:00’da yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezinin onayına OY BİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

Prof. Dr. Özgür ÖNDER
Başkan

Prof. Dr. Özcan SEZER
(Tez Danışmanı)
Üye

Doç. Dr. Rahman Dağ
Üye

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

27/ 10 / 2023

Doç. Dr. Yücel NAMAL
Enstitü Müdürü

ÖZET

Kurum : ZBEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu
Yönetimi Anabilim Dalı

Tez Başlığı : Afet Yönetimi ve Gönüllü Katılım: Zonguldak Bülent
Üniversitesi Öğrencilerinin Afetlere Gönüllü Katılımına
Yönelik Bir Araştırma

Tez Yazarı : Şevin TOZBEY

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Özcan SEZER

Türü, Yılı : Yüksek Lisans, 2023

Sayfa Adedi : 105

Türkiye, deprem, heyelan ve sel gibi doğal afetlerin çok sık görüldüğü jeolojik bir konumda bulunmaktadır. Geçmişte yaşanmış olan afetler gözlemlendiğinde ülkemizde çok büyük kayıpların olduğu görülmektedir. Afet meydana gelmeden önce, afet anında ve sonrasında oluşabilecek kayıpları minimum seviyeye indirmek için birçok yönetmelik hazırlanarak yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bu faaliyetlerin yanında afetlerle mücadele edebilmek amacıyla toplum tarafından gönüllü yapılanmalar oluşturulmuştur. Kaliteli ve başarılı bir afet yönetim sisteminin meydana getirilebilmesi için toplumun da afet yönetim sisteminde yer alması gerekmektedir. Çünkü afet öncesinde, esnasında ve sonrasında gönüllülerin yürüttüğü faaliyetler afet yönetiminde kilit bir role sahiptir. 1999 Marmara depreminin ardından gönüllü kuruluşların sayısında bir artışın meydana geldiği görülmektedir. Gönüllü kuruluşlar afetlerde beslenme, barınma, arama kurtarma gibi önemli konularda çalışmalar yaparak büyük bir katkı sağlamaktadırlar. Ülkemizde afetlerde gönüllü katılımı arttırabilmek için kamu kurumlarının teşvik edici projeler üretmesi gerekmektedir. Gençlerin gönüllü katılım konusunda bilgilendirilmesinin ve teşvik edilmesinin önemi büyüktür. Afetlere gönüllü katılımın önemine dikkat çeken bu çalışmada Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi öğrencilerinin afetlere gönüllü katılımına ilişkin anket yoluyla bir araştırma yapılmış ve afetlere gönüllü katılımın gençlerde yeterli düzeyde olmadığı, gönüllü katılıma ilişkin süreçlerin ve uygulamaların yeterince bilinmediği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Afet, Gönüllü Katılım, Afet Yönetimi, Gönüllülük.

ABSTRACT

Institution	: ZBEÜ Institute of Social Sciences, Department of Political Science and Public Administration
Thesis Title	: Disaster Management and Voluntary Participation: A Research of on the Voluntary Participation to Disasters
Thesis Author	: Şevin TOZBEY
Thesis Adviser	: Assoc. Dr. Özcan SEZER
Type, Year	: MSc Thesis, 2023
Number of Pages	: 105

Turkey is located in a geological position where natural disasters such as earthquakes, landslides and floods are very common. When the disasters experienced in the past are observed, it is seen that there are great losses in our country. Many regulations and legislation have been prepared and new regulations have been made in order to minimize the losses that may occur before, during and after the disaster. In addition to these activities, voluntary organizations have been formed by the society in order to struggle with disasters. In order to create a quality and successful disaster management system, it is necessary for the society to take place in the disaster management system. Because the activities carried out by volunteers before, during and after the disaster play a key role in disaster management. After the 1999 Marmara earthquake, it is seen that there has been an increase in the number of voluntary organizations. Volunteer organizations make a great contribution by working on important issues such as nutrition, shelter, search and rescue in disasters. In order to increase voluntary participation in disasters in our country, public institutions produce encouraging projects. It is of great importance to inform and encourage young people about voluntary participation. These developments, which should pay attention to the importance of the development of young people in disasters, a survey was conducted at Zonguldak Bülent Ecevit University on the participation of volunteers in disasters, and it was concluded that the youth in disasters are not at a sufficient level, the environments where the volunteers are present, and the warehouses are in unknown places.

Keywords: Disaster, Volunteer Participation, Disaster Management, Volunteering.



ÖN SÖZ

Yazım süreci boyunca görüş ve önerilerini eksik etmeyerek rehberlik eden, deneyim ve yönlendirmeleriyle büyük katkı sağlayan değerli tez danışmanım Prof. Dr. Özcan Sezer'e teşekkürü bir borç bilirim. Özellikle bölümlerimi titizlikle okuyup çalışmamla ilgili öneri ve yorumlarını benimle paylaştığı için kendisine çok teşekkür ediyorum.

Lise eğitiminden beri her açıdan yol gösteren, yüksek lisans eğitimimde de bana her açıdan destek olan ve benim gelişimim için tüm zor şartlarda bana yol gösteren değerli hocam İbrahim Himmetoğlu ve eğitim hayatıma katkıda bulunan tüm hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Tez sürecimin tüm aşamalarında beni sabırla dinleyen, yardımını ve desteğini esirgemeyen, her konuda yanımda olan yol arkadaşım Emre Alpsoy'a teşekkür ederim.

Son olarak hayatım boyunca sürekli yanımda olan, eğitim hayatımda tüm zorluklara rağmen maddi manevi her açıdan destek olan, bana olan inanç ve güvenlerini her zaman hissettiğim canım annem Safiye ve babam Osman'a teşekkür etmek istiyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ÖN SÖZ.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ	1
1. AFET YÖNETİMİ VE GÖNÜLLÜ KATILIMA İLİŞKİN KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	4
1.1. Afet Kavramı	4
1.2. Afet Türleri.....	6
1.2.1. Doğal Afetler	6
1.2.2 İnsan Kaynaklı Afetler.....	7
1.3. Afet ve Acil Durum Yönetimi	10
1.3.1. Afet Yönetimi	10
1.3.2. Acil Durum Yönetimi	11
1.4. Afet Yönetimi Aşamaları	13
1.4.1. Zarar Azaltma Aşaması	13
1.4.2. Hazırlık Aşaması	15
1.4.3. Müdahale Aşaması	16
1.4.4. İyileştirme Aşaması	17
1.4.5. Yeniden İnşa Aşaması	18
1.5. Gönüllük Kavramı	18
1.6. Gönüllüğün Tarihsel Gelişimi	20
1.7. Gönüllülük Türleri.....	23
1.7.1. Formel ve İnformel Gönüllülük.....	24
1.7.2. Kısa ve Uzun Dönem Gönüllülük	25
1.7.3. Dijital Gönüllülük.....	26
1.7.4. Uluslararası Gönüllülük.....	27
1.7.5. Özel Sektörlerdeki Kurumsal Gönüllülük	28
1.8. Gönüllülüğün Boyutları ve Gönüllü Olmaya İten Nedenler	28
1.8.1. Bireysel Gönüllülük.....	29
1.8.2. Kurumsal Gönüllülük	30
1.9. Gönüllü Katılımın Amacı ve Önemi	31
1.10. Türkiye’de Geçmişten Günümüze Sivil Toplum ve Gönüllü Katılım	33
2. TÜRKİYE’DE AFET YÖNETİMİNDE ÖRGÜTLENME, KURUMSAL YAPILAR VE SORUNLAR.....	36
2.1. Afet Yönetiminin Tarihsel Süreci ve Gelişimi.....	36
2.1.1. 1944 Öncesi Afet Yönetimi	37
2.1.2. 1944-1958 Yılları Arasında Afet Yönetimi.....	38
2.1.3. 1958-1999 Yılları Arasında Afet Yönetimi.....	40

2.1.4.1999 Marmara Depremi Sonrası Afet Yönetimi	42
2.1.5. 2009 Sonrası Afet Yönetimi	45
2.2. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ve Afet Yönetiminde Örgütlenme	46
2.2.1. Merkezi Örgütlenme	47
2.2.2. Taşra Örgütlenmesi.....	49
2.2.3. Afet Yönetiminde Yerel Yönetimler	50
2.3. Afet Yönetimi ve Sivil Toplum Kuruluşları.....	54
2.3.1. Toplum Afet Müdahale Ekipleri (TAME).....	56
2.3.2. İtfaiye Semt Gönüllüleri	56
2.3.3. AFAD Gönüllüleri.....	57
2.3.4. Toplum Afet Gönüllüsü (TAG).....	57
2.3.5. Mahalle Afet Gönüllüleri (MAG).....	58
2.4.Türkiye’de Afetlere Gönüllü Katılımın Gelişimi	58
2.5. Afetlerde Gönüllü Katılımda Karşılaşılan Sorunlar	60
2.5.1. Mevzuattan Kaynaklanan Sorunlar	60
2.5.2. Uygulamadan Kaynaklanan Sorunlar	61
2.5.3. Afet Yönetişiminin Yetersizliği.....	63
2.5.4.Ekonomik ve Mali Yetersizlikten Kaynaklanan Sorunlar	64
2.5.5. Sivil Toplum Geleneğinin Güçsüz Olmasından Kaynaklanan Sorunlar.....	64
3.ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ ÖĞRENCİLERİNİN AFETLERE GÖNÜLLÜ KATILIMINA İLİŞKİN BİR ARAŞTIRMA	66
3.1. Araştırmanın Amacı	66
3.2. Araştırmanın Önemi	66
3.3. Çalışmanın Literatüre Katkısı.....	67
3.4. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	67
3.5. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	68
3.6. Araştırmanın Yöntemi	68
3.7. Araştırmada Veri Toplamada İzlenen Yöntem.....	68
3.8. Araştırma Soruları ve Hipotezleri	69
3.9. Araştırmanın Bulguları.....	70
SONUÇ.....	88
KAYNAKÇA	92
EKLER.....	102
Ek 1: Anket Formu	102
Ek 2: Etik Kurul Formu.....	104
ÖZ GEÇMİŞ.....	105

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1: Demografik Değişkenlerin Frekans Değerleri	70
Tablo 1.2: Afetlere Gönüllü Katılımın Bilgi Düzeylerine İlişkin Frekans Değerleri	72
Tablo 1.3: Afet Yönetimi ve Gönüllü Katılıma İlişkin Frekans Değerleri	73
Tablo 1.4: Afet Yönetimi ve Gönüllü Katılıma İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler ..	75
Tablo 1.5: Güvenilirlik Analizi	77
Tablo 1.6: Tanımlayıcı İstatistikler	77
Tablo 1.7: Cinsiyete Göre Afetlere Gönüllü Katılıma İlişkin Test Sonuçları	79
Tablo 1.8: Fakültelere Göre Afetlere Gönüllü Katılıma İlişkin Test Sonuçları	80
Tablo 1.9: Bölümlere Göre Afetlere Gönüllü Katılıma İlişkin Test Sonuçları	80
Tablo 1.10: Sınıflara Göre Afetlere Gönüllü Katılıma İlişkin Test Sonuçları	81
Tablo 1.11: Aylık Ortalama Harcamalara Göre Afetlere Gönüllü Katılıma İlişkin Test Sonuçları	81
Tablo 1.12: Babanın Eğitim Durumuna Göre Afetlere Gönüllü Katılıma İlişkin Test Sonuçları	82
Tablo 1.13: Annenin Eğitim Durumuna Göre Afetlere Gönüllü Katılıma İlişkin Test Sonuçları	83
Tablo 1.14: Ailenin Yerleşim Yerine Göre Afetlere Gönüllü Katılıma İlişkin Test Sonuçları	83
Tablo 1.15: Afete Maruz Kalmaya Göre Afetlere Gönüllü Katılıma İlişkin Test Sonuçları	83
Tablo 1.16: Afetlere Müdahaleye Göre Afetlere Gönüllü Katılıma İlişkin Test Sonuçları	84
Tablo 1.17: Yerel Afet Gönüllülüğüne Göre Afetlere Gönüllü Katılıma İlişkin Test Sonuçları	84
Tablo 1.18: Arama Kurtarma Gönüllülüğüne Göre Afetlere Gönüllü Katılıma İlişkin Test Sonuçları	85
Tablo 1.19: Sivil Toplum Kuruluşuna Üyeliğe Göre Afetlere Gönüllü Katılıma İlişkin Test Sonuçları	85
Tablo 1.20: AFAD Gönüllülüğüne Göre Afetlere Gönüllü Katılıma İlişkin Test Sonuçları	85

Tablo 1.21: AFAD Gönüllü Eğitim Programı Hakkında Bilgiye Göre Afetlere Gönüllü Katılıma İlişkin Test Sonuçları	86
Tablo 1.22: AFAD Gönüllülük Projesi Hakkında Bilgiye Göre Afetlere Gönüllü Katılıma İlişkin Test Sonuçları	86
Tablo 1.23: Gönüllülük Başvurularının E-Devlet Üzerinden Yapılabildiğini Bilmesine Göre Afetlere Gönüllü Katılıma İlişkin Test Sonuçları.....	87



KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
BAĞKUR	: Esnaf ve sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu
DASK	: Doğal Afet Sigortaları Kurumu
DE-SE-YA	: Deprem-Sel-Yangın
İİBF	: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
MAG	: Mahalle Afet Gönüllüleri
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
SSK	: Sosyal Sigortalar Kurumu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TADYGM	: Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü
TAG	: Toplum Afet Gönüllüleri
TAME	: Toplum Afet Müdahale Ekipleri
TAMP	: Türkiye Afet Müdahale Planı
TAYSB	: Türkiye Afet Yönetimi Strateji Belgesi
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TÜSEV	: Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı
ZBEÜ	: Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi

GİRİŞ

Dünyada ve ülkemizde afetler toplumsal ve bireysel hayatımızda önemli bir yeri bulunmaktadır. Meydana gelen afetlerin etkilerini ne kadar yönetebilirsek ve zararlarını ne ölçüde azaltabilirsek insanlar için zarar verici boyutu o kadar az olacaktır. İşte bu da ancak afet konusunda uzmanlaşmış gönüllülerin ve profesyonellerin çalışmalarıyla meydana gelecek toplumsal ve bireysel dirençliliğin oluşturulması ile mümkün olacaktır. Öncelikle afet, *“toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan olay”* şeklinde tanımlanmaktadır (AFAD, 2019). Nitekim afet, gerçekleşen olağanüstü hadisenin kendisi değildir söz konusu hadisenin ortaya çıkardığı sonuçtur.

Kamu kuruluşları acil durumlarda ve afet esnasında yürüttüğü çalışmalar neticesinde afetleri tecrübe ederek bilgi sahibi olmuşlardır. İlgili kamu kurumları afet faaliyetlerinde her ne kadar etkin olsalar da meydana gelen afetlerde kimi zaman yetersiz kalmış ve bu süreçte halkın da katıldığı bir afet yönetimi anlayışına dönüş yapılmıştır. Bir yerde afet meydana geldiğinde uzman ekipler afet yerine ulaşınca kadarki süreçte yerel halk hemen müdahalede bulunarak afet yönetim sistemine büyük bir katkı sağlamıştır. Ardından da afet alanında halk gönüllü olarak faaliyetlerde yer almış ve sorumlu kamu kurumlarına yardımcı olarak kayıpları minimum seviyeye indirmiştir. Böylelikle afetlerde gönüllülük anlayışının önemi ve gelişiminin gerekliliği halk tarafından verilen bu katkılar sayesinde daha anlaşılır olmuştur.

Türkiye tarihine bakıldığında gönüllü katılım Osmanlı Devleti dönemine dayanmaktadır. Gönüllü katılımın ilk olarak Osmanlı-Türk şehirlerinde mahalli ölçekli hizmetlere loncalar, dernekler, vakıflar ve vatandaşlar vasıtasıyla gerçekleştiği görülmektedir. Gönüllü katılım ülkemizde 1980’li yılların ardından yönetim alanında gerçekleşen değişimler ile birlikte devletin etkin hale getirilmesini sağlayan, mahalli düzeyde de vazifelerin katılımcı demokrasi çerçevesinde halkın daha aktif rol oynamasını amaçlayan bir yönetim şekli olarak yönetim sistemindeki yerini almıştır. Yerel demokrasinin gelişimi açısından gönüllü katılımın önemi büyüktür. Avrupa’da yerel hizmetlerde gönüllü katılımın çok sık olduğu görülmesine rağmen ülkemizde ise 2003 yılından itibaren yapılan

yasal düzenlemeler ile birlikte uygulanmaya başlandığı görülmektedir. Belediye faaliyetlerine gönüllü katılım konusunda yasal dayanak bazı yönetmelik ve kanunlar tarafından meydana getirilmiştir. Gönüllü katılım hiçbir karşılık beklemezsiniz, şahsi istek ile baskı altında kalınmadan bireylerin ya da toplulukların yönetime katılmasıdır. Geleneksel yönetim sisteminden yeni yönetim sistemine geçilmesiyle beraber genel ölçüde kamu hizmetleri, özel ölçüde de yerel kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi konusunda katılımcılık ön plana çıkmaya başlamış ve vatandaşların gönüllü katılım hususunda daha etkili olması için kamu hizmetlerinde gönüllü katılım önem teşkil etmeye başlamıştır. Ülkemizde İl Özel İdaresi Kanunu, Belediye Kanunu ve bu kanunlara dayanarak hazırlanan İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım Yönetmeliği, yerel kamu hizmetlerinde gönüllü katılımın hukuki dayanağını oluşturmaktadır. Ayrıca, Belediye Kanununda yer alan 76. Maddeye göre oluşturulan Kent Konseyi Yönetmeliği nezdinde kurulan kent konseyleri de yerel demokrasi ve yerel katılımın bir aktörü niteliğinde olup yerel kamu hizmetlerine gönüllü katılımı teşvik etmektedir.

Ülkemizde gerçekleştirilen gönüllü faaliyetlerin tarihi geçmişine bakıldığında hem dini duyarlılık hem de gelenek ve göreneklerden kaynaklanan yardımlaşma, destek olma, paylaşım gibi kavramların önemli olduğu görülmektedir. Ülkemizde gönüllü çalışmaların gerektiği kadar kurumsal bir yapıya ulaşmadığı, gerçekleştirilen gönüllü girişimlerin devlet tarafından gerektiği kadar önem verilmediği ve arzu edilen seviyeye ulaşılmasının önünde birtakım engellerin bulunduğu görülmektedir. İşte bundan dolayı ve buna benzer nedenlerden ötürü afet yönetiminde gönüllülüğün gerektiği kadar gelişmemesinin sebeplerinin araştırılması gereken bir konu olduğu değerlendirilmektedir.

Bu çalışmada afetlerde gönüllü katılım, gönüllülük türleri, gönüllü katılımın amacı ve önemi detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Aynı zamanda ülkemizde afet gönüllülüğü ile ilgili yürütülen çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın ilk bölümünde, ülkemizde afet yönetimi hakkında bilgi verilerek afetlerde gönüllü katılımın önemi üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde ise afet yönetiminde sorumlu olan kurumlar ile bu kurumların görevlerinden bahsedilmiş ve afetlerde gönüllü katılımda karşılaşılan sorunlar detaylı bir şekilde

ele alınmıştır. Çalışmanın son bölümünde ise afetlerde gönüllülük konusunu gençler üzerinden analiz etmek amacıyla Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi öğrencilerinin afetlere gönüllü katılımına ilişkin bir anket çalışması verilerine yer verilmiştir. Buradaki asıl amaç üniversite öğrencilerinin gönüllülük çalışmalarına katılım durumlarını analiz etmek ve üniversite öğrencilerini gönüllü faaliyetlere yönlendirebilmek için ne gibi çalışmaların yapılması gerektiğidir.



1. AFET YÖNETİMİ VE GÖNÜLLÜ KATILIMA İLİŞKİN KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Afet Kavramı

Afet kavramı, köken olarak Arapçadan Türkçe'ye geçmiş olan bir kelimedir. Kelime anlamı bela, felaket ve büyük yıkım şeklinde kullanılmaktadır (Gündüz, 2009, s.22). Büyük felaket ile yıkım olarak ifade edilen afet kavramı, anlamsal açıdan dar ve geniş olarak tanımlanmaktadır. Afet kavramı dar anlamda, doğada ortaya çıkan olağandışı tahribat, yıkım ve çevrede önemli zararlara sebep olan olay veya durum şeklinde ifade edilmektedir. Geniş anlamda ise, insanların bulunduğu bölgelerde sosyal, fiziksel, psikolojik ve ekonomik kayıplara neden olan ve yapılarında değişiklik meydana getiren, yaşamlarını devam ettirebilmelerini sağlayacak faaliyetlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Sosyal, kültürel ve ekonomik alt yapıyı olumsuz yönde etkileyerek, hasar meydana getiren bir olay olan afet, doğal ya da insan kaynaklı veya teknolojik olaylar şeklinde oluşmaktadır (Sarp, 1999, s.10).

Afet kavramına yönelik birçok tanım bulunmakla beraber AFAD'ın "Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü" nde afetin tanımı; *"Toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan, etkilenen toplumun baş etme kapasitesinin yeterli olmadığı doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olay. Afet bir olayın kendisi değil, doğurduğu sonuçtur"* şeklindedir (AFAD, 2019). Bu tanımda afetlerin sadece meydana gelen olaydan oluşmadığı, yaşanan olayın ortaya çıkardığı sonuçlarla birlikte ele alınması gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Doğa olaylarından herhangi birinin afet diye tanımlanabilmesi için insanların yaşadığı yerleşim yerlerine zarar vermesi gerekmektedir. Mesela insanların yaşamadığı bir yerleşim yerinde meydana gelen volkan yalnızca bir doğal tehlikedir. Bu doğal tehlikeler ancak insanların yaşadıkları yerleşim yerlerini ve sosyal yapılarını olumsuz etkilediği, zarar verdiği zaman afete dönüşmektedir (Genç, 2021, s.4). Bir başka tanıma göre ise afet, farklı özellikleri bulunan doğa olaylarının sebep olduğu, yıkım, büyük felaket veya halk dilinde *"kıran"* şeklinde ifade edilen toplumu olumsuz yönde etkileyen olaylardır (Gökçe ve Tetik, 2012, s.4).

Yaşanan afetlerin büyüklüğü ise meydana getirdiği can, mal ve sosyal kayıplara göre ölçülmektedir. Yani afetler, merkezine aldığı insanın sosyal, siyasal, ekonomik açıdan etkilendiği boyutlardan oluşmaktadır. Afetleri, sadece bilimsel açıdan ele alıp anlamaya çalışmak ortadaki soruna bir çözüm bulmak için yeterli olmaz. Afetlerin meydana getirdiği kayıp ve zararları azaltabilmek amacıyla bir sistemle beraber bütün endişeleri bir kenara bırakarak bilgi, beceri ve iş birliği sayesinde sorunlara çözüm üretilmesi gerekmektedir. (Kadıoğlu,2008, s.6).

Afetlerin büyüklüğü ve ortaya çıkardığı zararlara bağlı olarak o yerleşim yeri, bölge, kent ya ulusal seviyede ya da uluslararası seviyede desteğe gereksinim duyabilir. Geçmişte Türkiye’de meydana gelmiş afetlere bakacak olursak, afet yaşandıktan sonra ulusal ve uluslararası alanda yapılan yardımların çok önem teşkil ettiği görülmektedir. Bununla beraber 1980’den beri özellikle ABD olmak üzere NATO ve AB’nin uluslararası düzeyde afet yönetiminde bir iş birliği oluşturdukları görülmüştür. Ulusal düzeyde afet yönetimi ise devlet, il özel idaresi, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ile özel sektörden oluşmaktadır (Çağlar, 2020, s.8). Bu aktörlerin ancak bütün olarak katılımıyla oluşacak iş birliği ve koordinasyonu ile birlikte önemli bir çerçeve oluşturulacaktır.

Yukarıda belirtilen tanımlara göre afet kavramı tanım olarak kişiden kişiye farklılık gösteren, esnek bir yapıya sahip ancak bütün tanımların ortak bir noktaya vardığı bir kavramdır. Bunlardan ilki afetlerin yavaş yavaş ya da ani bir şekilde meydana gelmesidir. Yavaş bir şekilde meydana gelen afete örnek olarak kuraklık verilirken ani bir şekilde meydana gelen afete ise deprem örnek olarak gösterilebilmektedir. Afet tanımlarında yer alan bir diğer nokta ise; meydana gelen afetin geniş bir kitleyi ya da coğrafyayı etkilemesidir. Aksi halde meydana gelen durum “afet” olarak değil “olay” diye kabul edilmektedir. Bu yüzden meydana gelen afetler için yerel olanaklarla üstesinden gelememe ve bunla birlikte dış yardımlara gereksinim hali de aynı şekilde afet tanımlarında üstünde durulan önemli noktadır. Yapılan bütün afet kavramı tanımlarının ortak son noktası ise; afetin meydana gelen olay değil, yarattığı sonuç olmasıdır. Bu duruma örnek verilecek ise; kendi başına deprem bir afet değildir, bir doğa olayıdır; ancak meydana gelen depremde pek çok kayıp olursa bu bir afettir (Usta,2019, s.6).

1.2. Afet Türleri

Günümüze kadar afetleri, afet türlerini ve afetlerin nelerden ötürü meydana geldiğini açıklamak için pek çok araştırma gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen araştırmalar sonucunda literatüre bakıldığında afet türleri genel olarak doğal afetler ve insan kaynaklı afetler şeklinde ele alınmaktadır. Ancak literatüre bakıldığında bu türlerin yanı sıra sosyal afetler ve politik afetlerde bulunmaktadır. Afetlerin neden ve nasıl meydana geldiklerini açıklama girişimleri tarihsel süreçte değişik şekillerde olmuştur. Literatür taraması doğrultusunda afetlerin üç ana grupta ele alındığı görülmüştür. İlk açıklamada doğal afetleri “*Tanrı işi*” şeklinde olması, ikinci açıklama ise doğal afetlerin “*doğa*” işi şeklinde olması, üçüncü açıklama ise doğal afetlerin “*insan ve toplum*” işi şeklinde olmuştur (Güvel, 2001, s.14). Afet türlerinin literatürde bu şekilde sınıflandırılması afetlerin alternatif açıklamaları şeklinde ele alınmıştır. Bu araştırmada ise afetlerin alternatif açıklamaları yerine bilimsel açıklamalarının üzerinde durulacaktır. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığına ait sitede bulunan sınıflandırmada ise afetler esas olarak doğal ve insan kaynaklı afetler şeklinde iki grupta ele alınmıştır. (AFAD, 2019).

1.2.1. Doğal Afetler

Doğal afetler, tabiatın meydana getirdiği ve insanlarla beraber diğer canlılarında yaşamlarında tehlikeler oluşturan olayların tümüdür (Gündüz, 2009, s.24). Doğal afetler, olumsuz hava koşulları ile yer kabuğunda meydana gelen kırılmaların neticesinde oluşmuş, toplumda can ve mal kaybına neden olan doğa olaylarıdır. Bir başka ifadeyle dünyada süren doğa olayları, insanların yaşamlarını önemli bir şekilde etkilediğinden doğal afet diye adlandırılmıştır (Kadioğlu, 2008, s.5).

Doğal afetler, kısa bir süre içerisinde ortaya çıkan, çok fazla can ve mal kayıplarına neden olan tabiat olaylarıdır. Bununla birlikte doğal afetler meydana geldikten sonra kimse tarafından önüne geçilemez (Özey, 2006, s.1). İnsanlar ya da bütün canlılar üstünde sosyal, ekonomik ve fiziksel kayıplar meydana getiren, insanların yaşamını ve faaliyetlerini tümüyle durduran, olumsuz yönde etkileyen doğal olaylar olarak da ifade edilebilir (Soygüzel, 2002, s.17). Bu açıdan doğal afetleri; deprem, sel, heyelan, çığ, kar fırtınası, don, dolu vb. şeklinde

sınıflandırabiliriz. Dünyada dönemsel olarak her yıl, doğal afet şeklinde adlandırılan yüz binlerce doğa olayı yaşanmakta ve neredeyse ortalama olarak her yıl 130 bin insan doğal afetlerden dolayı hayatını kaybetmektedir. Bununla birlikte ortalama olarak 138 milyon insan afet sebebiyle barınma, giyecek, yiyecek ile tıbbi yardıma ihtiyaç duymaktadır (Şahin ve Sipahioğlu, 2009, s.9).

Ülkemiz topografya, jeolojik yapı ve iklim özelliklerinden ötürü pek çok doğal afetlerle sıklıkla karşılaşmakta ve yaşanan doğal afetlerden dolayı her sene önemli bir oranda can ve mal kayıpları yaşayan ülkelerin arasında ilk sırada yer almaktadır. Bu coğrafi ve jeolojik yapı, heyelanların, sellerin, çığ gibi doğal afetlerin sık sık meydana gelmesine sebep olmaktadır. Ülkemizde meydana gelen doğal afetler arasında en çok can ve mal kaybına neden olan doğal afet, deprem olduğundan dolayı doğal afetlerin en önemlisidir. Coğrafi özelliklerinden ötürü ülkemizin büyük bir bölümü deprem kuşağında bulunmaktadır. Aynı zamanda nüfusun ve yerleşim yerlerinin çoğu da bu bölgelerde ikamet etmektedir. 1990 yılında yapılan nüfus sayımındaki verilere bakacak olursak ülkemizin nüfusunun %44'ü birinci derece, %26'sı ikinci derece, %15'i üçüncü derece, %13'ü dördüncü derece ile %2'si beşinci derece deprem bölgesinde ikamet etmektedir. Yani Türkiye nüfusunun %98'i deprem riskinin yer aldığı bölgelerde bulunmaktadır (Genç, 2007, s.205).

Afetlerin meydana gelmeden önce öngörülüp, tedbirler alınabilmesi için çeşitli çalışmalarla birlikte erken uyarı sistemleriyle oluşabilecek zararları minimum seviyeye düşürülmesi amaçlanmaktadır. Bu çalışmalar afetlerin meydana gelmesinde herhangi bir etki yaratmasa da oluşabilecek zararları en aza indirebilmekte, doğal afetlerin meydana getirdiği can ve mal kayıplarının oluşmasının önüne geçebilmektedir. Bu açıdan hem ülkemizde hem de dünyada bu çalışmalar desteklenmekte ve afetlerin meydana gelmeden önce tahmin edilebilme olanağını sağlamaktadır.

1.2.2 İnsan Kaynaklı Afetler

Tarih boyunca insanoğlu çeşitli tehlikelerle karşılaşmıştır. Büyük uğraşlar sonucunda kurulan uygarlıklar, savaş, salgın hastalıklar veya yaşanan afetler neticesinde yok olmuşlardır. Sanayileşme ile birlikte kentsel yaşamın tüm dünyada gelişmesi ve yayılmasıyla beraber, insanlar kentlerde büyük kitleler

şeklinde yaşamaya başlamışlardır. İnsanların yaşadıkları yerlerin yapılarının değişmesiyle insanların hem birbiriyle olan ilişkileri hem de doğayla olan ilişkileri değişmiş, bu değişimin sonucunda ise insanoğlunun karşılaşacağı zararlar da boyut değiştirmiştir (Gündüz, 2009, s.3). Sanayileşme ile beraber doğal afetlerin yanında daha önce hiç yaşanmamış bir afet türü oluşmaya başlamıştır. Bu afet türü aynı zamanda teknolojik afetler şeklinde de adlandırılan insan kaynaklı afetlerdir. Teknolojik gelişmeler, toplumun bazı kesimlerini refaha kavuşturken, az gelişmiş veya gelişmekte olan toplumlarda ise insanları tehlikeye atarak bu refahın oluşturacağı tehlike ve risk ortamının oluşmasına zemin hazırlamaktadır (Güler, 2012, s.34).

AFAD'ın 2014-2023 yılları arasını kapsayan “*Teknolojik Afetler Yol Haritası*” adlı belgesele göre teknolojik afetlerin diğer bir tanımı ise insan eylemleri ya da doğal afetlerin aktif hale gelmesiyle oluşan nükleer, maden, endüstriyel, ulaşım ve taşımacılık, deniz kirliliğine sebep olan kazalar, siber tehditler ve biyolojik olaylar gibi hastalıklara, can kaybına, ekonomik, sosyal ve çevresel bozulmaların oluşmasına sebep olan afet veya acil durum şeklinde tanımlanmaktadır (AFAD, 2019).

Son zamanlarda hızlı bir nüfus artışı yaşanmasının yanında teknolojide yaşanan gelişmeler, çevre kirliliğinin giderek artması bir de çarpık kentleşmenin giderek yaygınlaşması gibi etkenlerle teknolojik afetlerin dünyada olduğu gibi ülkemizde yaşanma sıklığı artmıştır. Nitekim sanayi alanlarının deprem olma ihtimalinin fazla olduğu bölgelerde bulunması, kara ve demir yolu ulaşım ağlarının da bu bölgelerden geçmesi, barajların ve arıtma merkezlerinin konum olarak doğru alanlara kurulmaması ya da gerekli olan erken uyarı sistemlerinin kurulmaması gibi nedenler teknolojik afet risklerini artırmaktadır (Ertürkmen, 2006, s.18).

İnsan kaynaklı ya da teknolojik afetleri ele alacak olursak, nükleer kazalar, maden, büyük ölçekli yangınlar, cephane patlamaları, salgın hastalıklar, gaz ve kimyasal kaçaklar gibi olaylar aniden oluşan afetler şeklinde ele alınırken; savaşlar, küresel ısınma, su, hava ve çevre kirlenmesi, terör olayları gibi yavaş oluşan insan kaynaklı afetler şeklinde ele alınmaktadır. Yavaş oluşan insan

kaynaklı afetlerin toplumda etkileri sürekli bir şekilde devam etmektedir (Şengün, 2007, s.45).

İnsan kaynaklı afetlerin meydana getirdiği zararlardan korunmak için öncelikle insanların hatalarından dolayı meydana gelebilecek zararların engellenmesi amacıyla yasaların çıkarılması gerekmektedir. Ayrıca toplumun ihtiyaçlarının afet eğitiminde iyi bir şekilde belirtilmesi gerekli ve bu ihtiyaçların giderilmesi amacıyla da bir planlama-uygulama- değerlendirme süreci gerçekleştirilmelidir. İşte bu aşamada karar vericilerin yani yöneticilerin afet yönetimi konusunda eğitilmeleri çok önemli bir ihtiyaç olduğu için halihazırdaki bürokratik idari yapılanma unutulmamalıdır (Demir, 2007 s.46).

Afetlerin toplumda meydana getirdiği can ve mal kayıplarının oluşturduğu doğrudan etkilerinin yanı sıra bu zararların oluşturduğu dolaylı etkiler de göz ardı edilmeyecek derecede fazladır. Afetleri meydana getirdiği doğrudan etkiler; sakat kalma, can kaybı, ağır yaralanmalar, uzuv kaybı, üst yapı ve altyapıda meydana gelen hasarlar, hayvanların ve tarım alanların zarar görmesi, eşyaların zarar görmesinin yanı sıra afet sonrası, acil yardım, arama ve kurtarma, müdahale, hasar tespit faaliyetleri ile yeniden inşa faaliyetlerinden dolayı ülke ekonomisinde yarattığı büyük kayıplar şeklinde sıralanabilir. Ayrıca afetler; üretim, ticaret, turizm ve hizmet sektörlerinde kısa ya da uzun süreli iş yapamaz haline gelmesine neden olmasının yanında büyük oranda gelir kayıplarının oluşmasına da neden olmakla birlikte sağlık, eğitim ve ulaştırma gibi farklı sektörlerde yaşanan zararlar hizmet açısından kayıplara yol açmaktadır. Üretim ve hizmette yaşanacak azalmadan ötürü fiyatlarda artışlar meydana gelerek, sosyal dengede bozulmalara neden olacaktır. Sosyal dengenin bozulmasının meydana getireceği düzensizliklerle beraber güvenlik sıkıntılarının yanında hırsızlık ve yağmacılık gibi olaylarında ki artışlara ek olarak yaşanan afetlerin zorunlu göçe, işsizliğe, sakatlanan, kimsesiz kalanlarda oluşturduğu psikolojik sorunların meydana getirdiği sosyal maliyetli dolaylı etkilerde yadsınamaz (AFAD, 2019).

1.3. Afet ve Acil Durum Yönetimi

1.3.1. Afet Yönetimi

Afet yönetimi kavramı ele alınıp incelediğinde köken olarak antik tarihe dayandığı görülmektedir. Eskiden kalma hiyeroglif yazılara bakıldığında insanların afetlerle uğraştığı görülmekte ve afetler yaşandığı sürece insanlar ve toplulukların afetlerin meydana getirdiği etkileri düzeltebilmek için çeşitli yollar aradıklarını göstermektedir. Ancak bu faaliyetlerdeki örgütlü girişimler, modern zamana kadar yaşanmamıştır (Haddow, Bullock & Coppola, 2014, s.1).

Literatürde afet yönetimi farklı boyut ve niteliklerde ele alınmaktadır. Yapılan bir afet yönetimi tanımına göre, *“Afetlerin önlenmesi ve zararların azaltılması amacıyla bir afet olayının aşamalarında yapılması gereken çalışmaların yönlendirilmesi, koordine edilmesi ve uygulanabilmesi için toplumun tüm kurum ve kuruluşları ile kaynakların bu amaç doğrultusunda yönetilmesidir”* biçiminde ifade edilmektedir (Ergünay, 2008, s.3). Yapılan tanımda afet yönetimi, çok aktörlü, çok yönlü, çok disiplinli, dinamik, kapsamlı ve karmaşık bir yönetim şeklidir. Aynı zamanda çok aşamalı ve çok katmanlı bir süreci içerir. Çok katmanlı bir yapıya sahiptir; bu yüzden bireyden başlayarak, ulusal ve günden güne uluslararası pek çok kamu ve özel kurum ile kuruluşları belirtilen bu sürecin aşamalarında bulunur. Çok aşamalı bir yapıya sahiptir; bu yüzden zarar azaltma, hazırlıklı olma, müdahale ve iyileştirme evrelerini içerisinde barındırmaktadır (Şahin, 2009, s.132). Bir başka tanımlamada da *“Afet yönetimi kısa bir şekilde: afet safhalarında yapılması gereken faaliyetlerin koordine edilmesi, yönetilmesi”* şeklinde ifade edilmiştir (Yılmaz, 2003, s.42). Yapılan bu afet yönetimi tanımlarını ele alacak olursak; ilk yapılan tanımlamanın daha kapsamlı bir afet yönetimini ifade ederken, ikinci tanımlamada ise daha dar kapsamlı bir yönetimden bahsettiği görülmektedir. Afet yönetiminde başarılı bir planlamanın gerçekleştirilebilmesi ve uygulamada da olumlu neticeler vermesi için daha kapsamlı bir afet yönetimi tanımlamasının olması gerekmektedir (Gündüz, 2009, s.28).

Afet yönetiminin hedefi, yaşanan afette enkaz altında kalanları kurtarmak, yaralıları ve afetzedeleri hastaneye ulaştırmak, afetten dolayı ortaya çıkan yangılara müdahalede bulunmak veya yapılması gerekli olan bütün mücadele ve

müdahaleleri gerçekleştirmenin yanı sıra öncelikle yapılması gereken, toplumları afetlerin meydana getireceği zararlardan koruyarak, mevcut riskleri afet yaşanmadan önce en az seviyeye indirmek amacıyla faaliyetlerde bulunmaktır (Kadioğlu, 2008, s.10).

Afet yönetimi, geçmişten günümüze kadar yaşanan afetlerden insanların ders alarak hem etkili bir biçimde müdahale etmesi hem de afetlerin meydana getirdiği zararları azaltmaya yönelik bu hususta duyulan ihtiyaçlardan ötürü yeni yöntemlerde yaşanan gelişmelerle bir disiplin şekline gelmiştir (İSTAMP, 2014, s.25). Bir disiplin şekline gelen afet yönetimi, pek çok unsuru yapısında bulunduran ve bu unsurların birlikte koordinasyon içerisinde yürütülmesini sağlayan bir yapıdır. Kamu kurumlarının, toplumun ve sivil toplum unsurlarının iştirakını temel alan uluslararası girişimlerinde bulunduğu bütünlük bir yapıdır (Kaya, 2013, s.37).

Afet yönetimi sadece bir disiplinden ibaret değil birçok bilim dalının ortaklaşa faaliyetleriyle ele alınması ve araştırılması gerekli olan bir konudur. Bununla birlikte afetlerin meydana getireceği muhtemel sonuçlar toplumun tüm kesimlerini etkiler; belli bir kesim veya kurumun gayretlerinin ötesinde ortak bir şekilde birliktelik ve mücadele icap eder. Bu yüzden afet yönetiminde, toplumun tüm kesimi olmak üzere, kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, akademik kuruluşlar, uluslararası kuruluşlar ve özel sektöründe önemli etkisi bulunmaktadır. Etkin bir afet yönetiminin gerçekleştirilebilmesi için bütün kurumların ortak bir duyarlılıkla yükümlülük üstlenerek iş birliği ve koordinasyon içerisinde olması gereklidir (Türkiye Afet Yönetimi Strateji Belgesi (TAYSB), 2015, s.11).

1.3.2. Acil Durum Yönetimi

Acil durum büyük olsa bile çoğunlukla yerel olanakların müdahale edebileceği ölçüde zaman kaybetmeden müdahale edilmesi gereken hallerdir. 5902 sayılı kanunda *“Toplumun tamamının veya belli kesimlerinin normal hayat ve faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan ve acil müdahaleyi gerektiren olaylar ve bu olayların oluşturduğu kriz hâli”* şeklinde ifade edilmiştir (AFAD, 2019). Bu niteliğinden dolayı afetlerin de bir acil durum olduğunu belirtmektedir.

Acil durum yönetimi bir başka tanımda ise “Her türlü tehlikeye karşı hazırlıklı olma, zarar azaltma, müdahale etme ve iyileştirme amacıyla mevcut kaynakları organize eden analiz, planlama, karar alma ve değerlendirme süreçlerini kapsamaktadır. Acil durum yönetiminin amaçları, hayat kurtarmak, yaralanmaları önlemek ve mal-mülk ve çevreyi korumaktır” şeklindedir (Acil Durum Yönetimi İlkeleri, 2005, s.1-9).

Acil durum, hemen anında müdahale de bulunmayı, acil yardımda bulunma faaliyetlerinin uygulanması gereken halleri, durumları ve olayların tümünü içermektedir. Bir başka tabirle acil durum, afet esnasında olağanüstü önlemlerin alınması ve afet ile mücadele için gerekli faaliyetlerin uygulanması gereken geçici bir olaydır. Acil durum esnasında insanların can ve mallarını korumak için bazı kurum ile kuruluşlarla beraber bazı hizmetler yürütülmektedir. Bunlar müdahale ekipleri tarafından yürütülen arama-kurtarma, güvenlik, acil tıbbi yardım, altyapı-üstyapı hizmetleridir. Ayrıca afetler dışında insanların yaşamlarını olumsuz etkileyen sağlık durumları, trafik kazaları, ev ve iş kazaları, yangın gibi pek çok olaylarda acil durum olarak ele alınmaktadır (Barutçu, 2015, s.4).

Acil durum yönetimi kapsamında gerçekleştirilen hayat kurtarma, muhtemel yaralanmaların önüne geçme ve çevre koruma görevini yalnızca afet esnasında ya da sonrasında gerçekleştirilen faaliyetlerle yeterli düzeyde olamayacağı anlaşılmış, afet meydana gelmeden önce de pek çok faaliyetin gerçekleşmesinin zaruri olduğunu göstermiştir. Aynı zamanda acil durum yönetimi dünyada ve ülkemizde yaşanan deneyimler ile tehdit oluşturan olaylardan ötürü değişkenlik göstererek kapsamı genişlemiştir (Ulusal Acil Durum Yönetimi Modeli Geliştirilmesi Projesi, 2002, s.3).

Acil durum yönetimi, afet yönetimine göre daha kısa zamanlı müdahalelerdir. Afet yönetimi daha uzun zamanlı süreçten oluşurken, acil durum yönetimi ise acil olarak ortaya çıkan durumun son bulmasıyla sonlanır. Ayrıca acil durum yönetimi, yetkilendirilen kurum ile kuruluşlar aracılığıyla, profesyonel ekipler ile ihtiyaçlara yönelik planlı ve koordinasyonlu bir şekilde yapılmaktadır. Afet ile acil durumların ayrıyeten yönetilmesi zorunlu olan kültürel ve psiko-sosyal boyutları da bulunmaktadır. İdareciler tarafından, meydana gelen afetlerin yerel olarak, bölgesel olarak ya da sadece kişileri etkilemiş olsa bile sorunun bütün

ulusun bir sorunu olduğuna dair vurgusu çok fazla önemlidir. Yani meydana gelen afetin; toplumun yardımlaşma ve dayanışma gibi duyularının pekiştirilmesi, yurttaşların hüznü ve sevinçlerini beraber yaşamalarının sağlanması, halkın birlik ve beraberliğini geliştirmek için yönetilmesi de oluşan zararı bir kısmını fırsata dönüştürme imkânı sağlayacaktır. Afet ile acil durum yönetiminde, kültürel ve psiko-sosyal boyutlara gereken önemi vermek, toplumsal açıdan önemli faydalara ve afetin oluşturduğu acı ile travmalara karşı kolay bir şekilde üstesinden gelmeyi sağlayacaktır (Çağlar, 2020, s.11-12).

1.4. Afet Yönetimi Aşamaları

Yaşanacak doğal, teknolojik veya insan kaynaklı afetlerden sonra meydana gelecek zararların hem insanların yaşamlarını hem mal-mülk ve çevrelerini fazlasıyla büyük etkileri olabileceği apaçık bellidir. Afet yönetimi kavramı da bundan ötürü ortaya çıkmış ve yaşanılacak her türlü tehlikelerin karşısında hazırlıklı olma, zarar azaltma, müdahale etme, iyileştirme ve yeniden inşa hedefiyle halihazırdaki kaynakları düzenleyen analiz, planlama, karar alma ile değerlendirme süreçlerinin tamamını kapsar. Bundan ötürü afet yönetimi süreçleri bir bütündür (Kadıoğlu, 2008, s.12).

Afet yönetimi süreci, meydana gelebilecek bir afeti izleyerek sonrasında yaşanacak başka bir afete kadar olan süreçte gerçekleştirilen müdahale, iyileştirme, zarar azaltma, yeniden inşa, meydana gelecek afetlere karşı önceden hazırlıklı olma süreçlerinin tamamını kapsamaktadır. Afet yönetimi süreci aynı zamanda afet yönetiminin aşamaları şeklinde de adlandırılabilir. Afet yönetimi aşamaları, afet öncesi, afet esnası ile afet sonrası aşamalarını kapsayan bu süreçte faaliyetleri bir bütün halinde belli bir hedef doğrultusunda sistemli bir şekilde gerçekleşmektedir. Her bir aşamada yürütülen çalışmaların başarılı ve etkili olabilmesi için bir sonraki aşamada yürütülen faaliyetleri etkileyerek bir döngü halinde iç içe geçmiş daire ya da zincir halkalarla şekillendirilmektedir (Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü, 2022).

1.4.1. Zarar Azaltma Aşaması

Afet meydana gelmeden önceki süreci ifade eden zarar azaltma aşaması; yaşanacak afetlerde meydana gelebilecek zararların azaltılması ya da yok edilmesi

amacıyla önlemlerin alındığı ve risk yönetiminin yapıldığı süreci ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle zarar azaltma aşamasında gerçekleştirilen faaliyetlerin asıl amacı, afetlerde meydana gelecek zararların önlemek ve ortaya çıkardığı olumsuz etkileri azaltmaktır (Özel, 2015, s.16).

Zarar azaltma aşamasında amaç, önce insanların yaşamlarını kurtarmak daha sonra ise mal-mülklerine gelebilecek zararları en aza indirmektir. Aynı zamanda zarar azaltma hem maliyet açısından etkin hem de çevresel açıdan elverişli olmalıdır. Çünkü yaşanan afetten sonra mal-mülk sahipleri ve devletin üstlenmek mecburiyetinde olacağı maliyetlerin miktar olarak azaltılmasına yardımcı olacaktır. Zarar azaltma aşaması ayrıca kritik tesisleri koruyabilecek, yasal sorumlulukları ve toplumsal faaliyetlerin duraksama süresini azaltabilecektir. Zarar azaltma faaliyetlerine örnek verecek olursak, yapı yönetmeliklerinin uygulanması, arazi kullanımı planlaması gibi faaliyetlerin yanında meydana gelebilecek sel için, sel bölgelerinden uzak yerlere evlerin kurulması, evlerin giriş yerlerinin yüksek yapılması örnek olarak verilebilir (Yahşi, 2007, s.24).

Yaşanacak afetlerde zarar azaltma, afet esnasında uygulanması gereken yasal mevzuatın incelenmesi ve gerek duyulması halinde yeniden düzenlenmesi, alan kullanım yönetmelikleri, yapı ve deprem yönetmeliklerinin incelenmesi ve ihtiyaç halinde yeniden düzenlenmesi, tehlike haritalarının düzenlenmesi, afet riski ve tehlikesinin makro ve mikro boyutta yeniden düzenlenmesi, geliştirilmesi, gerekli hallerde teknik ve bilimsel araştırma çalışmalarının planlanması ve gerçekleştirilmesi, ülke genelinde deprem kayıt ağları, erken uyarı ve kontrol sistemlerinin oluşturulması ve geliştirilmesi, zarar azaltma kavramının özellikle kalkınmanın bütün aşamalarında bulunması ve uygulanmasıyla gerçekleşir (Kemaloğlu, 2015, s.137-138). Pek çok kurum ve kuruluşla farklı meslek gruplarının belli bir amaç doğrultusunda etkili bir koordinasyon ve iş birliğini gerektiren bu çalışmalar, süreklilik gerektiren uzun vadeli çalışmalardır. Bu yüzden de toplumun bütün kesimlerini etkileyen ve bununla birlikte bu kesimlerin gayret ve katkılarını gerektirmektedir (Ergünay, 2005, s.11). Zarar azaltma aşaması, uygulamada, iyileştirme ve yeniden inşa aşamalarındaki çalışmalarla beraber başlar ve daha sonra yaşanacak yeni bir faaliyete kadar devamlılığını

sürdürür. Bu aşamada yürütülen çalışmalar ülke, bölge ve yerleşim yerleriyle birlikte oldukça geniş uygulama alanını kapsamaktadır.

1.4.2. Hazırlık Aşaması

Risk yönetiminin önemli bir diğer evresi olan hazırlık aşamasında gerçekleştirilmesi gereken faaliyetlerin asıl amacı, tehlikenin insanlarda meydana getireceği olumsuz etkilerden dolayı önlemler alarak, müdahale edebilmek için en etkili organizasyonu hazırlamaktır. Ayrıca hazırlıklı olma, yaşanacak bir acil durumda destek kaynaklarının hazırlanarak, yetki ve sorumlulukların belirlenmesini içermektedir. Hazırlıklı olma aşamasında bütün yönetimler, afet yönetimi için gerekli atamaları belirleyip ve yapmalı, yerine getirilmesi gereken görevleri belirlemeli, bu görevler için gereken personel, donanım ve kaynakları belirlemeli ve güncelliği sağlanmalıdır (Kadıoğlu & Özdamar, 2008, s.23).

Hazırlık aşaması, bir önceki aşama yani zarar azaltma aşamasında gerçekleştirilen bütün faaliyetlerin meydana gelen afetin tamamıyla ortadan kaldıramadığında bundan ötürü meydana gelebilecek olası afetlere her daim hazırlıklı olması gerektiğinde dolayı ortaya çıkmaktadır (Yılmaz, 2002, s.211). Afet yaşanmadan önce olası bir afet olayının yaşanmasıyla birlikte oluşan zarar ve kayıpların giderilmesi, risk ve tehlike altında olan afetzedelerle beraber diğer canlıların öncelik verilerek kurtarılması ve korunması, afetin oluşturduğu kayıpların belirlenmesi ve acil yardım gerektiren ihtiyaçlar için “*arama-kurtarma kabiliyetini geliştirilmesi ve hazır tutulması*” için yapılması gereken eğitim, tatbikat gibi bütün faaliyetleri içermektedir (Gürkan, Balamir & Yakut, 2005, s.2-3). Bu aşamada ayrıca, afet olayından sonra oluşan gıda, sağlık, barınma gibi ihtiyaçlar için gereken stoklama ve dağıtım eylemlerinin gerçekleşmesi hedefiyle dağıtım yapacak merkezlerinin tespit edilmesi ve tatbikat denemelerinin yapılması oldukça önemlidir (Güler, 2012, s.83).

Bu aşamada alınan tedbirleri bir kereliğine mahsus şeklinde düşünülmemelidir. Hazırlık aşamasının temel amacı, afet ve acil durum yönetimi hususunda idari birimin, çeşitli sorumluluklarının bağlantısını gerçekleştirecek planların düzenlenmesi ve sürekliliğinin sağlanarak güncelleştirilmesidir. Hazırlık aşaması, meydana gelebilecek afetlerden dolayı insanların ve diğer canlıların en

az seviyede etkilenmesi için faaliyetlerin yürütüldüğü ve bir başka yaşanacak afete kadar geçen süreye yayılmış bir süreçtir (Kadioğlu & Özdamar, 2008, s.25).

1.4.3. Müdahale Aşaması

Bir afetin meydana gelmesiyle başlayan ve yaşanan afetten sonra başlayarak olayın büyüklüğüne göre en fazla 1-2 aylık süreçte gerçekleştirilen faaliyetlerdir. Yaşanan afet olayının ve meydana getirdiği ihtiyaçları hızlı bir şekilde belirleme, çok yönlü bir iletişim sağlayabilme, yeteri kadar ekipman ve eğitilmiş kadroları yaşanan afet alanına hızlı bir şekilde ulaştırma, acil sağlık hizmet ekiplerinin faaliyetlerini kapsamaktadır. Hızlı bir şekilde bilgilendirmeye ve tecrübeye bağlı disiplin ve mutlak otorite gerektirir. Yaşanan afetler daha çok yerel olaylar yani belli bir bölgeyi etkilemesinden dolayı acil müdahale kuvvetlerinde yerel yönetimlerin mahalli kaynaklarla düzenlenmesi, fakat afet anında bu kaynakların da hasar görme ihtimalinden ötürü, komşu veya üst düzeyden bir müdahalenin bulunması alternatiflerinin de hiyerarşik bir şekilde hazır bulunması, evrensel bir ilkedir (Gürkan, Balamir & Yakut, 2005, s.20).

Müdahale, bir afetin meydana gelmesiyle birlikte oluşan ilk aşamadır. Afet esnasında veya sonrasında pek çok insanın hayatını kurtarma, ilk ve acil yardımda bulunma, yiyecek, içecek, barınma, ısınma, korunma, güvenlik ve psikolojik açıdan destek gibi ihtiyaçların giderilmesi çalışmalarının tamamını kapsamaktadır. Müdahale aşamasında gerçekleştirilen bütün faaliyetler devletin gücünü ve kaynaklarını en etkili, hızlı ve uygun bir şekilde afet yerlerinde kullanılmasını amaçladığı için uyum ve koordinasyonun iyi yapılması önemlidir (Gökçe & Tetik 2012, s.14-15). Bu çalışmaların temel amacı, en kısa zamanda pek çok sayıda insanları kurtarmak, yaralıların gerekli tedavilerini yerine getirmek ve afetzedelerin yiyecek, içecek, barınma, ısınma ve korunma gibi temel gereksinimlerini hızlı bir şekilde karşılamaktır. Bu aşamada gerçekleştirilen çalışmaların içerisinde; ulaşım ve haber alma ihtiyaçlarının tespit edilmesi, ilk yardım, arama ve kurtarma, yiyecek, içecek, geçici iskân, yakacak temini, güvenlik, hasar tespiti ve bununla birlikte tehlikeli yerlerin yıkılması sayılabilir (Can, 2005, s.3-4).

1.4.4. İyileştirme Aşaması

Yaşanan afet acil durumun kaldırılması sonrasında asıl amacın, zarar gören insanlara yardım edilmesi olduğu kadar, altyapının geliştirilmesi, ticaret ve sanayinin desteklenmesi, yerel ekonominin yeniden canlılık elde etmesi, toplumun sosyal, psikolojik ve eğitim açısından destek hizmetlerinin verilmesiyle muhtemel bir afet olayına karşı toplumun daha dirençli olmasını sağlamaktır. Bu aşamada gerçekleştirilen çalışmaların asıl amacı, afete maruz kalmış toplumların ulaşım, haberleşme, elektrik, su, geçici iskân, eğitim, sosyal ve ekonomik faaliyetler gibi önemli aktivitelerinin en az seviyede karşılanmasını sağlayan bütün faaliyetleri yapmaktır (Öner, 2010, s.74). Araştırmacıların bazıları bu aşamaya yeniden inşa aşamasını da eklemekte ve bu aşamayı afetten zarar gören toplumların ihtiyaçlarının karşılanarak afet öncesi haline gelene kadar devam etmesini sağlamaktır.

Hasar tespitleri net bir şekilde yeniden yapılmalıdır. Devlete ait sorumluluğun sınırlandırılması, iyileştirmelerin takip edilmesi gibi çalışmalar tespit edilmelidir. Psiko-sosyal gereksinimler ve yerel ekonomi açısından dikkat ederek insan kaynaklarının geliştirilmesine yönelik programlara öncelik tanınmalıdır. Alt yapıda iyileştirmelerin yapılması, “zarar azaltma” ihtiyaçlarıyla birlikte şehirleşme planları bir bütünlük içerisinde ele alınmalı; afet olayının aynı zararları oluşturmamasının önüne geçilmelidir. Yerel ekonominin yeniden canlandırılması için öncelik tanınmalı; yerel kapasite etkin bir şekilde ele alınmalı, istihdam düzenli aralıklarla teşvik edilmelidir. Yaşanan afetin ardından yapılacak yatırımlar yerel ve bölgesel kalkınma amaçlarıyla bir bütünlük içerisinde hazırlanmalıdır (Akyel, 2007, s.104).

Afetin sonuçlarını bertaraf ettikten sonra toplumun normal hayatına dönme süresini olabildiğince en kısa sürede gerçekleştirmek ve afet olayı yaşanmadan önceki şartlara yeniden ulaştırmak bu aşamanın asıl amacıdır. İyileştirme aşaması, afet meydana geldikten sonra başlayarak, olayın büyüklüğüne ve etkisine göre 1-2 yıl süren bütün faaliyetleri kapsamaktadır (Şahin, 2009, s.135-136).

1.4.5. Yeniden İnşa Aşaması

Yaşanan afet olayından sonra toplumun ve çevrenin tekrardan düzenlenerek elverişli hale getirilmesi yeniden inşa aşamasında söz konusudur. Bu aşamanın ne kadar sürede gerçekleşeceği konusunda bir tahmin yürütmek zordur. Kısa bir süre içerisinde de başlayabilir, yıllarca devamda edebilir. İnsanlar yaşadıkları evlerini ve öteki binaları tamir ederler, tarımsal faaliyetler olağan haline geri döner. Bu aşamanın önemli sorunlarından biri ise yapılaşmanın nasıl gerçekleşeceğidir. Bu konuda dikkat edilmesi gereken en önemli husus yapı hasarlarının tespit edilmesidir. Yapılacak hasar tespitlerinde hasarlı binaların onarımı için iki kategori vardır: onarılabilen bina, onarılamaz bina. Söz edilen onarılabilen binanın tamir maliyeti ekonomik açıdan uygun ve onarımdan sonra olası bir afete karşı dayanıklı duruma gelen binalardır (Ceber, 2005, s.36).

Bu aşamada asıl hedef, afetten dolayı meydana gelen olumsuzlukların ve zararların bir daha yaşanmasını önlemektir. Yaşanan afetten ötürü kesintiye uğrayan ekonomik ve sosyal yapıyla birlikte psikolojik hal afet olayından önceki duruma kıyasla daha iyi düzeylere ulaştırmaya, kullanılamaz ve hasarlı binaların yeniden inşa edilmesi gibi pek çok çalışmaların gerçekleştiği aşamadır (Yılmaz, 2003, s.66). Yani özetle; afet yönetimini oluşturan bütün aşamalar bir bütün halinde ve bağlantılı şekilde ele alınmalıdır. Bu aşamalar sırasıyla gerçekleşen, bir aşama sonuçlanmadan diğer aşamanın başlayamayacağı ve genellikle afet öncesi, zarar azaltma aşamasıyla başlayan süreç hazırlıklı olma aşamasıyla devam edip, afet esnasında müdahale aşaması ve afet sonrasında ise iyileştirme ve yeniden inşa aşamasıyla birlikte bu süreç bir bütün içerisinde tamamlanmaktadır. Bu süreçte en önemli olan her zaman afet olaylarında meydana gelecek zararları en az seviyeye indirerek toplumun can ve mal kayıplarının önüne geçebilmektir.

1.5. Gönüllük Kavramı

Gönüllülük kavramı, uzun senelerdir psikoloji, sosyoloji ve iktisat gibi birçok bilim dallarının uğraştığı bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Çeşitli yaklaşım ve kültürlere göre gönüllülüğün iki yüzün üstünde tanımı bulunmaktadır (Hustinx, Cnaan & Handy, 2010, s.415). Birleşmiş Milletler Gönüllüleri Kurulu'sunun gönüllülük tanımı ise, insanların kendi rızalarıyla, hiçbir menfaatleri olmaksızın; toplumsal çevreye yarar sağlama, yardımlaşma,

dayanışma gibi hedeflerle bilgi, deneyim, beceri, zaman ve fiziksel gücün kullanılması şeklinde belirtilmektedir (Biliz, 2011, s.12). Gönüllülük boyutunda gerçekleştirilen faaliyetlerin, maddi veya manevi hiçbir kazanç ummadan fayda sağlamaya yönelik bir şekilde gerçekleştirilmesi gerektiği yönünde tanımlar literatürde bulunmaktadır (Volunteering Australia, 2015, s.2-4).

Literatürde gönüllülük kavramını ele aldığımızda hayırseverlik ile gönüllülük kavramları ayırt edilmesi gereken iki ayrı kavram olduğu vurgulanmaktadır. Hayırseverlik kavramının, mal, eşya ya da parasal şekilde yapılan bağışlardan olduğu, gönüllülük kavramının ise insanların kendi zamanından, gücünden, bilgi ve tecrübelerinden oluştuğu belirtilmektedir. Ayrıca gönüllülük, kişinin kendi rızasıyla maddi kazanç beklemeden, hiçbir sözleşme olmadan, manevi bir yakınlığı olmadan destek sağlanması şeklinde ifade edilmektedir (Snyder & Omoto, 2001, s.234-237).

Literatürü incelediğimizde Musick ve Wilson tarafından yapılan bir araştırmada gönüllülük kavramını resmi gönüllülük ve resmi olmayan gönüllülük şeklinde ifade edilmiştir. Resmi gönüllülük, belirli bir grup veya bir sivil toplum kuruluşuyla, organize edilen bir faaliyet kapsamında planlı ve programlı bir şekilde hareket etmeyi ifade etmektedir. Resmi olmayan gönüllülük tanımında ise vurgulan nokta insanların normal yaşamlarını devam ettirirken herhangi bir plan ve program olmadan olayın akışına göre yardımda bulunma davranışı şeklinde ifade edilmektedir. Ayrıca aynı araştırmada gönüllülüğün insanların sosyal yaşamlarında yardımda bulunma davranışını teşvik ettirdiğini fakat bu davranışın örgün gönüllü bulunma eylemini etkilemediği belirtilmiştir (Musick & Wilson, 1997, s.145).

Gönüllülük kavramıyla ilgili pek çok tanım bulunmasına rağmen başlıca dört özellik vurgulanmaktadır. Bunlar ise gönüllülüğün hiçbir zorunluluğa dayandırılmaması, maddi bir beklenti içerisinde olunmaması, gönüllülerin bir organize grupla birlikte hareket etmesi ve çalışmaların toplumun, özel grupların ya da başkalarının yararını ön plana alarak yapılması şeklinde sıralanabilir (Dekker, 2005, s.2).

Gönüllülük, kişisel hiçbir çıkar düşüncesi olmadan ister yakını olsun ister olmasın yararı dokunacak herkesin, hayat standartlarını en iyi seviyeye getirmek ya da toplumun refahını kendi isteğiyle toplumun kendi kendine oluşturduğu ya da bir sivil toplum kuruluşuyla gerçekleştirilen çalışmaları destekleme şekli olarak ifade edilmektedir. Gönüllüler, paylaşma, anlayış, tecrübe, eğitilmiş, insani ilişkilerde olumlu olan özelliklerin yanı sıra bilhassa bu özelliklere sahip olmasalar da toplumda kendi içerisinde bu özellikleri olan ve yapma isteği bulunan kişilerden de meydana gelmektedir. Bu açıdan samimiyet oldukça önemlidir (Güder & ÖSGD, 2006, s.1)

Gönüllülük kavramı iki yönlü bir ayna şeklinde ele alınabilir. Ekonomik açıdan katkıları açısından değerlendirildiğinde, gerçekleştirilen katkının önemi belirtilirken, gönüllülüğün yalnızca insan kaynağı temin eden bir kurum şeklinde ele alınmasına sebep olabilmektedir. Ancak bu durum gönüllülüğün faaliyette bulunmasını amaçladığı katılımcı demokrasi faktörünü ve üstelik siyasal bir tavır olduğunu arka planda bırakabilir. Ayrıca gönüllülüğün yalnızca savunuculuk şeklinde görmek de faaliyet dışında bir yerde kalmasını ve bu durumsa, karar sistemlerine katılımını olumsuz yönden etkileyecektir (Yurttagüler & Akyüz, 2006, s.26).

Gönüllülük kavramına çeşitli anlamlar atfedilerek oluşan tanımlarda; sektörel açıdan şahıs şirketleri veya daha büyük şirketlere benzer tüzel kişiliği bulunan kurum veya kuruluşlar da bu kapsama girmektedir. Bu açıdan gönüllülük; hiçbir maddi kazanç beklemeden ve zorunluluğa dayandırılmadan tamamen kişinin hür iradesiyle gerçek ve tüzel kişilerin beceri, bilgi, tecrübe, emek gibi imkanlarını toplumsal açıdan yarara dönüştürecek organizasyon veya teşekküllerin hedefi yönünde kullanmalarıdır. İnsanlar gönüllülüğün tam olarak ne olduğunu bildikleri takdirde gönüllü katılım oranının da artış yaşanacaktır. Bu açıdan gönüllülükle alakalı toplumun bilgi düzeyinin artırılması oldukça önemlidir. Yani ilgili kuruluşlar aracılığıyla nicelik ve nitelik şekilde ihtiyaç oluşturan gönüllü katılımı sağlayabileceklerdir (Akatay, 2008, s.9).

1.6. Gönüllülüğün Tarihsel Gelişimi

Gönüllülüğün tarihsel gelişiminin incelenmesi halinde insanoğlunun yerleşik hayata geçmesi ve birbirleriyle iş birliği içerisinde yaşamlarını sürdürmeye

başladıklarından beri ele almak gerekmektedir. Fakat bütünüyle kurumsallaşmış şekilde bir yapı karşımıza çıkmasa da süreklilik gösteren bir gönüllülük anlayışı daha sonraki zamanlarda ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan gönüllülük çalışmalarının örneklerini Türkiye’de Cumhuriyet kurulmadan önceki dönemde Osmanlı devletinin en küçük biriminden başlayarak en üstteki birimine kadar rastlamak mümkündür. Osmanlı devletinde; yardımlaşma, sosyal dayanışma, mahallenin temizliği, asayiş, cenaze işlemleri ve meydana gelecek afetlere karşı mücadele hususunda çalışmalar gönüllülük temelinde gerçekleştirilmektedir (Kesgin, 2014, s.10).

Gönüllülüğün daha doğru bir şekilde anlaşılması için gönüllülüğün kronolojik olarak ele alınması gerekmektedir. Gönüllülük hem Batı’da hem de Türkiye’de sivilleşmenin ardından birtakım benzerlikler göstermiş olsa da gönüllülüğün tarihsel gelişimini ele alacaksa, toplumu oluşturan dinamikler ve buna eş değer pek çok parametreler önemlidir.

Gönüllülüğün tarihteki işlevi ve içeriği ele alındığında Osmanlı Devleti’nin vakıf kültürünü görmek mümkündür ve bu durum günümüzde gönüllülüğün aslını anlamamıza yardımcı olmaktadır. Hem Anadolu Selçukluları hem de Osmanlı Devleti’nde, bütün şehirlerde toplumun kültürel ve sosyal ihtiyaçlarına yönelik vakıfların kurulduğuna rastlanılmaktadır. Vakıflar tarafından hastaneler, okullar, aş evleri, şadırvanlar, hamamlar, sebiller, dinlenme evleri gibi birçok hizmet sunan merkezleri kurulmuştur. Kurulan bu merkezlerin hizmetlerinin devam etmesini sağlamak için düzenli bir şekilde gelir sağlayacak kervansaray ve han gibi merkezler de tahsis edilmiştir (Yücekök, 1998, s.13).

Osmanlı Devleti’ndeki vakıflar, cemaatler, lonca teşkilatı gibi yapılara bakıldığında bugünkü sivil toplum kuruluşlarının sisteme benzer bir sistem olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti’nin toplumsal örgütlenme kültürüne Osmanlı’dan, gönüllülük bilinci olan bir toplum mirası aldığı ifade edilebilir (Oktay & Pekküçükşen, 2009, s.181).

Cumhuriyetin kurulmasında sonra 1950 yılına kadar ülkede yaşanan siyasi olaylardan ötürü sivil toplum faaliyetleri görülmemiş ve Osmanlı’dan miras kalan gönüllülük bilinci de işlevini yitirmiştir (Aslan, 2010, s.268). 1950’li yıllardan

1980’li yıllara kadar geçen dönemde birtakım sivil toplum faaliyetleri başlamış olsa da meydana gelen askeri darbenin neticesinde beklenen gelişme yaşanmamıştır. 1980’li yılların sonlarına doğru Sovyetler Birliği’nde ve Avrupa’da meydana gelen gelişmelerden dolayı Türkiye’de sivil toplum düşüncesini tekrardan gündeme getirmiştir. 1990’lı yıllara gelindiğinde ise yaşanan gelişmelerle birlikte sivil toplum anlayışı günlük yaşamda tekrardan yerini almaya başlamıştır. 1999 yılında yaşanan Marmara Depremi bütün Türkiye’de gönüllü katılımın ve sivil toplum kuruluşlarının gerekliliğini ve önemini konusunda farkındalık yaşamıştır (Kılıç, 2012, s.31).

1999 Marmara depreminde yaşanan olaylara yönelik gerçekleştirilen çalışmalar sivil toplum anlayışının yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini ve bu hususta yapılması gereken değişiklikler üzerine tartışılmasına ortam hazırlamıştır. Bu hususta geniş çaplı yapılan çalışmalardan birini TÜSEV aracılığıyla yapılan, Ülkemizde sivil toplumla alakalı ilk geniş çaplı ve uluslararası mukayeseli bir araştırma olan “*Sivil Toplum Endeksi Projesi*’dir”. Yapılan çalışmada sivil toplum kuruluşlarında gönüllülüğe teşvikin ve ilginin 1999 Marmara depremi ile başladığını ve sonrasında 2000’lerde artan faaliyetler esasında artış yaşandığını belirtmektedir (TÜSEV, 2006, s. 38).

Gönüllülüğü tanımlarken uygulamalara göre değişkenlik göstermektedir. Bu hususta yapılan bazı araştırmalarda ortaya çıkarılan verilerin tersine Türkiye’de gönüllülüğün sosyal yapıda çok uzun süreden beri olduğu söylenebilir. Küresel nitelikte olan bu araştırmalarda ülkemizin gönüllü katılım seviyesinin oldukça düşük olduğu belirtilmektedir. Fakat gelişmiş ülkelerin sayısal verilerinde kurumsallaşmış ve kayıt altına alınmış bir gönüllük ölçeği ele alındığından katılımı seviyesinin düşük olduğu kanısına varılmıştır. Bu yüzden ülkemizde insanlar arasında gönüllülük çalışmaları nispeten yaygın olmasına rağmen kayıt altına alınmadığından dolayı bu oranlar düşük seviye şeklinde ifade edilmektedir (Şengöz, 2016, s.17).

Dünya Bağışçılık Endeksi raporu Türkiye’de resmi gönüllülüğün oldukça düşük oranda olduğunu belirtmektedir. Türkiye gönüllü çalışmalara katılımı 135 ülke içerisinde 132. sırada bulunmaktadır (World Index Report, 2014). İnsanların gönüllülüğe ne tür bir eğilimleri olduğu yönünde kapsayıcı bir yargı içeren

istatistiksel veri bulmak mümkün değildir. Ancak incelenen alanlara göre insani yardım kuruluşları, dini kuruluşlar ve spor örgütlerinde yoğunluk yaşandığı gözlenmektedir. Bu durumda insani yardım kuruluşlarında gönüllü bir şekilde yer almak isteyenlerin bu husustaki eğilimlerini ve motivasyonlarını incelemeyi önemli bir duruma getirmiştir (İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, 2019).

Son yıllarda ülkemizin gönüllülük ve sivil toplum hususunda ulaştığı güçlü yükseliş, faaliyetleri belli bir seviyeye ulaştırmış olsa da henüz ABD ve Avrupa'nın gerisindedir. Geleneksel bir şekilde ifade edilen gönüllülüğün modern sivil toplum kavramına uyum sağlaması ve aslına sadık bir sistemli gönüllülük anlayışıyla harekete geçilmesi gerekmektedir (Adıgüzel, Şentürk & Turan, 2016, s.27).

1.7. Gönüllülük Türleri

Gönüllülük evrensel bir kavram olmasının yanında beslendiği ortamdan dolayı çoğunlukla dini ve kültürel değerlere dayalı olsa da anlaşılması hususunda farklılıklar olduğundan türleri şeklinde ayırım yapmak zordur. Fakat sosyal yapının günümüzde gittikçe daha bir karmaşık duruma gelmesi ve teknolojiye yaşanan gelişmelerle birlikte şekil ve içerik olarak farklılaşmıştır. Bu açıdan gönüllülüğü ele alırsak sürekli gönüllülük, geçici gönüllülük, proje gönüllülüğü, sanal gönüllülüğü, genç gönüllülüğü, emekli ve yaşlı gönüllülüğü ve sosyal sorumluluk projeleri için zorunlu gönüllülük şeklinde gönüllülüğü türlerine ayırabiliriz (Arslan, 2018, s. 4).

Gönüllülük türleri yönünde literatür incelediğinde farklı sınıflandırmalar yapılmaktadır. Bu bağlamda sivil toplum kuruluşlarında gönüllülük türleri, uzun ve kısa dönemli gönüllüler, günlük gönüllüler, özel sektörde çalışan gönüllüler, ücretli gönüllüler, gönüllülük konusunda tecrübeli gönüllüler, işsiz gönüllüler, hüküm giymiş gönüllüler, emekli gönüllüler şeklinde ele alınmaktadır (Güder, 2006, s. 9).

Bir başka gönüllülük türleri sınıflandırmasında ise örgün ve yaygın gönüllülük yer almaktadır. İnsanların bir gönüllü kuruluş aracılığıyla yapılan projeler kapsamında hizmet ettiği davranışların bütününe yaygın gönüllülük, aynı

şekilde sosyal bir ihtiyaca yönelik bir kuruluşa tabi olmadan bireysel bir şekilde yapılan gönüllü hizmetlere örgün gönüllülük denilmektedir (Ilsley, 1990, s. 5).

Gönüllülük kavramı daha önce belirtildiği gibi değişen ve zamanla farklılıklar yaşayan bir olgu olduğundan çeşitli boyut ve türlere ayırmak mümkündür. Literatürde yapılan sınıflandırmalar doğrultusunda bu çalışmada da gönüllülük türlerini beş başlık altında ele alacağız bunlar şu şekildedir; formel ve informal gönüllük, kısa ve uzun dönem gönüllülük, dijital gönüllülük, özel sektörlerdeki kurumsal gönüllülük ve uluslararası gönüllülüktür.

1.7.1. Formel ve İnfomel Gönüllülük

Gönüllülük çalışmaları, gerçekleştirme şekline göre ikiye ayrılmaktadır. Resmi ya da özel fark etmeksizin bir kurum ya da kuruluşa bağlı bir şekilde yapılan gönüllülüğe formel gönüllülük, bir kurum ya da kuruluşa bağlı olmadan çoğunlukla bireysel gayretlerle yürütülen gönüllülük çalışmalarına da informal gönüllülük denilmektedir (Şengöz, 2016, s.8).

Literatürde gönüllülük üzerine yapılan araştırmalarda bilhassa gelişmekte olan ülkelerin neredeyse bütün alanlarda karşılaştığı sorunun kurumsallaşamama durumu gönüllülüğe de yansıdığı belirtilmektedir. Bu açıdan küresel düzeyde informal gönüllülük, formel gönüllülüğe göre daha yaygın olduğu ifade edilmektedir. İnfomel gönüllülük herhangi bir plan olmadan hayatın bütün alalarında ortaya çıkmaktadır. İnsanların herhangi bir kurumla bağlantısı olmaksızın bireysel çaba ve projeleri yönünde ortaya çıkan gönüllülük çalışmaları örnekleri bilhassa gelişen yeni teknolojilerle beraber zamanla artmaktadır. İnfomel gönüllülük geleneksel bir şekilde özellikle afetler, sağlık, eğitim gibi önemli sorunlara karşı ortaya çıkan bu vatandaş katkısı zaman zaman bireysel zaman zaman da grup girişimleriyle yaygınlaşmaktadır. Formel gönüllülük ise resmi ve özel sektörlerin, sivil toplum kuruluşlarla herhangi bir kâr amacı olmayan organizasyonların gerçekleştirdiği faaliyet ve etkinliklerde ortaya çıkan örgütlü gönüllülük faaliyetleri şeklinde ifade edilmektedir. Bilhassa bugünkü kamu hizmetleri boyutunda ortaya çıkan gönüllülük çalışmalarına ek bir şekilde; sosyal sorumluluk projeleri boyutunda özel sektörün de kendine ait kaynaklarını topluma ilişkin sorunlara çözüm bulmak amacıyla kullanmaları günden güne yaygınlaşmaktadır (Özçağdaş, 2013, s. 90).

Geleneksel şekilde farklı sivil toplum kuruluşlarının yapısında gerçekleşen gönüllülük çalışmaları en bilindik formel gönüllülük alanlarıdır. Ayrıca bu kurumlar modern iletişim teknolojileri kapsamında değişim gösteren gönüllülüğü bu çalışmaların bir tamamlayıcısı şeklinde ele almaktadır. Bu husus formel gönüllülüğün içerisinde yer aldığı döneme uyum göstererek etkin olma halini devam ettirebilme çabası şeklinde ifade edilmektedir (Şengöz, 2016, s.9).

1.7.2. Kısa ve Uzun Dönem Gönüllülük

Gönüllülük faaliyetlerine daima eşit zaman ayıramayabilir. Bu hususta değişkenlik oluşturan bir parametredir. Bu durumu ise kısa ve uzun dönem olarak iki başlık altında ele alabiliriz (Gül, 2009, s.160).

Uzun dönem gönüllülük, yaşanan bir sıkıntılı duruma çözüm bulanabilmesi veya planlanan bir projenin yapılabilmesi için düzenli ve uzun süreli yardım etmeyi ifade etmektedir. Bu gönüllülük süreklilik gerektiren faaliyetleri içermektedir. Uzun dönem gönüllülük faaliyetlerini seçen gönüllüler genellikle; gerçekleştirdikleri eylemi sahiplenirler ve aidiyet duygulara daha baskındır. Yaşanan bir sorun karşısında o soruna çözüm bulabilecek sivil toplum kuruluşunu bulurlar ve geçirdikleri zamanla beraber o kuruluşa aidiyetleri oluşmaktadır (Yuttağüler, 2006, s.54).

Uzun dönem gönüllülükte gönüllü bir şekilde faaliyet gösteren bireylerin aldıkları görevleri yerine getirmeleri, düzenli bir şekilde alakalı işe ya da kuruma destek vermeleri gerekmektedir. Bireylerin aldıkları bu görev, belli bir süreli proje veya belirli aralıklarla yarım etmeleri gereken ve sürekliliği olan bir çalışma da olabilmektedir. Özellikle sürdürülebilirliği ve devamlığı olan bu gönüllü çalışmalarında gönüllü yönetim esası bu faaliyetleri sürdüren kurumlara yönelik zorunlu bir ihtiyaçtır (Genç, 2011, s.33).

Kısa dönem gönüllülük ise yaşanan bir sıkıntılı duruma çözüm bulanabilmesi veya planlanan bir projenin yapılabilmesi için kısa süreli katkı sağlamak şeklinde ifade edilmektedir. Üstelik insanlarda gönüllülük duygusunun doğuştan gelme bir his olduğunu ve yaşama değer katan bir olgu olarak ifade edilmektedir (Gül, 2009, s.160).

Kısa dönem gönüllülük de gönüllü faaliyetlerinde süreklilik beklenilmez. Kısa dönem gönüllülük günümüzde daha fazla tercih edilmektedir. Kısa dönem gönüllülük faaliyetlerini seçen gönüllüler genellikle; daha kısa zamanlı ve dikkatlerini çeken projeye destek vermeyi seçerler. Genellikle kurumun başarısını, vizyonunu ve faaliyetlerinin bütüncül bir şekilde değerlendirilmesini aldırış etmezler. Belirli bir faaliyet için kurumda yer alırlar. Yapılan faaliyet nedeniyle gönüllü ve kurum arasında bir ilişki oluşmaktadır. Gerçekleştirecekleri faaliyetin net ve tanımlı olmasını isterler. Çoğunlukla bu hususta ehliyet sahibi bireyler kısa dönemli gönüllüsü olurlar (Yuttagüler, 2006, s.55).

Günümüze kadar pek çok sivil toplum kuruluşunun yerine getirmek istediği esas konularındaki faaliyetleri uzun dönem gönüllülerin önemli katkılarıyla gerçekleştirmiştir. Bu kişiler zamanla kurumun yapı taşlarını oluşturmaktadır. Bu yüzden sivil toplum kuruluşlarının pek çok dalında görevde bulunurlar. Maslow'un da ihtiyaç piramidinde ifade ettiği gibi kendini gerçekleştirme durumu, uzun dönem gönüllülerin üstünde incelenebilmektedir (Muştu, 2019, s.17).

1.7.3. Dijital Gönüllülük

21. yüzyılda iletişim ve teknolojiye yaşanan önemli gelişmeler, bilgiyi etkin bir şekilde kullanma ve ona ulaşma gereksinimi insanlar için artık vazgeçilmez bir ihtiyaç ve günlük hayatımızın önemli bir parçası haline almıştır. Günümüzde bilgiye erişmenin en pratik ve hızlı yolu kuşkusuz bir şekilde internettir. Dünyadaki çok sayıda bilgisayarı birbirine bağlayan internet, bunun yanında çok sayıda insanı, sosyal grubu da birbirine bağlayan bir ortam olmakla beraber sürekli gelişmekte ve büyümektedir (Tektaş, 2013, s.852).

Sanal gönüllülük, gerçekleştirilen gönüllülük faaliyetlerinin belli bir kısmını veya tamamını telefon, tablet ya da bilgisayar gibi bir internet bağlantısına sahip cihazla gerçekleştirilmesi şeklinde ifade edilmektedir (Cravens & Ellins, 2014, s. 1). Bu hususa örnek olarak; çevrimiçi yapılan imza kampanyalarında yer almak, çevrimiçi gerçekleştiren bir tartışma grubunda konuşmacı olmak, sivil toplum kuruluşlarına ait sosyal medya paylaşımlarına destek sağlamak gibi sanal gönüllülük çalışmalarının geleneksel gönüllülük çalışmalarına göre farklılıklarını

anlamak, gelişen teknolojinin gönüllülüğün uygulamalarını ne derece değiştirdiği yönünde anlaşılmasında önemlidir (Cravens & Ellins, 2014, s. 4).

Sanal gönüllülük çeşitli şekillerde adlandırılmaktadır; internet vasıtasıyla gönüllülük, çevrimiçi gönüllülük, mikro gönüllülük, uzaktan akıl hocalığı, uzaktan eğitim, internet vasıtasıyla hizmet, siber hizmet, kitle kaynak gibi tabirler yaygın bir şekilde kullanılmaktadır (Şengöz, 2016, s.21).

Sanal gönüllülük, geleneksel gönüllülük de olduğu gibi belli bir zaman gerektirse de teslim edilmesi gereken zamanı geçememek şartıyla geleneksel gönüllüğe karşı daha bir esnek zaman tutumu gerektirmektedir. Sanal gönüllülüğün, geleneksel gönüllülüğe göre yürütülen faaliyetlerin hizmet süreci daha bağımsız bir çalışma alanı imkânı sunmaktadır. Gönüllülüğün değişiklik gösteren kapsamı sanal gönüllülük faaliyetini yaygın bir şekilde; herhangi bir maddi karşılık beklemeyen organizasyonlar, iletişim merkezli kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları, informel yapılanmaları ve hiçbir kurumla iş birliği içerisinde olmayan gönüllüler kullanmaktadır (Cravens & Ellins, 2014, s. 6).

1.7.4. Uluslararası Gönüllülük

Uluslararası gönüllülük, bireylerin kendi ülkeleri dışında gerçekleştirdiği gönüllülük çalışmalarıdır. Uluslararası gönüllülük faaliyetlerinin ilk örneklerine İkinci Dünya Savaşı'nın meydana getirdiği yıkımların izlerini yok etmek için çalışan topluluklarda görülmektedir. Uluslararası gönüllülük önce Avrupa ülkelerinde yaygınlaşmış daha sonra küreselleşme ile birlikte bütün dünyada yaygın bir hale gelmiştir. Ayrıca uluslararası gönüllülük resmî kurumlar, gönüllü kuruluşlar ve gençler tarafından oldukça ilgiyle karşılanmıştır (Çakı, 2011, s. 138).

Buradaki asıl boyut çeşitli kültür ve arka planları bulunan kişileri tek bir çatı altında birleştirerek, karşılıklı bir iletişim haliyle kültürlerarası bilgi edinme süreci oluşturmaktır. Uluslararası gönüllülük, kültürlerarası iletişim ve etkileşimi arttırmanın yanı sıra farklı kültür ve ülke yurttaşları arasında hoşgörü, saygı ve empati duygusunu önemli ölçüde arttırmayı ve yaygınlaştırmayı gerçekleştirmiştir. Bu gönüllü faaliyetler çoğunlukla belirli bir kısıtlı zamana bağlı ve sözleşmeye dayalı bir hizmettir (Stiehr, 2011).

Gönüllülüğün sivil toplum kuruluşları, kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, inanca bağlı örgütler gibi katılımcıları bilhassa gençleri uluslararası gönüllülüğe özendirilmektedir. Geleneksel gönüllülük yöntemlerine destek olmak ve gönüllülüğe yeni yöntemler kazandırmak maksadıyla iletişim ve bilgi teknolojilerinin usulünü, uluslararası gönüllülüğün yarattığı fırsatların gönüllülerle bir araya gelmesinde önemli etkisi bulunmaktadır. Uluslararası gönüllülük vasıtasıyla gençler, evrensel düzeyde yaşanan sorunlara yönelik duyarlılıklarını gösterirken bunun yanında da çeşitli kültürlerden etkilenecek bilgi ve becerilerini geliştirme imkanına sahip olmaktadır (Birleşmiş Milletler Gönüllüleri, 2011, s. 29).

1.7.5. Özel Sektörlerdeki Kurumsal Gönüllülük

Özel sektörlerdeki kurumsal gönüllülük çoğunlukla kurumlarda sosyal sorumluluk projeleri boyutunda gerçekleşen bir gönüllülük türüdür. Herhangi bir işkolunda çalışanların yoğun bir şekilde çalışmaları, rekabetin yarattığı bir yorgunluk ve yabancılaştıran şartlardan ötürü sıkılmalarıyla bu alana özel sektör gönüllülüğe yönelmektedirler. Özel sektörlerdeki kurumsal gönüllülük, çoğunlukla iş saatleri dışında gerçekleşmektedir (Güngör & Çölgeçen, 2013, s.179).

Bu gönüllülük türünün faaliyetleri de genellikle huzurevlerinde yaşlılara ziyaretlerde bulunmak, yetim çocukların ödev ve derslerine yardım etmek, afet ve kriz hallerinde insani yardım faaliyetlerine destek olmak şeklinde belirtilebilir. Bunların yanında çalışanların gönüllü çalışmalarına katılmalarının iş verimliliğini ve motivasyonunu arttırdığını anlayan şirket yöneticileri ve insan kaynakları, çalışanların iş saatleri içerisinde de gönüllülük çalışmalarına katılmaları için imkân sağlamak, çalışmaları kendileri organize etmekte ve alakalı sivil toplum kuruluşlarıyla beraber proje hazırlamak için görüşmelerde bulunmaktadırlar (Yurttagüler & Akyüz, 2006, s.56).

1.8. Gönüllülüğün Boyutları ve Gönüllü Olmaya İten Nedenler

Gönüllülerin herhangi bir sivil toplum kuruluşunun faaliyetlerinde bulunmalarını etkileyen en önemli nedenler kuruluşun gerçekleştirdiği faaliyetlere ilgileri olması ve o faaliyetlere destek verme istekleri yer almaktadır. Gönüllülerin

sivil toplum kuruluşlarının hizmetlerinde bulunma niteliğine göre bireysel ve kurumsal gönüllülük olarak ele alınmaktadır.

1.8.1. Bireysel Gönüllülük

Gönüllülüğü daha iyi anlamak için literatürü incelediğimizde karşımıza Dünya Gönüllülüğü Raporu'nun yapmış olduğu bir sınıflandırma çıkmaktadır. Bu raporun sonuçlarına göre; ilk olarak, bireylerin gönüllü olmasını etkileyen faktörler kişisel değerler, yaşitlarının baskısı, sosyal ya da kültürel yükümlülükler yer alabilir, fakat gönüllülük faaliyetlerinde bulunmayı veya bulunmamayı bireyin kendi isteğiyle seçebilmelidir. İkincisi ise faaliyetler herhangi bir maddi karşılık beklenilmeden yapılmalıdır. Faaliyetle alakalı gönüllünün ulaşım ve yemek gibi giderleri için kullanılan harcamalara göz yumulabilir. Üçüncüsü ise faaliyetler toplumsal yarar sağlayacak yönde olmalıdır. Gönüllü, farklı kültürlerde *“toplumun refahını artırmak amacıyla çalışan kişi”* şeklinde de ifade edilmektedir (Biliz, 2011, s. 2).

Bireyleri gönüllülüğe iten nedenler veya başka bir görüşle gönüllü motivasyonları beş başlık altında ele alınmaktadır. Bunlar (Yaman, 2005, s.44);

- i. Bireysel nedenler: Can sıkıntısı ve yalnızlık duygusundan kurtulmak, yardım severlik duygusu, liderlik duygusu, aitlik duygusu, kariyerine katkı sağlama isteği, saygın ve örnek bir kişi olma isteği, kendini aşma isteği, özel işlerini daha kolay yapabileceği düşüncesi, ticaretini geliştirme düşüncesi, emekli olma, kafe ve kahvehane gibi mekanlardan hoşlanmamak gibi nedenler,
- ii. Sosyo-kültürel nedenler: Yeni arkadaşlıklar ve çevre edinme, çevresel baskılar, daha iyi bir toplum yaratma anlayışı, hemşerileriyle bir arada bulunma, sanatsal ve kültürel değerler paylaşma, öfke, hırs veya tutku gibi kendisine ait özelliklerini farklı çevrelere göstermesini destekleyecek birini bulma, entelektüel seviyesini geliştirmek, boş zamanları iyi bir şekilde değerlendirme, becerilerini paylaşma düşüncesi, toplumun farklı kademelerindeki insanlarla tanışma fırsatı, popülerlik duygusu, yemek, gezi, toplantı gibi etkinlikler sayesinde bir eş arama düşünce, yaş etkeni gibi nedenler,

- iii. Ekonomik nedenler: Profesyonel bir şekilde çalışmak, parasını daha iyi amaçlar için kullanmak, ulusal ve uluslararası farklı fon kaynaklarından finansman sağlamak, ortak bir çalışma ortamı oluşturabilme gibi nedenler,
- iv. Yasal ve siyasal nedenler: Yasal bir şekilde belirli bir sivil toplum kuruluşuna bağlı bulunma, bir sivil toplum kuruluşunun içerisinde faaliyette bulunabilme, siyaset açısından yandaş çekme ve oy potansiyelini arttırma, baskı grupları oluşturmak, açık bir şekilde söylenemeyen bazı nitelikleri dolaylı bir şekilde söyleme eğilimi gibi nedenler şeklinde sınıflandırılmıştır.

1.8.2. Kurumsal Gönüllülük

İşletmelerin çalışmalarını gerçekleştirdiği bölgelerde toplumsal amaçlı yapacakları faaliyetler, esasında işletmelerin toplumda kendilerinin tek başlarına da var olabileceklerini anlamalarıyla mümkün olmuştur (Serbest, 2003, s.6). 1990'lı yıllardan beri pek çok Kurumsal Sosyal Sorumluluk kapsamında yer alan özel sektördeki gönüllü girişimlerde bir artış yaşandığı gözlemlenmektedir. Yapılan "Fortune 500" listesinde işletmelerin yüzde 90'ından fazlası bağış programları ve çalışan gönüllülük anlayışıyla yürüttüğü varsayılırsa, gönüllülüğün Kurumsal Sosyal Sorumluluk 'un önemli bir yansıması olduğu belirtilmektedir (Biliz, 2011, s.9).

Kurumları gönüllü olmaya iten nedenler üç başlık altında ele alınmaktadır. Bunlar (Yaman, 2005, s.67-79):

- i. Bireysel nedenler: Bireylerin gönüllü çalışmalara istekli olması, kurum içerisinde yöneticilerin gözünde daha değerli olma isteği, gönüllülük alanında başarılı bir şekilde kariyer imkânı oluşturmak gibi nedenler,
- ii. Kurumsal nedenler: Sosyal sorumluluk anlayışının olması, topluma ve demokrasinin gelişimine katkı oluşturmak, ortak etkileşimini önemsemek, maddi kazancı hayır işlerinde kullanmak, toplumsal açıdan iyi bir şirket görünümü oluşturmak, satış miktarını arttırma, pazarda rakiplerinin karşısında rekabet üstünlüğü elde etmek, basına

karşı çekinme duygusu, finansman transferi ve vergi muafiyeti gibi nedenler,

- iii. Diğer nedenler: hayır kurumları geliştirme ve kurma, kuruluşlara bağlı sivil toplum kuruluşlarını tek bir çatı altında birleştirme, AB'ye uyum aşamasında etkili olma, küresel standartlara uyum sağlama gibi nedenler şeklinde sınıflandırılmıştır.

Bazı işletmelerde, kurumsal gönüllülükte bulunmak istediklerinde bir plan doğrultusunda faaliyete geçmek yerine, anlık karşılımlara çıkan bir projeye göre hareket edebilirler. Bu durumda kurumların sahip olduğu paylaşımcı ve sosyal kültürü, bu projelerdeki başarısını ise önemli bir ölçüde etkilemektedir. Bunun dışında işletmeler tarafında çalışan gönüllülüğe verilen destekler ele alınınca bu desteklerin ne şekilde verildiğinin yanında nasıl verildiği de önemlidir. Bir başka ifadeyle, işletme içerisinde çalışan gönüllülüğün nasıl yönetileceği, bu sürecin başarısını etkileyen etkenlerdendir. İşletmede çalışanların arasında birine olağan işine ek olarak kurumsal gönüllülükle ilgili faaliyetlerin yürütülmesi için iş eklenebilir, genelde bu çalışan insan kaynakları ya da halkla ilişkiler departmanında yer almaktadır. Diğer bir seçenek de işletmelerin içerisinde bu faaliyetleri yürütülmesi için bir kurul oluşturulabilir (Serbest, 2003, s. 14).

1.9. Gönüllü Katılımın Amacı ve Önemi

Günümüzde gönüllülük kavramı bazı kamu faaliyetlerinin yürütülmesinde faaliyet gösterme ve faaliyetlere katılma şeklinde ifade edilmektedir. Pek çok ülkede bazı kamu faaliyetleri gönüllü bireyler ve kuruluşlar tarafından üstlenilerek yürütülmektedir. Bütün dünyada toplumsal yarara yönelik oluşan gönüllülük pek çok alanda faaliyet göstermektedir (Birleşmiş Milletler Gönüllüleri, 2011, s.20).

Gönüllülük çeşitli şekillerde ifade edilmiş olsa da çoğunlukla faaliyetlere gönüllü katılım, 1980'li yıllardan sonra yönetim anlayışında yaşanan değişimden ötürü devletin etkinleştirilmesi, bu faaliyetlerin yerelde ise katılımcı demokrasi esasında yurttaş etkileşimi ile daha bir etkin hale gelmesi için kullanılan bir yöntemdir (Palabıyık, 2011, s.90).

Sivil toplumda devlet ve birey arasında bir ortamda, farklı kamusal faaliyetlerin sunumunda yönetime yardımcı olan “gönüllü katılım” en geniş

tabiriyle, toplumsal hayatı etkilemek maksadıyla girişilen toplu veya bireysel hareketler şeklinde ifade edilmektedir. Gönüllü katılımın bulunduğu toplum veya sosyal gruplar ele alındığında çok değişik şekillerde ortaya çıkmış olsa da çoğunlukla ekonomik alanda, sosyo-politik ve piyasa alanda devlet ile arasında bulunan iki seviyede gerçekleşmektedir. İlk seviye olarak kişilerin gönüllülük esasında üyesi oldukları kâr amacı olmayan, özerk gönüllü düzenlemelerde kurumsal bir seviyede; ikinci seviye ise çoğunlukla sivil toplumda gerçekleşen farklı bireysel çalışmalardan oluşmaktadır (Cooper, Bryer & Meek, 2006, s.76).

Literatürde gönüllü katılım, aktif katılımı, üyeler arasında iş birliğini, bağlılığı, toplumsal örgütleri ve grupları kapsayan; ekonomik ve sosyal ve çevresel hedefleri gerçekleştirmek maksadıyla yapılan faaliyetler şeklinde ifade edilmiştir (Kocaoğlu & Bingöl, 2015, s.55). Gönüllü katılım, hiçbir zorlama ve parasal ödül olmadan, toplumsal yarar sağlamak için gerçekleştirilen faaliyetleri içermektedir. Gönüllü katılımı ile ilgili yapılan birçok tanımda dört temel özelliği vurgulamaktadır: gönüllülük esasına dayanması, maddi bir kazanç beklenilmemesi, kurumsal bir yapı altında gerçekleşmesi, kamu yararı maksadıyla kamuya yönelmiş şeklinde ifade edilmektedir (Palabıyık, 2011, s.90).

Yerel demokrasinin geliştirilmesinde gönüllü katılım önemli bir faktördür. Bu durumda yerel demokrasinin güçlü bir hale getirilmesine ilişkin ilgi, yerel katılımı daha bir önemli hale getirmiştir. Gönüllü katılım demokrasilerde ise bir gruba dair istekleri, bir örgütsel bağla, kanun yapıcılara ulaştırılması durumunda, katılımcı demokrasinin gerekli bir faktörü şeklinde ifade edilmektedir. Toquveille gibi yazarlar tarafından demokrasinin içinde yer alan örgüt ve birliklerin önemi vurgulanmaktadır (Türkbağ, 2002, s.63). Bu açıdan sivil toplum kuruluşlarının gönüllü katılımın gerçekleşmesindeki önemi ortaya çıkmıştır (Dağ, 2018, s.296). Sivil toplum kuruluşlarının yönetime etkin katılımında azalma olursa, önemli bir oranda demokratik katılım azalma yaşanır ve hatta yok olma tehdidiyle karşı karşıya kalmasına neden olur, bu durumda demokrasi için tehdit unsurudur (Kocaoğlu & Bingöl, 2015, s.55-56).

Pek çok batı ülkelerinde özel sektörde yer alan gönüllü çalışmalar desteklenmektedir. Ayrıca bu ülkeler kâr amacı olmayan pek çok gönüllü çalışmalarında topluma sunulmasını desteklemektedir. Bu çalışmaların yeni iş

alanları da oluşturduğu bilinmektedir. Fakat gönüllü çalışmalarının başarılı olabilmesi için toplum desteklemeli ve istekli olmalıdır. Günümüzde yerel yönetimlerin merkezi yönetime bağlı bir kaynak kullanımı olduğundan ayrıyeten merkezin koşullu gerçekleştirdiği bağışların da özerkliğe zarar verdiği göz önünde bulundurulursa, kamu görevlerinin bölüşülmesinde gönüllü kuruluşlarının öneminin arttığı görülmektedir (Toprak, 1990, s.54- 67).

Gönüllülük öncelikle teşvik edilmesinin yanında görerek ve kavrayarak anlaşılması ihtiyaç olan bir faaliyettir. Bu açıdan kişiler formel veya informal yapılarda devlet, özel sektör, gönüllü kuruluşlar ve yakınları aracılığıyla desteklenmeli, toplumun yaşam şartlarının iyileştirilmesi maksadıyla sorumluluğu bölüşülmelidir. Bu doğrultuda bilhassa okullarda ve öteki toplumsal faaliyetlerde gönüllü katılıma ilişkin makul programların geliştirilmesi açıdan önemlidir. Çoğunlukla gönüllülük seviyesinin yüksek olduğu toplumlarda bilhassa gençlerin bu durumda etkisi üzerinde durulmaktadır (Cohen, 2008, s.34-41). Ayrıca bir sivil toplum kuruluş üyesi, inançlı, dini ibadetlerini yerine getiren, sosyal ilişkileri iyi, üniversite mezunu, gelir düzeyi iyi, çalışan ve evli insanların daha çok gönüllü olma yatkınlığına sahip oldukları belirtilmektedir. Bu durumla benzer bir şekilde çalışmalarda gençler ve yetişkinler arasında gönüllü olarak faaliyetlerde bulunmalarının temel nedenini gönüllü olmalarını kendilerinden istenmesi şeklinde belirtmektedirler. Örnek olarak ABD’de gençlerin %93’ünün kendilerinden gönüllü olmaları istenmesi durumunda bunu kabul ettiği görülmektedir (Hodgkinson, 2001, s.9-14).

1.10. Türkiye’de Geçmişten Günümüze Sivil Toplum ve Gönüllü Katılım

Türkiye’deki sivil toplumun gelişimi, Avrupa’daki durumundan bağımsız bir şekilde incelemek mümkün değildir. Avrupa’da 13.yy’dan başlayarak ilerleyen süreçte merkezi otoriterin zayıflaması, ekonomideki serbest piyasa ile birlikte esnaf loncaların ve ailelerin güç kazanması, sınıflar arası yaşanan ayrımlar ve yaşanan bu ayrımların neden olduğu adaletsizliklere karşı toplumun dayanacak gücü kalmadığından sivil toplum anlayışının geliştiği öne sürülmektedir. Geçmişte Türkiye merkezi otoritesi güçlü olan devletler aracılığıyla yönetilmiş ve batıda yaşanan sınıflar arası ayrımlar Türk devletlerinde yaşanmamıştır (Çaha, 2012, s.61).

Türkiye'nin devlet düzeni ele alındığında günümüzdeki sivil toplum anlayışıyla tam olarak aynı olmasa da benzerlik gösteren bir yapı bulunmaktadır. Türkiye'de sivil toplumun geçmişine bakıldığında önemli olan bir diğer gönüllü oluşum ise günümüzdeki meslek birlikleriyle aynı yapıda olan, Selçuklular ile başlayan ahilik kültürü ve Osmanlı devletinde bu kültürün devamı niteliğindeki lonca teşkilatlarıdır. Bu ahilik teşkilatı genelde esnafın meydana getirdiği bir teşkilat olarak bilinse de içerisinde farklı meslek mensupları yer almaktadır. Ahiler, teşkilata gelirlerinin belli bir kısmını bağışlayarak maddi destek vermişler; şehirlerini ziyaret eden yabancıları hoş bir şekilde karşılama, barınma, güvenlik, yeme ve içme gibi gereksinimlerinin karşılanması için gönüllü olarak yardımcı olmuşlardır (Yücekök, 1998, s.14).

Ahilik teşkilatı Osmanlı devletinde daha düzenli bir yapı haline gelerek, lonca teşkilatı şeklinde adlandırılmıştır. Günümüzdeki sivil toplum kuruluşlarının üyelik aidatı ödemelerine benzer bir uygulama, lonca teşkilatı üyeleri gelirlerinin belirli bir kısmını tasarruf sandığında toplamaktaydı. Tasarruf sandığının gelirleriyle ihtiyaç durumunda üyelere borç verilir, çarşıların gerekli bakımları gerçekleştirilir, sosyal yardım görevi veya bir çeşit kredi olanağı sağlamaktaydı. Ayrıca bugünkü sivil toplum kuruluşlarının yönetim sistemlerine benzer olarak, lonca teşkilatının sorumlusu, üyeleri tarafından seçimle belirlenir ve kadının onayından geçmesi gerekmektedir (Özyüksel, 1997, s.89).

Osmanlı devletinde yer alan vakıflar, cemaatler ve lonca teşkilatı gibi yapılara bakıldığında bugünkü sivil toplum kuruluşlarının sistemine benzer bir sistem olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye'nin gönüllülük bilincine ve toplumsal örgütlenme geleneğine sahip bir mirası Osmanlı'dan miras aldığı söylenebilmektedir (Oktay & Pekküçükşen, 2009, s.181). Osmanlı devletinden Türkiye Cumhuriyeti'ne kalan vakıfların sayısı bazı belgelerde 26.798 olduğu şeklinde kayıt edilmiştir. Cumhuriyet'in kurulduğu yıldan 1950'lili yıllara kadar geçen dönemde ülkede yaşanan siyasi sorunlardan ötürü sivil toplum faaliyetleri gerçekleşmemiş, Osmanlı devletinden miras kalan sivil toplum öğeleri de işlevini yitirmiştir (Aslan, 2010, s.268). Ardından 1980'li yıllara kadar da birtakım sivil toplum örgütlenmeleri başlamış olsa da bu dönem de yaşanan 1980 askeri darbesinden dolayı devamlılık gösterememiştir. 1980'li yılların sonlarında Avrupa

ve Sovyetler Birliği'nde meydana gelen gelişmeler ile Türkiye'de de sivil toplum anlayışı tekrardan gündeme gelmiştir. 1990'lı yıllara gelindiğinde ise bazı gelişmeler sonucunda sivil toplum anlayışı günlük yaşantımızda tekrardan yerini almıştır. Bu gelişmeler doğrultusunda 1999 yılında yaşanan Marmara Depremi Türkiye genelinde gönüllü katılımın ve sivil toplum kuruluşlarının gerekliliği ve önemi hususunda farkındalık yaratmıştır (Kılıç, 2012, s.31).

Sivil toplum kuruluşlarına verilen önemin son yıllarda giderek bir artış yaşandığı görölmektedir. Ancak daha olması gereken seviyeye ulaşmış olmasa da yönetmelik ve kanunlarda gerçekleştirilen düzenlemeler neticesinde sivil toplum kuruluşlarının karşılaştığı sorunlar çözülmekte ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmaları teşvik edilmektedir (TÜSEV, 2006, s.21).

İngiltere merkezli Kalkınma İnisiyatifleri Örgütü'nün yayımlamış olduğu 2018 Küresel İnsani Yardım Raporu'nda Türkiye'nin dünyada insani yardım yapan ölkelerin arasında en çok yardımda bulunan ölkeler arasında seçilmiş ve gerçekleştirilen bu yardımlar milli gelir oranına göre sıralandığında tekrar birinci olmuştur. Bunun yanında ölkemiz 3,5 milyon Suriyelileri misafir etmesinden dolayı da dünyada en çok mülteci kabul eden ölkeler arasında olmuştur. İnsani yardım konusunda öncülük eden ölkemizin Küresel Bağışçılık Endeksi'nde gerçekleştirilen gönüllülüğe ayrılan süre sıralamasında 2014 yılında 135 ölkelerin yer aldığı listede 132. olmuş, 2018 yılında ise 146 ölkelerin yer aldığı listede 122. olduğu görölmektedir (Charities Aid Foundation, 2018). Türkiye'de gerçekleştirilen gönüllülük ve bağış oranı karşılaştırıldığında gönüllülüğün fahri üyelik veya kayıt dışı durumunda gerçekleştirildiği düşüncesi ağır basmaktadır.

Günümüzde Türkiye'de gerçekleştirilen gönüllü faaliyetlerin yeterli derecede kurumsal bir yapı şeklinde olmadığı, kayıt dışı gönüllülüğün olduğu, bu yüzden de fahri ve resmi gönüllülük faaliyetleri hususunda detaylı ve net bir istatistikten söz etmenin mümkün olmadığı; halihazırdaki veriler doğrultusunda bir sivil toplum kuruluşu yapısının altında, sürdürülebilir, ölçülebilir, kayıtlı gönüllü katılımın artırılması yönünde faaliyetlerin gerçekleştirilmesi gerektiği belirtilebilir (Abban, 2016, s.7).

2. TÜRKİYE’DE AFET YÖNETİMİNDE ÖRGÜTLENME, KURUMSAL YAPILAR VE SORUNLAR

2.1. Afet Yönetiminin Tarihsel Süreci ve Gelişimi

Anadolu topraklarının geçmişte büyük depremlere tanıklık ettiği ve Efes, Truva, Pamukkale örneklerinden de anlaşılacağı gibi çeşitli medeniyetlerin tarihten silindiği ya da yerlerinin değiştirildiğine yönelik pek çok örneğe rastlanılmaktadır. Şüphesiz yaşanan yer değiştirmeler de o zaman ki yetkililerin depremin meydana getirdiği zararları azaltmak için aldıkları kararlar etkili olmuştur. Bundan ötürü ülkemizdeki doğal afetlerin zararlarının azaltılması ve önlenmesi hususundaki faaliyetleri kronolojik bir şekilde özetlemekte faydası bulunmaktadır (Doğal Afetler Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2000, s.15-16).

Geçmişten günümüze afetlerin meydana getirdiği can ve mal kayıpları toplumun her kesiminde bilinmektedir. Uzamanlar ve doğa bilimcileri afetlerin meydana getirdiği yıkımlara yönelik çözüm bulmaya çalışmış fakat bu açıdan gereken başarıya ulaşamamıştır. Bütün dünyada yaşandığı gibi ülkemizde de bu konuda kalıcı sonuçlara ulaşamamış, dönemin koşulları ve şartlarıyla belirli bazı yasal düzenlemeler ile afetlerin meydana getireceği zararları en aza indirmeye çalışılmıştır.

Ülkemizde afet mevzuatı yaşanan afet olayından sonra, o afet olayına yönelik özel bir yasa hazırlanmasıyla ilerlenmiş ve bunların yanında daha çok meydana gelen afetlerden zarar gören insanların yaralarını sarmak ve yardım etmek gayesiyle müdahale ve iyileştirme aşamasına yönelik faaliyetlere ağırlık veren hükümler içermektedir. Bunun en önemli göstergesi ise 1900’lü yıllarda yaşanan afet olayları ve bu olayların sonucunda hazırlanan kurumsal ve yasal düzenlemelerdir. Ülkemizde, afet olaylarının önlenmesi ve meydana getirdiği zararların azaltılması hususunda mevzuat, uygulama ve politika açısındanki değişikliklerinin kronolojik gelişimi 1999’da meydana gelen depremlere kadar olan zaman üç dönem şeklinde değerlendirilirken, 1999’dan sonraki zamanı ise dördüncü dönem şeklinde ele alınmaktadır (Erkan, 2010, s.71-72).

2.1.1. 1944 Öncesi Afet Yönetimi

Osmanlı İmparatorluğu zamanında meydana gelen afet olaylarında padişah fermanlarıyla halka acil yardım yapıldığına yönelik örnekler bulunmaktadır. Bu husustaki ilk yazılı örneklerden birine ise 14 Eylül 1509'da yaşanan İstanbul depremi ardından rastlanmaktadır. Yaşanan bu depremde 13 bin insanın yaşamını yitirdiği tahmin edilmekte ve 1047 yapıyla beraber 109 caminin yıkıldığı bu depremin ardından, dönemin Osmanlı Padişahı II. Bayezid tarafından çıkarılan ferman ile yıkılan evlerin yeniden yapılması için her aileye 20 altın desteği verilmiştir. Bu açıdan fermanla birlikte yıkılan İstanbul'un tekrardan inşa edilmesi için 50 bin usta vazifelendirilmiş, 14-60 yaş aralığındaki erkeklerin inşa edilmesinde faaliyet göstermesi istenmiş, bu ağır yıkımdan sonra deniz kıyısında dolgu yaparak ev inşa etmek yasaklanmış ve daha çok ahşap ev inşa edilmesi teşvik edilmiştir (Öner, 2010, s.73).

Çıkarılan bu fermanın ardından 6 ay içerisinde İstanbul'da hasar gören camiler onarılmış ve 2000'e yakın yeni yapı inşa edilmiştir. Yapılan bütün bu yardımlar, meydana gelen afetlerden sonra yara sarma faaliyetleri şeklinde sürdürülmüştür. Afetler konusunda ilk yasal belgelerden olan Ebniye Nizamnamesi 1848'de çıkarılmış ve sadece İstanbul'u kapsayan yapılaşmalara belirli esaslar getirmiştir. Bunun ardından 1877 yılında ise bir başka nizamnameyle beraber uygulamalar Osmanlı devletinin sınırları kapsamındaki tüm belediyelere genişletilmiştir (Tercan, 2018, s.109).

1868'da kurulan Türkiye Kızılay Derneği ve gönüllü halk tarafından meydana gelen afetten sonra afetzedelere giyecek, yiyecek, ilk yardım, geçici barınma gibi yardımlar gerçekleştirilmiştir (Uzunçibuk, 2005, s.205). Genellikle meydana gelen afetlerin ardından müdahale ve yardımlara daha çok ağırlık verilmesinden dolayı bu durumun sonucunda afet yönetiminin kriz yönetimiyle ilgili faaliyetlerinin daha çok olduğunu göstermektedir.

Cumhuriyet Dönemi'nde ilk hükümet ile birlikte yerleşme ve yapılaşmaya yönelik yeni esaslar Mübadele, İmar ve İskân Bakanlığı'nın kurulmasıyla başlamış fakat kurulduğunun ilk yılında iskân ve göçmen mübadelesi görevlerini yerine getirmeyi amaçlayan bu bakanlık sadece bir yıl faaliyet göstererek kaldırılmıştır (Göktürk & Yılmaz, 2017, s.120).

Dönemin en önemli yasal düzenlemelerinden olan 1580 sayılı Belediye Kanunu, kent arazilerinin düzenlenmesi amacıyla 1930'da yürürlüğe girmiştir. Çıkarılan bu kanun ile belediyelere, yerleşme ve yapılaşmaya yönelik denetleme, imar planı hazırlama ve ihtiyacı olanlara konut inşa etme vazifesi verilmiştir. Bunun ardından 1933 yılında 2290 sayılı Belediye Yapı ve Yolları Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle Ebniye Nizamnamesi değiştirilmiştir. Çıkarılan bu kanun ile her bir belediyeye 50 yıllık bir dönemi içeren imar palanlarının hazırlanması yönündeki zorunluluğuyla beraber yapı denetim ve yapılaşma hususunda yeni esaslar verilmiştir. Kanunda, doğal afetlere yönelik herhangi bir hüküm yer almasa da yerleşme ve yapılaşmaya yönelik yeni esaslar getirdiğinden afetin oluşturacağı risklerin azaltılması yönünde katkıları olduğu söylenebilir (Uzunçibuk, 2005, s.210-211).

Ülkemizde yaşanan en büyük depremlerinden biri şeklinde ifade edilen Erzincan Depremi, 26 Aralık 1939 tarihinde meydana gelmiş ve çok sayıda insan hayatını kaybetmiştir. O zamanın hükümeti can ve mal kayıplarının üzerine birtakım yasal düzenlemeler gerçekleştirme gereksinimi görmüş ve bunun üzerine 3773 sayılı *“Erzincan’da ve Erzincan depreminden Müteessir Olan Mıntıkalarda Zarar Görenlere Yapılacak Yardımlar Hakkında Kanun”* ilk defa 17 Ocak 1940 yılında çıkartılmıştır. Bu kanunla yine ilk defa, meydana gelen deprem sonucunda etkilenen bölgelerdeki vergi mükelleflerinin bütün vergileri silinmiştir (Yavaş, 2004, s.164-165).

Türkiye’de 1935-1943 yıllarının arasında pek çok su baskınları ve ani taşkınlar yaşanması, bu olaylardan ötürü çok fazla can ve mal kayıpları meydana gelmesinden dolayı 4373 sayılı *“Taşkın Sulara ve Su Baskınlarına Karşı Korunma”* kanunu 1943 yılında çıkarılmıştır. Çıkarılan kanunla yürütülmesi gereken faaliyetleri yerine getirmesi için Bayındırlık Bakanlığı’na ait *“Su İşleri Reisliği”* adıyla bir birim kurulmuştur. Cumhuriyet döneminde bu kanun, doğal afetlerin meydana getirdiği zararların azaltılmasına ait ilk yasa durumundadır (Yılmaz, 2003, s.75).

2.1.2. 1944-1958 Yılları Arasında Afet Yönetimi

Ülkemizde 1939-1944 yıl aralığında yaşanan 26 Aralık 1939 Erzincan depremiyle başlayan ve neredeyse 7 ay içerisinde yaşanan Niksar-Erbaa, Bolu-

Gerede, Tosya-Lâdik ve Adapazarı- Hendek depremlerinde çok fazla can ve mal kayıpları yaşanmasının üzerine, yaşanan depremlerin meydana getirdiği sonuçları sadece hasar alan binaların yıkılıp yerine yenisinin yapılmasıyla bir sonuca varılmayacağı, ülke genelinde depremlerin meydana getirdiği zararların kesinlikle azaltılması yönünde birtakım çalışmalar yürütülmesi gerektiği dönemin hükümeti aracılığıyla karara bağlanmıştır. Bu kararın ardından 4623 sayılı “*Yer Sarsıntılarından Evvel ve Sonra Alınacak Tedbirler Hakkında Kanun*” 18 Temmuz 1944 yılında çıkartılmıştır (Akyel, 2007, s.69).

Çıkarılan bu kanunda; ülkede deprem riski olan yerlerin tespit edilmesi, deprem riski olan yerlerde inşa edilecek yapılara yönelik özel yaptırımlar yönetmelikle birlikte zorunlu bir hale getirilmiştir. Ayrıca bu kanunla beraber, meydana gelen depremler esnasında gerçekleştirilecek işlemler hususunda, halkın ve yönetici görev ve sorumlulukları da belirtilmiştir. Daimî iskân faaliyetleri de bu kanunda yer almamıştır. Bu kanun kısacası, afetin meydana getireceği zararları azaltma, hazırlıklı olma ve iyileştirme çalışmalarını kapsamakta ve risk yönetiminin esasını oluşturmaktadır (Uzunçubuk, 2005, s.213).

Ülkemizde doğal afetlerin meydana getirdiği zararların azaltılması yönünde faaliyetler gerçek anlamda bu kanunla birlikte başlamıştır. Kanunun hükümlerine bağlı olarak 1945’de Türkiye’de bir ilk olan Deprem Bölgeleri Haritası ve Türkiye Yer Sarsıntısı Bölgeleri Yapı Yönetmeliği hazırlanmıştır. Daha sonra 1953 yılında Deprem Bürosu, Yapı ve İmar İşleri Reisliği bünyesine bağlı olarak kurulmuş, 1955 yılında ise doğal afetlerin meydana getirdiği zararların azaltılması yönündeki faaliyetleri yürütmek için görevlendirilen DE-SE-YA (Deprem-Sel-Yangın) Şubesi şeklinde yapılandırılmıştır. Ayrıca 1953’de yerüstü ve yer altı sularının meydana getirebileceği zararların önüne geçmek ve bu sulardan farklı şekillerde faydalanmak için Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü kurulmuştur (Erkan, 2010, s.78-79).

1950’li yılların sonlarına doğru gittikçe artan sanayileşme, kentleşme ve göç hareketleri şehirlerde bazı olumsuzluklara neden olmuş ve 1933’de çıkarılan “*Belediye Yapı ve Yollar Kanunu*” yapılaşma ve yerleşme denetimi hususunda yetersiz bir hale gelmeye başlamıştır. Bundan ötürü 6785 sayılı “*İmar Kanunu*” 1956’da çıkarılmıştır. Kanunda yerleşim yerlerinin belirlenmesi esnasında, doğal

afet riskinin meydana getirilmesi ve fenni mesuliyet sistemiyle yapı denetimi gerçekleştirilmesi hususuna öncelik ve önem verilmiştir (Yavaş, 2004, s.166). 1958 yılında ise esas görevleri bir afet meydana gelmeden ve meydana gelmesinin ardından alınabilecek önlemlerin alınması, ülkenin bölge, kent ve köylerinin her birinin planlanmasının gerçekleştirilmesi, konut ve iskân sorunlarına çözüm araması, yapı malzemesi ölçütlerinin belirlenmesi için “İmar ve İskân Bakanlığı” kurulmuştur (Uluğ, 2009, s.8).

2.1.3. 1958-1999 Yılları Arasında Afet Yönetimi

Türkiye’de 1958 yılından sonra doğal afetlerin meydana getirdiği zararların azaltılması yönündeki faaliyetlerde önemli bazı politika değişiklikleri gerçekleşmiş ve uluslararası yaşanan yeni gelişmelerle aynı doğrultuda ilerlediği bir dönem olmuştur.

1958’de 7126 sayılı Sivil Müdafaa Kanunu çıkartılmıştır. Çıkarılan bu kanunla birlikte meydana gelen afetten sonra gerçekleştirilmesi gereken ilkyardım ve arama-kurtarma faaliyetlerinin temelini belirlemenin yanında düşman saldırıları, büyük yangınlar ve doğal afetlerle mücadele konularında olaya yönelik sivil savunmayla alakalı görev ve sorumlulukların belirlenmesi ve teşkilatlanma hususunda hükümleri içermektedir (Erkan, 2010, s.79).

Bu dönemde yaşanan gelişmelerin en önemlisi ise 1959 yılında birtakım değişiklikler halen günümüzde yürürlükte olan, 7269 Sayılı “*Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun*” veya başka bir ifade ile Afet Kanunu’nun çıkarılmasıdır. Çıkarılan bu kanunun asıl kapsamı, deprem, sel, toprak kayması, erozyon, çığ, yangın gibi afetler meydana geldikten sonra kurtarma operasyonlarının daha etkin olmasını sağlamak ve kamu müdahale kapasitesini hazırlamaktır. Bu kanunun önemli bir diğer özelliği ise deprem ve sel dışında fırtına, heyelan, çığ, yangın gibi bütün doğal afetleri de içermesi ve olası bir afet kavramını oluşturarak, afetler meydana gelmeden önce can ve mal güvenliği yönünden, meydana gelecek bir afetten etkilenebilecek yerleşim yerlerini de kapsamı alanına almasıdır. Çıkarıldığı zamanda bu kanun, uluslararası alanda en kapsamlı ve çağdaş afet kanunlarından biri şeklinde değerlendirilmiş ve pek çok ülkelere örnek olmuştur (Uzunçubuk, 2005, s.216-217).

1960-1967 yılları arasında ülkemizde çok fazla deprem, sel ve heyelan yaşanmasının dolayı kazanılan yeni deneyimlerin ve ihtiyaçların doğrultusunda 1968 yılında Afet Kanununda, 1051 sayılı kanun ile önemli bir oranda değişiklik yaşanmış ve bununla birlikte kanuna 7 madde daha eklenmiştir. Bu değişiklikler ve yapılan eklemeler tümüyle hizmetin daha etkili ve hızlı gerçekleştirilmesi ve yaşanan afetlerden etkilenen kitlelere daha geniş çaplı yardımlar edilmesini sağlaması için gerçekleştirilmiştir (Gökçe & Tetik, 2012, s.20).

Ülkemizde 1968-1971 yılları aralığında kronolojik bir şekilde 1968'de Amasra-Bartın, 1969'da Alışehir ve Demirci, 1970'de Gediz, 1971'de 15 gün aralıklarla Bingöl ve Burdur depremlerinin yaşanmasıyla 27 bin yapının yıkılması ya da ağır hasar almasından dolayı önceden de gelirleri yönünde sıkıntı yaşayan Afet Fonu ihtiyaçlar doğrultusunda yeni gelir kaynak arayışları başlamış ve 1972'de 1571 sayılı *"Bazı Tekel Maddeleri Fiyatlarına Yapılan Zamlardan Elde Edilen Hasılatın T.C. Merkez Bankası'nda Açılacak Bir Deprem Fonu Hesabında Toplanmasına Dair Kanun"* çıkarılmıştır. Bunun dışında depremin meydana getirdiği zararları karşılaması içinde farklı bir deprem fonu kurulmuştur (Akdağ, 2002, s.31).

1992 yılında yaşanan Erzincan Depreminin meydana getirdiği zararları, 3838 sayılı *"Erzincan, Gümüşhane ve Tunceli İllerinde Vuku Bulan Deprem Afeti ile Şırnak ve Çukurca'da Meydana Gelen Hasar ve Tahribata İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesi Hakkında Kanun"* ile karşılanmaya çalışılmıştır (3838 sayılı Erzincan, Gümüşhane..., 1992).

1995 yılında çıkarılan kanunlarla beraber afetin meydana geldiği yerlerdeki belediyelerin, İller Bankasına karşı bulunan borçlarının ertelenmesi ya da silinmesi, İller Bankasına ait yıllık yatırım programında yer almayan yatırımların Bayındırlık ve İskân Bakanlığının verdiği teklife göre yıllık yatırım programında bulundurulması, esnaf ile sanatkârlar, serbest meslek mensupları ve sanayici ile ticaret yetkililerine T.C. Halk Bankasınca, çiftçilere T.C. Ziraat Bankasınca kredi verilmesi ve verilen bu kredilerin kullandırılmasından ötürü yaşanacak zararların Hazine aracılığıyla ödenmesine; iskan ruhsatı bulunan yapılara yönelik afet meydana gelmeden önce resmi bir şekilde oluşturulmuş satış vaadi senedine ya da noter aracılığıyla oluşturulmuş satış senedi bulunanlarla birlikte gerçekten

oturulmasına karşın iskan ruhsatı bulunmayan konut sahipleri ve konut kooperatiflerinde bulunan üyelere sadece bir kooperatif ve sadece bir üyelik için iş yeri sahiplerine, ahır ve samanlık sahiplerine 7269 sayılı Afetler Yasası ile birlikte kredilendirme ve borçlanma usulleri açısından hak sahipliği belirlenmesi imkanları tanınmıştır. 1997 yılında ise Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi Yönetmeliği yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelikle beraber “*tabi afetlerin, tehlikeli ve salgın hastalıkların, büyük yangınların, radyasyon ve hava kirliliği gibi*” hadiselerin olduğu kriz hallerinde faaliyet gösterecek Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezine ait teşkilatlanma, sorumlulukları ve çalışma usulleri belirlenmiştir (Erkan, 2010, s.81).

2.1.4.1999 Marmara Depremi Sonrası Afet Yönetimi

17 Ağustos 1999 tarihinde İzmit Körfezinde yaşanan 7,4 büyüklüğündeki depremden dolayı 17.479 insan hayatını kaybetmiş ve çok sayı da insan da yaralanmıştır. Yaşanan can kayıplarının dışında çok sayı da konut ve işyerleri ağır hasara uğramıştır. Yaşanan depremin Türkiye’nin nüfus yoğunluğunun fazla olduğu ve önemli sanayi yerlerinin ağırlıklı olduğu bölgede olmasından dolayı çok sayı da can ve mal kaybının yaşanmasına sebep olmuştur. Devlet ekonomik açıdan tahmini 13 milyon dolar zarara uğramıştır. 17 Ağustos 1999 İzmit depremi 1939 yılında yaşanan Erzincan depreminde ardından en büyük can ve mal kaybı meydana gelen ikinci depremdir (Özmen, 2000, s.12-14).

Literatüre bakıldığında 17 Ağustos 1999 İzmit depremi, merkez üssü Gölcük olan ve bütün Marmara’yı olumsuz etkileyen deprem “*yüz yılın felaketi*” şeklinde adlandırılmıştır (Mersin & Şahin, 2009, s.36). Meydana gelen can ve mal kayıplarının yanında ekonomik, psikolojik ve sosyal açıdan bütün ülkeyi yaşanan deprem çok kötü bir şekilde etkilemiştir.

Yaşanan depremin hemen sonrasında meydana gelen zararları bertaraf edilmesi ve gerekli tedbirlerin alınabilmesi için 29 Ağustos 1999 tarihinde 4452 sayılı “*Doğal Afetlere Karşı Alınacak Önlemler ve Doğal Afetler Nedeniyle Doğan Zararların Giderilmesi İçin Yapılacak Düzenlemeler Hakkında Yetki Kanunu*” yürürlüğe girmiştir. Kanun, Bakanlar Kuruluna Kanun Hükmünde Kararname çıkarması için 3 ay süreyle yetki vermiştir. Kanun da bahsedilen konulara göre hükümet; yeni yerleşim yerlerinin oluşturulması, imar,

müteahhitlik, ihale, kültür ve tabiat varlıklarını koruma ile müşavirlik hizmetleri, sivil savunma, ekonomik açıdan düzenleme, mevcut fon işleyişi ile gerekli durumda ilave fon kurulması, yardımların ve çeşitli bağışların etkin bir şekilde kullanımı, doğal afetlerin meydana getirdiği zararların karşılanması için sigorta sistemi kurulması ve teşkilat kanunlarında oluşturulacak değişikliklere yönelik yasal düzenlemeler gerçekleştirebilmektir (Uzunçıbuk, 2005, s.224).

Bu açıdan 31 Ağustos 1999'da 574 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin yürürlüğe girmesiyle hasar tespit faaliyetlerinin hızlandırılması ve bununla birlikte hak sahipliğine ilişkin işlemlerin usul ve esasları belirlenmiş, insanların yeni yerleşim yerlerine yönelik geçici ve kalıcı iskan çalışmaları için yerlerin tespit edilmesi, prefabrik ya da kalıcı konutların inşa edilmesine yönelik gerekli tüm işlemlerin yürütülmesi ve koordinasyon sağlaması hususlarında Bayındırlık ve İskan Bakanlığına yetki verilmiştir (574 sayılı Umumi Hayata...., 1999).

23 Eylül 1999 yılında 576 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yaşanan depremde otürü iç ve dış toplanan yardımların T.C. Ziraat Bankası'nda merkezi bir hesap altında toplanması, bu hesapta biriken yardımların önce afetzedelerin gereksinimleri için kullanılması, bu çalışmalarla ilgilenecek ya da görevli kuruluşlara geçici ve kalıcı iskân maksadıyla konut inşa edilmesinde kullanılması için Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na ve Afetler Fonu'na paranın aktarılması belirtilmiştir. Aynı zaman yapılan bu bağışların Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezinin verdiği izin ile Kızılay'a verilmesi belirtilmiştir. Aynı Kanun Hükmünde Kararname dahilinde afetzedelerin kalıcı iskân yerleri belirleninceye kadar bütün ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik merkez olarak Kocaeli olacak şekilde Afet Bölge Koordinatörlüğü ile birlikte buna ait il koordinatörlükleri oluşturulmuştur (576 sayılı Doğal Afetlerde...., 1999).

30 Eylül 1999'da 578 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile depremzedelerin BAĞ-KUR ve SSK prim borçlarının ertelenmesine karar verilmiştir. 13 Eylül 1999'da 580 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile gerçek ve tüzel kişiler aracılığıyla depremzedelere, arsaları ve hazine arazileri üstünde konut inşa edilebilmesi için izin verilmesi, farklı yerlere nakledilen kamu çalışanlarına geçici barınma yardımında bulunulması, Dünya Bankasından elde edilecek hibe ve dış krediler kapsamında yapılacak geçici ve daimi iskan

alışmalarının, Başbakanlık ya da Başbakanlıkça uygun bulunacak bir kurum ya da kuruluş aracılığıyla, hibe ve dış kredilerle düzenlenecek projelerin harç, vergi, fon, resim gibi diğer mali yükümlülüklerden muaf olması belirtilmiştir (580 sayılı Umumi Hayata Müessir...., 1999).

9 Aralık 1999’da 584 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile beraber ilçe olan Düzce il olmuş, Derince Kasabası ve Kaynaşlı Buağı da ilçe olmuştur. Bunun yanında 6 Mart 2000’de ise 593 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile birlikte Sakarya Büyük şehir Belediyesi kurulmuştur. Öte yandan 27 Aralık 1999’da 586 sayılı Belediye Kanunu ve Sivil Müdafaa Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına ait Kanun Hükmünde Kararnameyle birlikte ilçelerde de sivil savunma müdürlükleri oluşturulması, illerde yer alan sivil savunma arama ve kurtarma birlikleriyle, ilçelerde yer alan sivil savunma mahalli kuvvetleri yanı sıra on bir ilde merkeze bağlı bir sivil savunma arama ve kurtarma birlik müdürlükleri oluşturulması belirtilmiştir (Uzunbuk, 2005, s.227).

Yaşanan afetten sonra mevcut binalarda meydana gelen zararların hkmetin bütçesi dışında karşılanması maksadıyla dünyada yer alan uygulamalarla eş zamanlı çıkarılan 587 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile beraber sigorta güvencesinin sağlanmasına yönelik kamu tüzel kişiliğe sahip Doğal Afet Sigortaları Kurumu (DASK) kurulmuştur (zmen, 2000, s.16).

587 sayılı Kanun Hükmünde Kararname 2012 senesine kadar yürürlükte kalmış ve yaşanan depremlerden sonra binalarda oluşabilecek maddi zararları telafi edilmesi, yapılması zorunlu olan deprem sigortası ile sigorta şirketleri tarafından güvence oluşturulmayan ya da güvence oluşturulmasında zorluklar olan farklı riskler ve afetler sonucu meydana gelebilecek maddi ve manevi zararların telafi edilmesi, verilecek sigorta ve reasürans teminatlarına yönelik esas ve usullerin belirlenmesi maksadıyla hazırlanan 6305 sayılı Afet Sigortaları Kanunu’nun yürürlüğe girmesinden dolayı kaldırılmıştır (şengün, 2018, s.53).

17 Ağustos Marmara depreminin ardından Türkiye’de afetlerin meydana getireceği zararların azaltılabilmesi için en etkili ve kapsayıcı düzenleme yapı denetim alanında yapılan düzenleme olmuştur. 10 Nisan 2000’de KHK ile Bayındırlık ve İşkn Bakanlığı tarafından 595 sayılı Yapı Denetim Kanunu

yürürlüğe girmiş ve 10 Temmuz 2000’de uygulama yönetmeliği çıkarılmasının ardından 27 pilot il de faaliyete girmiştir. Fakat Anayasa Mahkemesi aracılığıyla 24 Mayıs 2001 yılında yürütmenin durdurulması ve iptalinin ardından 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun daha sonra 13 Ağustos 2001 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 13 Ağustos 2001’de yürürlüğe giren Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliğinin uygulamada yaşanan sorunlardan dolayı yeni yönetmelik 5 Şubat 2008 yılında yürürlüğe girmiştir (Atabay & Bozdoğan, 2011, s.309).

Yaşanan Marmara Depreminin ardından depremzedelerin konut ihtiyacını gidermek için çok sayı da konut inşa edilmiştir. Bu konutlar kamu kaynaklarıyla inşa edilmiş ve 20 yıl süre tanınarak faizsiz ve eşit taksit imkanlarıyla geri ödenmesi gerekmektedir. 2006 yılında 5511 sayılı Kanun ile depremzedeler için inşa edilen konutların yapımında kullanılan kaynakların geri ödemesini sağlamak için, ansızın hesap kapatılması hususunda, hak sahibine ait borçta indirim uygulanması düzenlenmiştir. Bunun dışında Bayındırlık ve İskân Bakanlığı’na Toplu Konut İdaresi Başkanlığı’na Başkanlığın inşa ettiği ya da inşa ettireceği konutları satın alma veya konut yaptıрма yetkisi de verilmiştir. 2006 yılında çıkarılan bir diğer kanun ise 5491 sayılı Çevre Kanunu’dur. Bu kanunla olası yaşanacak teknolojik kazaların etrafına vereceği zararları kontrol etmek ve azaltmak, çalışmalarında dolayı çevreye zarar verecek kurum, kuruluş ve işletmeler tarafında acil durum planları düzenlenmesi zorunlu olmuştur. 2007 yılında ise 5711 sayılı Kanun ile Kat Mülkiyeti Kanunu’nda bazı değişiklikler gerçekleşmiştir. Kanunla beraber olası afetler ve bilhassa afete yönelik yapının güçlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilecek harcamaların ana, ana gayrimenkulün genel giderlerine eklenmesi belirlenmiştir (Şengün, 2020, s.55).

2.1.5. 2009 Sonrası Afet Yönetimi

Türkiye’de afet yönetimi sisteminin örgütlenme kapsamında 2009 yılından sonra önemli bir düzenleme yapılarak İçleri Bakanlığına ait Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığının kurulmasıdır. Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığının (AFAD) kurulmasının ardından daha önce afet yönetim sistemin de bulunan Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü (TADYGM), Sivil Savunma Genel Müdürlüğü ve Afet İşleri Genel Müdürlüğü kaldırılmış, görevleri ise

AFAD'a devredilmiştir. Yeni yapılanmaya uygun bir yeni mevzuat hazırlanmış ve mevcut mevzuatta ise değişiklikler gerçekleştirilmiştir (Genç, 2021, s.161).

Bu dönemde yaşanan iki önemli gelişme vardır; ilki 6305 sayılı Afet Sigortaları Kanunu, ikinci ise 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun'dur.

2000 yılından beri konutlara yönelik Zorunlu Deprem Sigortası güvencesi veren DASK, 2012 yılında 6305 sayılı Afet Sigortaları Kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte 587 sayılı KHK yürürlükten kaldırılmış ve yasal zemine ulaşmıştır. 6305 sayılı kanunla beraber zorunlu deprem sigortası yapılarda depremin meydana getirdiği maddi zararlarla depremden dolayı meydana gelen yangın, tsunami, yer kayması ve infilak sonunca meydana gelen maddi zararlara güvence oluşturan zorunlu sigortayı ifade etmektedir. Ayrıca kanunda su ve elektrik idarelerinde abonelik işlemleri sırasında zorunlu deprem sigortası denetlenmeye başlamıştır (Akdağ, 2002, s.36).

6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte afet yönetimi kapsamında, bilhassa risk azaltma evresine yönelik önemli düzenlemeler yapılmıştır. Kanunla beraber zemin yapısı ya da üzerindeki yapılaşmadan dolayı can ve mal kaybına neden olacak riskleri bulunan, Cumhurbaşkanı tarafından riskli alan şeklinde tanımlanmış, riskli yapı da riskli alanda yer alan ya da dışında kalan ekonomik açıdan ömrü tamamlamış olan veya ağır hasar alan ya da yıkılma tehlikesi olan teknik ve ilmi verilere göre tespit edilmiş yapıdır (Gökçe & Tetik, 2012, s.26).

1947, 1953, 1961, 1968, 1975, 1998 ve 2007 senelerinde düzenlenen Türkiye Bina Deprem Yönetmeliği 2018 senesinde yenilenmiş ve 1 Ocak 2019'da yürürlüğe girmiştir (18.03.2018 tarihli 30.364 sayılı RG). AFAD Deprem Dairesi Başkanlığı'nca 1996 senesine ait Türkiye deprem bölgeleri haritası 2018 yılında yenilenmiş ve 1 Ocak 2019 yılında yürürlüğe girmiştir (22/1/2018 Tarihli ve, 2018).

2.2. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ve Afet Yönetiminde Örgütlenme

2018 yılında 6771 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Resmî Gazete de halk oylamasına sunulmak üzere

yayımlanmış ve 16/04/2017 tarihinde yapılan halk oylaması ile kabul edilerek kesin sonuçların Yüksek Seçim Kurulu tarafından yine Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Halk oylamasıyla kabul edilen bu düzenleme, 1982 Anayasası’nda bugüne kadar yapılan en önemli değişiklikleri içermektedir. Anayasamızda yapılan en önemli değişiklik, parlamenter hükümet sisteminin yerine Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin getirilmesi olmuştur.

Bu yeni düzenlemeler doğrultusunda, 2018 yılında yürürlüğe giren *"Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında 4 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi"* ile Başbakanlığa bağlı olarak faaliyet gösteren, aşağıda ayrıntılı bir şekilde ele alınacak olan, AFAD, İç İşleri Bakanlığına bağlanmıştır. Ayrıca Kararnamede, merkez ve taşra teşkilatlarından oluşan Başkanlık hizmet birimlerine yer verilmiştir. Başkanlık, afet ve acil durumlarla sivil savunmaya ilişkin hizmetlerin ülke düzeyinde etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi için gerekli önlemlerin alınması ve olayların meydana gelmesinden önce hazırlık ve risk azaltma, olay sırasında yapılacak müdahale ve olay sonrasında gerçekleştirilecek iyileştirme çalışmalarını yürüten kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonun sağlanması, yurt içinde ve yurt dışında insani yardım operasyonlarının yapılması ve koordine edilmesi ile bu konularda politika önerilerinin geliştirilmesi ve uygulanması hususlarını yürütmekle görevlendirilmiştir. Ayrıca, illerde de valilere bağlı il afet ve acil durum müdürlükleri kurulmuştur.

2.2.1. Merkezi Örgütlenme

Afet yönetiminin merkez ve taşra örgütlenmesinde 2018 yılında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle AFAD İçişleri Bakanlığı’na bağlanmıştır. 2 Temmuz 2018 tarihli ve 698 sayılı kanun hükmünde kararnameyle olağanüstü olaylarda afet yönetimine yönelik karar alma yetkisi, Bakanlar Kurulu’nun kaldırılmasından dolayı Cumhurbaşkanı’na verilmiştir (Turan, 2018, s.75). Yapılan bu değişiklikte beraber afet yönetimi tek bir yapıda toplanarak İçişleri Bakanlığına bağlı bir kurum olmuştur.

2.2.1.1. Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı (AFAD)

AFAD’ın internet sitesinde “yeni afet yönetim sistemi” hakkında bahsedilirken: “... bütünleşik afet yönetimine geçilerek kriz yönetimi yerine risk yönetimi... anlayışının hâkim olduğu bir sürecin yönetilmesi...” gerektiği şeklinde ifade edilmiştir. AFAD, yaşanacak kayıpları önlemek ya da afetin yarattığı zararları en az düzeye indirmek için gerekli stratejileri yapmak ve bir model kurmak amacıyla kurulmuştur (AFAD, 2019).

10 Temmuz 2018 tarihli Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kamuda görevli üst düzey yöneticilerin Cumhurbaşkanı aracılığıyla ataması yapılacağına ilişkin düzenleme gerçekleşmiştir (Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında..., 2018). Kurumun teşkilatına ilişkin mevzuatta AFAD’ın en çok üç başkan yardımcısı olabileceği ve bu başkan yardımcılarının yine Cumhurbaşkanı tarafından atanacağı belirtilmiştir. AFAD’ın örgütlenmesinde bulunan Basın ve Halk İlişkiler Müdürlüğü, Özel Kalem Müdürlüğü, İç Denetim Birim Başkanlığı, Denetim Hizmetleri Dairesi, Hukuk Müşavirliği AFAD başkanına doğrudan bağlıdır. Başkan yardımcıları da 11 dairenin idaresinden sorumludur. Ülke genelinde 81 ilde Afet ve Acil Durum Müdürlüğü bulunmakta ancak Arama ve Kurtarma Birlik Müdürlükleri sayısı 11’dir (Şengün, 2020, s.101).

AFAD başkanlığının mevzuatında yer alan görevleri; yıllık program ve kalkınma planları etrafında gösterilen alanda bütünleşik afet yönetimi ilkelerine göre uygun çalışmalar gerçekleştirmekle, Afet ve Acil Durum Koordinasyon Kurulunun faaliyetlerine dair gündem tekliflerini hazırlamakla, meydana gelecek afet ile acil durumlarda müdahaleyi düzenlemek, ilgili mevkileri bilgilendirmekle, kamu kurumları ile sivil toplum kuruluşları arasında koordinasyonu sağlamakla ve yürütmekle sorumludur. Merkezi örgüt olarak kurulan Başkanlık ile Başkanlığa ait taşra örgütlenmesiyle çalışmalarını yürüten AFAD, meydana gelecek afet ile acil durum hallerinde doğrudan sorumlu ve yetkili bir ana kuruluştur (Kuş, 2018, s.49-50).

2.2.2. Taşra Örgütlenmesi

2.2.2.1. Afet ve Acil Durum Yönetimi İl Müdürlükleri

AFAD, 4 nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle İçişleri Bakanlığına bağlı bir teşkilat olurken AFAD'ın taşra teşkilatı da illerde valinin başkanlığında il afet müdürlükleri kurulmuştur. Kanunun 52. Maddesinde, afet ile acil durum faaliyetlerinin yönetiminde illerde valinin sorumlu olduğunu belirtmiştir. Ayrıca aynı kanunda afet ve acil durum yönetimi il müdürlüklerinin görev ile sorumlulukları şöyle sıralanmıştır (Bakanlıklara Bağlı, İlgili..., 2018).

- İlin afet ve acil durum risk ve tehlikelerini belirlemek,
- Afet ve acil durum yönetiminin risk azaltma, müdahale ile iyileştirme planlarını, yerel yönetimler, kamu kurumları ile birlikte koordinasyon ve iş birliği içerisinde gerçekleştirmek ve uygulatmak,
- İl afet ve acil durum yönetim merkezini idare etmek, aralıksız ve güvenli bir haberleşmeyi gerçekleştirmek,
- Afet ve acil durum hallerine yönelik eğitim çalışmaları gerçekleştirmek,
- Meydana gelen afet ve acil durumlarda oluşan hasar ve kayıpları tespit etmek, gereken arama ve kurtarma çalışmalarını için malzemeleri, halkın beslenme, barınma ve sağlık ihtiyaçlarını giderecek araç ve malzeme depoları kurmak ve yönetmek,
- Afet ve acil durum yönetimiyle ilgili sivil toplum örgütleri ve gönüllü kişilerle akreditasyon gerçekleştirmek ve belgelendirmek,
- Mevzuatta bulunan seferberlik ve savaş hazırlıkları ile sivil savunma hizmetleriyle ilgili görevleri yerine getirmek,
- Kimyasal, radyolojik, nükleer ve biyolojik maddelerle diğer benzer teknolojik maddelerin teşhisi, tespiti, arındırılması yönünde çalışmalar yapmak, ilgili kurumlar ile birlikte koordinasyon ve iş birliği sağlamak,

- Başkanlık tarafından belirtilen yıllık çalışma programlarını gerçekleştirmek, yıllık çalışma raporlarını düzenleyerek Başkanlığa onaya sunmak.

AFAD Başkanlığı'nın yıllık programlarına 81 il müdürlüğü uymak ve faaliyet raporlarını düzenlemekle sorumludurlar. İl müdürlüklerinin bütçeleri AFAD Başkanlığı tarafından aktarılacağı, il müdürlüklerine açılan davaların da valiler tarafından yürütüleceği belirtilmiştir. Kanunun 53. Maddesinde ise Arama Kurtarma Birlik Müdürlüklerinin il afet ve acil durum yönetimi müdürlüklerine bağlı kurulacağını, bu birliklerin sayısının en çok yirmi olacağı belirtilmiştir (Şengün, 2020, s.102).

2.2.3. Afet Yönetiminde Yerel Yönetimler

Afet yönetimi ile afetlere karşı dirençli bir toplum yaratabilme hususunda hem bireysel hem de kurumsal olmak üzere toplumun bütün kesimlerine görev ve sorumluluk düşmektedir. Ülkemizde afet yönetiminde esas aktörler, merkezi idarenin başkent ve taşra teşkilatlanmaları ve AFAD; yerel de ise il özel idareleri, büyükşehir belediyeleri ve belediyelerden oluşmaktadır. Ayrıca üniversiteler, STK'lar, özel sektör ve yerel medya da afet yönetiminin yerel aktörleridir. Afet yönetiminde devletin bütün kademeleri içerisinde yer almasıyla beraber yerel yönetimlerin görev ve faaliyetleri daha önemli olabilmektedir (Özer, 2017, s.2-3).

Yerel yönetimler iki önemli yanıyla afet yönetiminde öne çıkmaktadır. İlki, yerel yönetimler halkın ihtiyaçlarının neler olacağını daha iyi bilmelerinden dolayı yerel kamu faaliyetlerini merkeze göre en verimli ve etkin şekilde gerçekleştirebilirler. İkincisi ise yerel yönetimler halka yakınlık konusunda merkezi yönetime göre daha yakın olmalarından dolayı daha demokratik bir yapısı vardır. Yerel yönetimler özellikle imar, altyapı, ulaşım, itfaiye ve çevre temizliği olmak üzere pek çok yerel faaliyetleri gerçekleştiren demokratik birimlerdir. İl özel idareleri, büyükşehir belediyeleri, belediyeler ile köyler yukarıda belirtilen pek çok hizmetler ile afet ve acil durum hizmetlerini gerçekleştirmektedir (Küçükşen & Yetkin, 2020, s.145).

2.2.3.1. Afet Yönetişimi

Afet yönetiminin bütün aşamalarında yer alan yerel yönetimler, sistemin yapı taşlarından biridir. Afet yönetiminde yerel yönetimlerin, afet riski olan yerlerin yönetiminde tehlikeli çalışmaların düzenli olarak kontrol etmesi gerekmektedir. Yerel yönetimler afet yönetim süreci boyunca, yerel şartların daha iyi bilmelerinden, afet esnasında ve sonrasında daha hızlı bir şekilde müdahalede bulabilmelerinden dolayı önemli bir konuma sahiplerdir. Afet esnasında ilk müdahale, arama ve kurtarma, yaralıların sağlık hizmetlerine ulaşabilmesi ve tedavisi, meydana gelebilecek ikinci bir felaketi önlemesi, halkın temel ihtiyaçları olan barınma, beslenme, elektrik gibi ihtiyaçların giderilmesi görevler önce yerel yönetimin görev ve sorumlulukları iken o bölgede ki yerel halkta ilk müdahale konusunda sorumluluk üstlenmektedir. Bu yüzden yerel yönetimlerin afetlere müdahale konusunda ulaşım, fiziksel kaynaklar ve insan kaynaklarına ulaşması önemlidir (Genç, 2021, s.65).

Yerel yönetimler arazi kullanım uygunluğu, imar ve yapı denetim, kentsel değişim ve geliştirme hususunda karar verici konumda olmalarından dolayı afet meydana geldikten sonra risk azaltma ve dönüşüm de önemli bir konumdadırlar. Fakat çoğunlukla yerel yönetimlerin bu görevleri ihmal edilip, afet meydana gelmeden önceki risk azaltma ile afet esnasında müdahalede bulunma aşamalarına daha çok önem verilmektedir (Şahin, 2016, s.942).

Klasik afet yönetimi anlayışında genellikle merkezi yönetimin kontrolüne ve düzenlemesine odaklanmış olsa da son zamanlarda iş birliği ve koordinasyona yönelik bir yönetim anlayışına dönük bir ilerleme, giderek merkezi yönetimin rolünün yerel yönetime doğru aktarıldığı görülmektedir. Bu yüzden yerel yönetimlerin yaygın afet yönetimi becerilerinin ve afetlere yönelik direnci artırmak amacıyla güçlendirmeleri gerekmektedir. Yerel yönetimler, afetlere yönelik direnci önemli seviyede etkileyen afet yönetiminin temel aktörlerinden biridir (Genç, 2021, s.66).

2.2.3.2. Afet Yönetiminde Yerel Yönetimler

2.2.3.2.1. İl Özel İdaresi

İl özel idareleri, 1913’de İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanun-u Muvakkati ile kurulmuş ve görevleri yine bu yasayla belirlenmiş bir yerel yönetim birimidir. İl özel idarelerinin, acil durum planlaması başlıklı çalışmaların neler olacağı ile ilgili kanunun 69. maddesinde; “il özel idaresi, yangın, sanayi kazaları, deprem ve diğer doğal afetlerden korunmak veya bunların zararlarını azaltmak amacıyla ilin özelliklerini de dikkate alarak gerekli afet ve acil durum plânlarını yapar, ekip ve donanımı hazırlar” şeklinde ifade edilmektedir (İl Özel İdaresi Kanunu, m.69).

Acil durum planları düzenlenirken eğer il ölçeğinde başka acil durum planları varsa birlikte koordinasyonu oluşturulur ve bakanlık, kamu kuruluşları, meslek teşekkülleriyle üniversitelerin ve öteki mahallî idarelerin fikirleri alınacaktır. Bu planlara yönelik insanların eğitimi için gereken tedbirler alınarak ikinci fıkrada yer alan kurumlar, idareler ve örgütler ile ortak bir program hazırlanabilir. Ayrıyeten kanun, il özel idarelerinin, il dışında meydana gelecek yangın ile doğal afetlerde, bu yerlere gereken destek ve yardımı sağlayabilir (Şengün, 2018, s.56).

Stratejik plan ile çalışma programı adlı 32. maddesinde ise “ulusal ve bölgesel planlara uygun olarak, bayındırlık ve iskân, imar, doğal afet hizmetlerine ilişkin orta veya uzun vadeli stratejik plan ve bu planın yıllık dilimlerini oluşturmak üzere çalışma programını hazırlamak” sorumluluğu valiye verilmiştir. Ayrıca kanunun 43. maddesinde, giderler içerisinde doğal afetlere harcanacakları sayılmış ve böylelikle afet esnasında bazen yaşanan harcama ve kaynak sorunlarına alternatif çözüm olanağı yerel idareciler ile valilere sunmuştur (Yıldız, 2008, s.181).

2.2.3.2.2. Büyükşehir Belediyesi

1984’de 3030 sayılı kanunla büyükşehir belediyeleri, yerel yönetim sitemine sonradan katılmış bir birimdir. 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu’nun 7. maddesinde (u) afetler ile alakalı; “il düzeyinde yapılan planlara uygun olarak, doğal afetlerle ilgili planlamaları ve diğer hazırlıkları Büyükşehir ölçeğinde yapmak; gerektiğinde diğer afet bölgelerine araç, gereç ve malzeme desteği vermek; itfaiye ve acil yardım hizmetlerini yürütmek; patlayıcı ve yanıcı madde

Üretim ve depolama yerlerini tespit etmek, konut, işyeri, eğlence yeri, fabrika ve sanayi kuruluşları ile kamu kuruluşlarını yangına ve diğer afetlere karşı alınacak önlemler yönünden denetlemek, bu konuda mevzuatın gerektirdiği izin ve ruhsatları vermek” olduğu tekrar aynı kanunun (z) fıkrasında ise “afet riski taşıyan veya can ve mal güvenliği açısından tehlike oluşturan binaları insandan tahliye etmek ve yıkmak” görevi ve sorumluluğu Büyükşehir Belediyelerine verildiği ifade edilmiştir (Büyükşehir Belediye Kanunu, m.7).

2.2.3.2.3. Belediyeler

Belediyelerin yetki, görev ve sorumluluklarını belirleyen 5393 sayılı Belediye Kanunu’n 14. maddesinde; “belediyenin, belediye sınırları içinde, mahalli müşterek nitelikte olmak şartıyla imar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı; coğrafi ve kent bilgi sistemleri, evre ve evre sağlığı, temizlik ve katı atık; zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans; şehir içi trafik, defin ve mezarlık... hizmetlerinin yürütülmesi ve denetlenmesini” şeklinde ifade edilmiştir (Belediye Kanunu, m.14).

Aynı kanunun 53. maddesinde; "Belediye, yangın, sanayi kazaları, deprem ve diğer doğal afetlerden korunmak veya bunların zararlarını azaltmak amacıyla beldenin özelliklerini de dikkate alarak gerekli afet ve acil durum planlarını yapar, ekip ve donanımı hazırlar. Acil durum planlarının hazırlanmasında varsa il ölçeğindeki diğer acil durum planlarıyla da koordinasyon sağlanır ve ilgili bakanlık, kamu kuruluşları, meslek teşekkülleriyle üniversitelerin ve diğer mahallî idarelerin görüşleri alınır. Planlar doğrultusunda halkın eğitimi için gerekli önlemler alınarak ikinci fıkrada sayılan idareler, kurumlar ve örgütlerle ortak programlar yapılabilir. Belediye, belediye sınırları dışında yangın ve doğal afetler meydana gelmesi durumunda, bu bölgelere gerekli yardım ve destek sağlayabileceği” hususunda belediyelerin yetkili ve görevli olduğu belirtilmiştir (Belediye Kanunu, m.53).

5302 sayılı İl zel İdareleri Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunlarına yapılan bir başka düzenleme ise afet yönetimi hususunda gönüllü katılımdır. Gönüllü Katılım Yönetmeliğin de gönüllülerin faaliyet alanlarını belirler madde 5’de; “trafik, itfaiye, arama-kurtarma gibi denetim ve acil yardım hizmetlerini çalışma alanlarından biri” şeklinde belirlenmiştir. Bilhassa 1999 depreminde sonra afet

yönetimi bölgelerinde gönüllü faaliyette bulunma isteği gittikçe artmış ve yapılan düzenleme ile gönüllülük hukuki bir boyuta kavuşmaktadır. Bu düzenlemelerle il özel idarelerine ve belediyelere gönüllü çalışma alanlara uygun olarak gereken araç-gereç, kıyafet, mekân temin etme ve personel ihtiyacı karşılama imkanları verilmiştir (Yıldız, 2008, s.182).

2.2.3.2.4. Köyler

Yerel yönetimlerin en küçük birimi olan köyler, 1924 Köy Kanunu ile tüzel kişilik tanınmıştır. Yerel yönetimlerin 7269 sayılı kanun ile düzenlenen planlamalarında tüm il ve ilçeye yönelik yapılması gereken acil yardım planları dahilinde ilgili diğer kurumlar ile birlikte görev alırlar. Belediyelerin ilk yardım ve sağlık hizmetleri, kurtarma ve enkaz kaldırma, geçici iskân ve ön hasar tespiti, satın alma kiralama, dağıtım faaliyetleri ile tarım faaliyetleri gruplarında tanımlanmış görevleri bulunmaktadır. Fakat afet yönetiminde düzenli bir rolleri bulunmamaktadır. Yerel kurumlarla birlikte hem afet risk ve zarar azaltma faaliyetlerinde bulunabilirler hem de afet meydana geldikten sonra etkin faaliyetlerde bulunabilir (Karaman, 2016, s.23-24).

2.3. Afet Yönetimi ve Sivil Toplum Kuruluşları

Türkiye’de afet yönetimi açısından görevini yerine getiren Afet İşleri Genel Müdürlüğü, Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü ve Sivil Savunma Genel Müdürlüklerinin kapatılmasının ardından Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) kurulmuştur. AFAD, afet yönetiminin tüm süreçlerinde faaliyetleri sürdürmek hedefiyle kurulan önemli bir kuruluştur. Aslında bu kuruluş koordinasyon görevini üstlenerek afet yönetiminin bütün alanlarında yer alan daire başkanlıkları ve illerde kurulmuş olan il müdürlükleri aracılığıyla görevini yerine getirmektedir. Bu açıdan önceleri çok başlı, zaman kaybına ve karmaşaya sebep olan yavaş işleyen yapının yerine koordinasyon içinde görevini yerine getiren bir yapı haline gelmiştir (Kaya, 2013, s.88).

Genel bir şekilde ele alındığında gönüllülük hususunda AFAD’ın “Arama ve kurtarma, itfaiye hizmetinde bulunan kurum ve kuruluşlar ile işbirliğinde bulunmak, gönüllü arama ve kurtarma ile itfaiye faaliyetleri düzenlemek ve bu faaliyetleri teşvik etmek, gönüllü bireyler ile sivil toplum kuruluşların afet ve acil

durum yönetimiyle alakalı yetkisini vermek ve belgelendirmek” şeklinde belirtilen birtakım faaliyetleri haricinde kurumsal şekilde afetlerin bütün aşamalarını içeren bir yapılanmasından bahsedilmemektedir (AFAD, 2019).

Günümüzde yer alan sivil toplum kuruluşları zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme faaliyetleri üzerinde önemli çalışmalar yapmaktadır. Gönüllü hizmetlerin gösterdikleri gayreti, istekliliği, uzmanlığı ve tecrübesi olmadan tek başına devletin afetleri yönetebilmesi ve baş edebilmesi çok zordur. Bundan dolayı gönüllü kaynakların bütün afet yönetimi süreçlerinde yer aldıkları görev ve rolleri düzenlenip, ilgili gönüllü kuruluşlar ile devlet kuruluşları ve gönüllü kuruluşlar arasındaki bağlantıyı ortak bir afet yönetimiyle gerçekleştirmek önemlidir (Firik, 2006, s.159-161).

Afetleri iyi bir şekilde yönetebilmek ve baş edebilmek vatandaşların faaliyetlere katılımı ile bir bağlantısı bulunmaktadır. Sivil toplum kuruluşları içerisinde bulunan mahalle yapılanmaları, vatandaşın afetler hakkında bilinçlendirilmesi ve sivil toplum kuruluşlarına olan katılımı artış yaşanması hususunda önemli bir rolü bulunmaktadır. Afet yönetimi ya da müdahale esnasında yerel kalkınma amacı için kurulan mahalle yapılanmalarına ve vatandaş aracılığıyla kurulan diğer gruplara yönelik mahalli yapılanma temelli afet yönetimi programları düzenlenirken sorumluluk ve liderlik alma hususları da esas amacı oluşturmaktadır (Fişek & Kabasakal, 2008, s.15).

Afetler ile etkin bir şekilde mücadele etmek, meydana gelen zararları en az seviyeye indirmek ve kaynakları bir plan doğrultusunda aktif bir şekilde kullanmak için toplumsal temeli olan bir afet yönetimi olgusunun gelişmesi çok önemlidir. Bilhassa yerel düzeyde, yaşanacak olası afetlerin ardından faaliyetlerine başlayan, bir profesyonel görevlilerin olaya intikal etmeleri ile etkileri azalmış olsa da kendilerinden yararlanılmayı sürdürülen örgütlü gruplarda bulunmaktadır. Gönüllü kuruluşlar, görevleri açısından benzerlikleri olsa da örgütlenme şekilleri, sayıları ve kurumsal bağlılıkları hususunda birtakım farklılıkları olan bu yapılanmalar meydana gelen afetin ardından çok önemli görevleri bulunmaktadır (Kaya, 2013, s.90). Gönüllü kuruluşları, Toplum Afet Müdahale Ekipleri (TAME), İtfaiye Semt Gönüllüleri, AFAD Gönüllüleri,

Toplum Afet Gönüllüleri (TAG) ve Mahalle Afet Gönüllüleri olarak sınıflandırmak mümkündür.

2.3.1. Toplum Afet Müdahale Ekipleri (TAME)

Toplum Afet Müdahale Ekipleri, olası bir afet olayı için gereken önlemleri almak ve meydana gelebilecek tehlikeler karşında mücadele etmeyi öğrenmek hususunda duyarlı olmayı arttırmış, müdahale halinde olacağı için gereken eğitimleri almış, gerekli bütün ekipmanlarla da donatılmış, yaşanan afet olayının ardından olay yerine yetkili ekipler gelene kadar geçen sürede afet ile mücadele edebilen, yetenekleri ve imkanları geliştirilmiş kişilerin bir araya gelmesiyle oluşan ekiplerdir (Çakacak, 2008, s.45).

Yaşanan afetin ardından kritik saatlerde ilk müdahale de bulunmayı öğrenmiş, bu hususta eğitimlerini almış, gerekli ekipmanlar ile donatılmış, yaşanan afetin tehlikelerini öğrenip bu tehlikelere karşı gerekli önlemlerin alınması hususunda bilgilendirilerek afetler hakkında bilinçlendirilmiş, vatandaşların bir araya gelmesiyle Toplum Afet Müdahale Ekipleri oluşmaktadır. Amaç, olası afet olaylarına karşı toplumu hazırlamak, vatandaşların bilgi ve beceri kazanmasını sağlamaktır. Toplum Afet Müdahale Ekipleri, afet ya da acil durumlarda can ve mal kayıplarını kurtarmak amacıyla yaşanan afetin ardından vatandaşlara bazı görevleri yaptırmayı hedeflemiştir. Bu görevler; binalara ait su, gaz gibi hatların vana yerlerini öğrenmek ve bir afet olayında vanaları kapamak, temel ilkyardımda bulunmak, yaşam tehlikesi oluşturması olası küçük çaplı yaraları tedavi etmek, küçük çaplı yangınlara müdahalede bulunmak, küçük çaplı arama ve kurtarma faaliyetlerinde yer almak, afetzedeleri sakinleştirmeye yönelik destekler sağlamak gibi (Kadıoğlu, 2008, s.120).

2.3.2. İtfaiye Semt Gönüllüleri

Yaşanan bir afet olayından sonra olay yerine Sivil Savunma ve itfaiye ekipleri gelene kadar geçen sürede olaya ilk müdahalede bulunacak kişiler o bölgede yaşayan vatandaşlardır. Bundan dolayı bölgedeki vatandaşların bir araya gelmesiyle oluşan yapılanmalar, meydana gelen afetin ardından olası ikinci bir tehlikenin önlenmesi, yangınlara müdahale edebilmesi ve kurtarma faaliyetlerinde yer alabilmesi için gerekli eğitimleri alması açısından önemlidir. İşinde uzman

İtfaiye ekipleri tarafından İtfaiye Semt Gönüllülerine yangın söndürme, soğutma ve güvenliği eğitimleri verilmeli, bu eğitimlerin de denetimi yapılmalıdır (Kadioğlu, 2008, s.237).

2.3.3. AFAD Gönüllüleri

AFAD Gönüllülük Sistemi'nin kurulmasının ardından afet, acil durum ve sivil savunma faaliyetleri gerektiren olaylarda toplumun afetler hususunda bilinçlendirilmesi, toplumun afetlere karşı duyarlılığının artırılması, ilgili faaliyet ekiplerinin yürütülmesine yönelik tüzel ve özel kişiliği bulunan kurum ve kuruluşlar ile resmi kuruluşlara gerekli desteklerin verilmesi ve gönüllü faaliyetler önemsenerek onları da bu sürecin içine dahil olması amaçlanmıştır.

Risk yönetimi aşamasına AFAD Gönüllüleri'nin dahil edilmesiyle afet ve acil durum olayların da hızlı bir koordinasyon içerisinde, afet bilinci olan, afetlerle mücadele edebilecek bir toplum meydana getirmek mümkündür. AFAD Gönüllüleri'ne profesyonel kişilerce verilen eğitimlerin yanında ayrıca uygulamalı bir şekilde tatbikat ve eğitimler verilmektedir.

AFAD Gönüllüleri'nin yürüttüğü çalışmalar şu şekildedir; temel ilk yardımda bulunur ve hayat kurtarır, yiyecek, içecek, giyecek ve barınma gibi temel gereksinimleri karşılanması amacıyla kurumlarla koordinasyon içerisinde olmak, küçük çaplı arama ve kurtarma faaliyetlerinde yer almak, küçük çaplı yangınlara müdahale etmek, enkaz bölgesinin güvenliğini sağlamak gibi faaliyetleri yürütmektedir (AFAD, 2019).

2.3.4. Toplum Afet Gönüllüsü (TAG)

Toplum Afet Gönüllüsü şeklinde ifade edilen birey; afet esnasında yetkili ekiplere yardım eden, yaşanan afetin ortaya çıkartacağı zararları önleyen, afetten zarar görenleri tespit ederek gerekli desteği sağlayan, yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik ettiren örgütlü bir gönüllü faaliyetidir (Çakacak, 2008, s.47).

Olası bir afet olayında profesyonel ekiplere ve yetkililere yardım etmek, afet olayının yaşadığı yerdeki niyeti kötü olan kişileri ve yapacakları davranışların önüne geçmek, yaşanan afet olayından doğrudan ve dolaylı zarar görenleri doğru bir şekilde tespitini gerçekleştirmek, insanların dayanışma moralini ve gücünü

yüksek tutmak, dışarıdan yardıma gelen birey ve ekiplere gerekli yardımları sağlamak, normal hayata dönüş çalışmalarına destek vermek, bir afet olayı yaşanmadan önce o bölgede olası afet tehlikelerini belirleyip bu doğrultuda planlar hazırlamak, yaşanan afetin ardından iyileştirme ve yeniden inşa çalışmalarına katılacak bireylerin bir araya gelmesiyle Toplum Afet Gönüllüleri oluşmaktadır (Aydın, 2011, s. 26).

2.3.5. Mahalle Afet Gönüllüleri (MAG)

Mahalle Afet Gönüllüleri, mahalle ölçekli oluşturulan, bir afet olayı yaşandıktan sonra uzman yetkililer olay yerine gelene kadar ilk müdahalede bulunan, önce kendisine ve ailesine, daha sonra komşularına, diğer mahalle sakinlerine müdahale edebilecek, ardından uzman yetkililer geldiğinde ise onlara da yardım edebilecek gönüllü kuruluşlardır. Mahalle Afet Gönüllüleri faaliyetlerinin amacı, Türkiye’de çok sık meydana gelen doğal ve insan kaynaklı afetlere yönelik hazır ve dirençli bir toplum oluşturabilmek, afetler konusunda bilgili ve donanımlı ve bir afet olayı karşısında mücadele edebilen vatandaşlar yetiştirmektedir. MAG, tamamıyla kişilerin kendi rızasıyla, herhangi bir maddi ve manevi karşılık beklemeden toplumsal amaçlı faaliyetlerde bulunan kişilerden oluşmaktadır. Bu gönüllü kuruluştaki yer alan bireylere afetler konusunda gereken tüm eğitimler ve uygulama fırsatları verilerek bilinçli ve donanımlı bireylerin yetişmesini sağlamaktadır (Kadıoğlu, 2005, s. 124).

2.4. Türkiye’de Afetlere Gönüllü Katılımın Gelişimi

Afetler, geniş bir coğrafyayı kapsamakla birlikte geniş bir tanımı da içermektedir. Yalnızca resmî kurumların müdahalelerinin yeterli olamayacağı birçok tehlikeyi yapısında bulunduran, değişken yapılanmalardır. Yalnızca merkezin ve resmî kurumların ele alacağı zor bir olaydır. Toplumu etkileyen pek çok olay gibi afetler de merkezi ve yerel kamu kuruluşlarıyla birlikte mahalli yapılanmaların desteklerine gereksinim duyan bir sistemdir.

Afet alanında gönüllülere dair izler ilk olarak sivil toplum kuruluşlarının sivil savunma faaliyetlerine dahil olmasıyla görülmektedir. 1958 yılında çıkarılan Sivil savunma kanunu ile sivil toplum kuruluşlarının sivil savunma faaliyetlerine yönelik ilk düzenleme yapılmıştır. Aynı zamanda Kızılay kuruluşlarının

faaliyetleri de afet yönetiminde gönüllülük çalışmalarını görebileceğimiz bir diğer alandır. Kızılay 1868 yılında kurulmuş, yaşanan afetlerde bağışçıların her türlü yardımlarını ve gönüllü katılımlarıyla faaliyetlerini devam ettirmektedir (Keskin & Durmuş, 2022, s.256).

Ülkemizde dernek ve vakıf çalışmaları aslında çok eskiye dayansa da afetler hususundaki duyarlılığı ve gönüllülük çalışmalarını öncelik haline getiren misyonu yeni yeni önem kazanmaktadır. Bilhassa 1999 yılında meydana gelen iki büyük depremin ardından bu durum hızlanmıştır. Yaşanan afet bölgelerine gönüllü bir şekilde gelenler, afetzedelerin yaşamlarının kurtarılmasında ve hayatın normal bir hale gelmesinde aktif bir rol alarak, Türkiye’de gönüllülük faaliyetlerinin gelişmesinde dönüm noktası olmuştur. Akabinde hem kurumsal hem de bireysel şekilde gönüllülerin örgütlü bir şekilde çalışmaları hız kazanmıştır (Kadioğlu, 2014, s.3).

Ülkemizde 1999 Depreminden sonra, 2000 yılında İsviçre Kalkınma ve İş birliği Ajansının desteklediği “Mahalle Afet Destek Projesi “hazırlanmıştır. Bu projenin hedefi; mahallelerde afet grupları oluşturmak, bu grupların iş birliğini sağlamak, afetlere yönelik eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları yürütmek, kurumsal nitelikli bir yapı kurarak ulusal afet yönetim sisteminin gelişmesine katkı sağlamaktır (Özerdem & Jacoby, 2006, s.88).

2011 yılında yürürlüğe giren 2012-2023 Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı, afet yönetiminde gönüllülük sisteminin oluşturulması, gönüllülüğü teşvik ettirilmesi gibi konular ele alınmıştır.

AFAD tarafından hazırlanan 2013-2017 stratejik eylem planında olası afetlere karşı hazırlıklı olmak amacıyla toplum bilincini arttırarak, halka eğitim vermek hedef olarak ele alınmıştır. Ülke genelinde afet bilincini ortalama her yıl %50 arttırmak hedef olarak belirlenmiş; afete hazır okul projesi, afete hazır işyeri projesi, afete hazır gönüllü gençler projesi, afete hazır aile projesi gibi çeşitli projeler ele alınmıştır. Bireylere verilen eğitimler, projeler, planlar, afet bilincinin geliştirmesine fayda sağlayabileceği gibi afet bilincini sağlamada yeterli değildir. Bu yüzden gereken, toplumsal eğitim politikaları oluşturarak, uzun vadede planlamalar oluşturulmalıdır (Leblebici, 2014, s.472).

AFAD tarafından hazırlanan 2012-2023 Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planında ise üç ana başlık ele alınmıştır: İlki depremleri öğrenmek, ikincisi Depremlere karşı güvenli yerleşim ve yapılanma, üçüncüsü Depremlerle mücadele etme ve etkileriyle başa çıkabilme. Sorumluluğun AFAD'a ait olduğu bu stratejide ilgili kuruluşlar; Sivil Toplum Kuruluşları, Türk Kızılay'ı ve Üniversitelerdir (UDSEP, 2013). Aynı zamanda 11.Kalkınma Planında yer alan “afet gönüllülüğü” kavramı bulunmamakla beraber “gönüllülük” başlığının altında yer alan planların afet faaliyetlerindeki gönüllü çalışmaları da içerdiği söylenebilir. Bu planda yer alan gönüllülük çalışmaları, aileler, çocuklar ve öğretmenleri bilinçlendirecek; gençlerin gönüllülük çalışmalarına katılımını sağlayacak, çocukları bu çalışmalara yönlendirecek, gönüllülük ve sivil toplum alanını destekleyecek bir düzenleme yapılacaktır, gönüllülük çalışmalarına üniversite öğrencilerinin katılımını teşvik edecektir (Gunpay, 2022, s.315).

2.5. Afetlerde Gönüllü Katılımda Karşılaşılan Sorunlar

2.5.1. Mevzuattan Kaynaklanan Sorunlar

Doğal afetlerin ülkemizde meydana geliş şekli ele alınınca, afet yönetiminin zarar azaltma ve hazırlık aşamasında beklenen başarıya ulaşamamıştır. Deprem, sel, fırtına, çarpık kentleşme ve küresel ısınmadan ötürü afetlerin meydana getirdiği etkilerde artış yaşanmıştır. Yaşanan bu olaylar yönetmelikte yer alan eksikliklerden kaynaklanmaktadır. Afet yönetiminin beş aşamasının da birbirini tamamlayacak bir şekilde uygulanmasıyla afetlerin meydana getirdiği zararların önlenmesinde başarı sağlanacaktır.

2013 yılında afet ve acil durum müdahale hizmetleri yönetmeliği yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelikle beraber afet ve acil durum hizmetleri, hazırlık, müdahale ve iyileştirme aşamalarından meydana gelmektedir. Hizmetlerin eksiksiz bir şekilde yerine getirilmesi ve bütünlüğünün sağlanmasıyla hizmetler arası bağlantının gözetilmesi mecburidir. Gerçekleştirilecek planlarda bütün hizmetler temel alınarak müdahale yöntemlerinin oluşturulması beklenmektedir. Yöntemlerin, ulusal nitelikte koordinasyon ve saha destek birimleri ve alt birimlerini, yerel nitelikte ise lojistik ve operasyon birim ve alt birimlerini kapsamaları gerekmektedir. Söz konusu yönetmelik ile planlamanın, kapasite geliştirme ve model oluşturma hizmetleriyle ulusal ve yerel nitelikte, olası

afetlerin meydana getirebileceği tehlikelere karşı en kötü durumlar düşünülerek ele alınması gerekmektedir (Afet ve acil durum müdahale hizmetleri yönetmeliği, madde 5).

Yönetmelik AFAD tarafından yürütülmektedir. Yönetmelikte afet yönetiminin aşamalarından hazırlık, müdahale ve yeniden inşa aşamaları yer almaktadır. Bu yüzden yönetmelik daha çok kriz yönetimiyle ilişkilidir. Ülkemizde zaten kriz yönetimi konusunda başarılıdır. Yönetmeliğin eksik tarafı ise afet yönetiminin bu aşamalarının yanında zarar azaltma ve risk analizi aşamalarını da içermemesi durumudur (Şahin & Üçgöl, 2019, s.57).

Mevzuatta bulunan eksiklikler ve hatalar gibi afet yönetiminde gönüllü katılım konusunda da sorunlar bulunmaktadır. Afet yönetiminde gönüllü katılıma yönlendiren ve izin veren sağlıklı bir sistem bulunmamaktadır. Sivil toplumun karar verme süreçlerine katılımını desteklemek için yaratıcı ve yeni görüşlerin gelişmesini sağlayan, yerel düzeyde gönüllüğü faaliyete geçiren yöntemler bulunmalıdır. Bu amaç doğrultusunda afetlere hazırlıklı olmak için olası bir afet senaryosu planlayarak meydana gelebilecek durumlara karşı bir yol haritası belirleyerek ve tatbikatlar yaparak sahada denenmesi ile etkisi görülecektir (Yontar, 2017, s. 279).

Gönüllü katılımın bütün gücünden faydalanabilmek için hem merkezi hem de yerel yönetimler tarafından yasal bir çerçeve düzenlenmelidir. Temelde bir sorun olarak ele alınan, devletin sorumluluğundaki görevlerin tamamlanmasını sağlayacak teknisyenlerin olup olmaması mıdır yoksa merkezi ve yerel yönetimlerin birlikte iş birliği içerisinde olacağı sivil örgütlenmeler midir? Günümüzde bu sorunun cevabı kamu kesiminin beklentisi ilkinde yöneliktir. Bu durum ise sürdürebilir bir katılım yönteminin kurulmasının önündeki büyük bir sorundur (UN, 2013, s.63-64).

2.5.2. Uygulamadan Kaynaklanan Sorunlar

Afet meydana geldikten sonra yürütülen kriz yönetiminde birçok problemle karşılaşilmektedir. Kriz yönetiminde, var olan kriz yönetiminde yaşanan eksiklikler, altyapı sorunları, ulaşım faaliyetlerindeki meydana gelen aksaklıklar, müdahale ve tahliye sırasında meydana gelen sorunlar, güvenlik sorunları, insani

yardımların ulaşması ve dağıtımı sırasında meydana gelen sorunlar ve barınma sorunlarıyla karşılaşmaktadır (Yılmaz, 2001, s.108). Yaşanan sorunların çözüme kavuşturulması için yürütmeye bağlı bütün yönetimlerin sorumluluklarını yerine getirmeleri mecburidir.

Yönetimlerin sorumluluklarını yerine getirmelerinin yanı sıra gönüllülerinde sorumlulukları bulunmaktadır. Ancak gönüllülüğün önündeki önemli sorunlardan biri ise bireylerin sorumluluktan kaçınmasıdır. Sorumluluk duygusu bireylerde farklılık göstermektedir. Bireyler bazen daha önceden de gönüllülük çalışmalarında yer aldığından dolayı gönüllülüğünden kaçınmaktadır. Bireylerin daha önceki gönüllülük deneyimlerinde yaşadığı olumsuzluklardan dolayı gönüllülük çalışmalarının kişilere olumlu sonuçlar doğuracağına dair inançları azalmaktadır. Aynı zamanda gönüllülük faaliyetlerinin amaçlarına ulaşamayacaklarını ya da bir şeyleri değiştirmeyeceği düşüncesiyle gönüllülüğe dair sorumluluklarını yitirmektedirler (AB Merkezi, 2021, s.28).

İnsanlar karşılaşılabilecekleri risk ve tehlikelerin karşısında nasıl bir yol izleyeceğini, nasıl organize edileceklerini, gereksinim duydukları kaynakları nasıl, nereden, ne şekilde bir yöntem ile ulaşacaklarını planlamaları gerekmektedir. AFAD Başkanlığının hazırladığı Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) söz konusu sorunları gidermek için hazırlanmıştır. Fakat Afet Yönetimi planda yaşanan asıl sorun Sivil toplum kuruluşları haricinde afetlere müdahalede bulunacak bireysel gönüllülere dair net ve açık örgütsel bir planlaması bulunmamaktadır. Yaşanan bu eksiklerin giderilmesine dair çözüm yolları bulunmalıdır (Yaman & Önder, 2017, s.179).

Hazırlanan bölgesel ve ulusal kalkınma planlarında yerlerin afetlerin meydana getireceği risklere karşı uygun bir yatırım planlamasıyla oluşturulmalıdır (Özer, 2017, s.187). Bilhassa kurumsal olmalarından dolayı gönüllü Sivil Toplum Kuruluşların, TAMP'a uygun bir şekilde afetler ile mücadele hususunda kısa, orta ve uzun süreli stratejik planlar oluşturması, stratejik planlara göre yıllık eylem planları yapması, afetler ile mücadelede koordinasyon ve planlamanın gerçekleştirilmesinin önemli faydaları olacaktır (MAG, 2011, s.10).

2.5.3. Afet Yönetişiminin Yetersizliği

Küreselleşmenin son dalgası olarak görülen 1980 sonrası dönemde yürütülen neo-liberal ve yeni sağ politikalar, geleneksel devlet görüşünün sorgulanmasını ve kamusal faaliyetlere ait devlet hizmetlerinin de yeniden ele alınmasına neden olmuştur. Yeni anlayış ile hesap verilebilir, şeffaf, paydaşlarına önem veren bir devlet şekli olan “*yönetişim*” anlayışı ile bağdaştırılmıştır. Bu kapsamda kamu-özel kesim ile sivil toplum kuruluşlarının ortaklığına dair bir yönetim şekli oluşturulmaktadır (Kadioğlu, 2014, s.176).

Yönetişimi temel alan bir anlayış kapsamında planlanan ve tanımlanan Bütünleşik Afet Yönetimi, hazırlık, müdahale, zarar azaltma ve yeniden inşa aşamalarından oluşmaktadır. Afetlerle ilgili ülkemizde toplumun bütün kesimlerinin sürece katıldığı ve iş birliğine dayalı sürecin temel birimi Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı’dır (AFAD). 2013-2017 yılları arasında AFAD’ın oluşturduğu stratejik planında belirttiği gibi ana çözüm ortaklarının hem kamu kurumları hem de özel sektör kuruluşlarının olması gerektiğini belirtmektedir. Bu sayede sivil toplum kuruluşları ve vatandaşların içerisinde yer aldığı iş birliğine dayalı bir birim olması ve yönetim esaslı bütünleşik afet yönetiminin büyük bir toplumsal ağı olduğunu göstermektedir (Yaman & Acar, 2017, s.180). Afetler ile ilgili gerçekleştirecek bütün faaliyetlerde, kurumsal açıdan merkezi ve yerel yönetimlerin meydana gelen afetlerle mücadelede gücünün artırılması için; toplum ile iş birliği içerisinde bir yaklaşım belirlenerek bir arada hareket edilmelidir.

Günümüzde afet yönetimini, meydana gelen afetlere müdahale esnasında yaşanan olay/komut sisteminin düzensizlikleri olumsuz etkilemektedir. Afetler insan veya doğa kaynaklı meydana gelmeleriyle etki alanları küçük bir alandan bütün toplumu etkileyecek zararlar meydana getirebilmektedir. Söz konusu bu etkileri yönetebilmek amacıyla yalnızca olay esnasında uygulanacak müdahalelerin yanı sıra olay meydana gelmeden önceki aşamaları içeren ve bu aşamaların devamlılığının yürütüldüğü modern bir afet yönetimi görüşü ön plana çıkmaktadır (Yontar, 2017, s.280).

Afetler ile mücadele hususunda sivil toplum kuruluşların ve gönüllülerin bütünleşik afet yönetimi aşamalarında hangi kurumsal ve yasal düzenlemeler ile

yürütülmesi gerektiğine dair merkezi ve yerel yönetimlerin daha önceden hazırladığı verimli ve etkin bir eylem planının bulunmaması büyük bir eksiklik (Yaman & Önder, 2017, s.180).

2.5.4.Ekonomik ve Mali Yetersizlikten Kaynaklanan Sorunlar

Gönüllü Kuruluşların ülkemizde karşılaştığı en büyük problemlerden biri kaynak oluşturma konusunda zorluk yaşaması ve ekonomik yetersizliktir. Bireyler bazı faktörlerden dolayı gönüllü olmayı tercih ettiği gibi bazı faktörlerden dolayı da gönüllü olmaya yanaşmamaktadırlar. Gönüllülük; esasında bireyin kendi rızasını, çıkar gözetmeksizin emeğini, gücünü ve zamanını kullanmayı gerektiren bir durumdur. Bu sebeple gönüllü çalışmalar yapan bireyler maddi kazanç gözetmeden hareket ederler. Bireylerden bazıları gönüllülük çalışmaları yürütürken kendilerinden çıkan maliyetleri bir yük olarak görmektedir. İşte bundan dolayı genellikle düşük ve orta gelirli tabaka içerisinde bulunan bireyler maddi sebeplerden dolayı gönüllü olmak istememektedirler (AB Merkezi, 2021, s.28).

Sivil Toplum Kuruluşları ve bireysel olarak afetler ile mücadele içerisinde bulunan gönüllüler, bu aşamada kamusal kaynaklardan belirli düzeyde yararlanmaları, kendi imkanları ile kaynak arama çalışmalarına sebep olmaktadır. Fakat bu durumda söz konusu kaynakların eksikliği ve yeterli donanım, ekipman, makine, finansal ve fiziksel kaynak yetersizliği afetler ile mücadelede elde edilecek başarıyı önemli derecede düşürmektedir (MAG, 2010, s. 8-10).

2.5.5. Sivil Toplum Geleneğinin Güçsüz Olmasından Kaynaklanan Sorunlar

Ülkemizde sivil toplumun gelişmesinin önündeki en büyük engel; merkeziyetçi ögelerle donatılmış olan siyasal iktidarın, birçok hususta sivil toplumu sınırlandırma isteğinde bulunmasıdır. Biryere kadar bu saptama geçerli olsa da, sivil toplum kuruluşlarının karşılaştıkları bazı sorunları açıklamada yeterli değildir. Öyle ki sivil toplum kuruluşları ülkemizde birçok konuda ve farklı alanlarda engellerle karşılaşmaktadırlar (Göz, 2022, s.45-46)

Öncelikle ülkemizde sivil toplum kuruluşlarının yaşadığı büyük sorunlardan biri sivil toplum kuruluşları ile devletin sınırlarının nerede başladığı ile nerede bittiği ile ilgili bir tartışmadır. Sözün kısası, ülkemizdeki sivil toplum kuruluşları,

faaliyetlerinin etkisi, alanı, devletle olan ilişkisi ve ideolojik yapılarıyla ne derece “*sivil toplum kuruluşları*” şeklinde hareket edebilmektedirler (Rosenblum, 2002, s.57)

Ülkemizdeki sivil toplum kuruluşlarının karşılaştığı bir diğer sorun ise ekonomik sorundur. Mevcut sivil toplum kuruluşlarının çoğu ekonomik açıdan sıkıntı yaşamaktadır. Öyle ki sivil toplum kuruluşlarının yeterli öz kaynağı bulunmadığı için kendileri adına yapılacak bağışlara gereksinim duymaktadırlar (Özdemir, 2009, s.202).

Sivil toplum kuruluşlarının baş etmekle uğraştığı diğer bir sorun da örgüt içinde ve örgütler arasındaki ilişkiden kaynaklı ortaya çıkan sorunlardır. Lider otoritesi, şeffaf bir yönetim anlayışının olmaması, yöneticiler arasındaki mücadele gibi olaylar, sivil toplum kuruluşlarının varolma gayelerinden olan demokrasi anlayışıyla uyuşmamaktadır. Oysaki gönüllülük esaslı faaliyet gösteren örgütlerde yönetici olanlar, kuruluşun vizyon ile misyonuna bağlı kalmalıdır (Karakiraz & Kutanz, 2013, s.236).

Ülkemizde sivil toplum kuruluşlarının etkin bir alana sahip olduğu normatif ve ideolojik tutum, sivil toplum kuruluşlarının sınırlarını zorlaştırmakla birlikte gönüllü örgütlerin önünde büyük bir engel oluşturmaktadır (Kalaycıoğlu, 2001, s.60-61). Burada anlatılmak istenen sivil toplum kuruluşlarının siyasal nitelikli birimler olmaması gerektiğini veya mevcut toplumsal ilişkileri hiçbir şekilde eleştirmeden kabul etmeleri değildir. Örneğin, kimi problemleri başlangıç noktası olarak kabul eden örgütlenmeler ile toplumsal ve siyasal ideolojileri olan örgütlenmelerin birbirleriyle olan farklarıdır (Keyman ve İçduygu, 2003, s.228-229).

Sivil toplum kuruluşlarının ilk önemli ayırt edici özelliği belirli bir alanda uzmanlaşmış yapıya sahip olmalarıdır. Söz konusu bu özellik sayesinde sivil toplum kesiminin iktidar oluşturmaya yönelik, çatışmalı bir yapıya dönüşmesini engelleyecektir (Tekeli, 2004, s.64). Nitekim ülkemizde sivil toplumun günümüzdeki durumuna baktığımızda alanında uzmanlaşmış gönüllü kuruluşların etki alanlarının kısıtlılığı en büyük sorunlardan biridir (Kalaycıoğlu, 2001, s. 61).

3.ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ ÖĞRENCİLERİNİN AFETLERE GÖNÜLLÜ KATILIMINA İLİŞKİN BİR ARAŞTIRMA

3.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı afetlere gönüllü katılımın teorik düzeyde ele alınması ve gençlerin afetlere katılım konusundaki eğilimlerinin ölçülmesidir. Bir afet ülkesi olan Türkiye’de afetlere gönüllü katılım için geliştirilen mekanizmalar, kurumsal örgütlenmeler, STK ve devlet etkileşimi, yerel kamu hizmetlerinde gönüllülük bağlamında geliştirilen merkezi ve yerel düzeydeki politikalar ve gönüllülüğün ülkemizde gelişmemesinin nedenleri bu çalışmada ele alınarak incelenecektir. Afet yönetimi bağlamında son yıllarda geliştirilen yönetim temelli uygulamaların yapılan çalışmalarda farklı yönlerden ele alındığı görülmektedir. Bu bağlamda afet öncesi ve sonrası çalışmalara gençlerin katılımı son derece önemlidir. Gönüllülüğün vatandaşlık bilinci, sosyal katılım ve demokrasi ve dayanışma değerlerinin aktarılmasında önemli etkilerinin olduğu ifade edilmektedir. Özellikle gençlik dönemindeki gönüllülüğün, gençlerin kişiliklerinin, beceri ve yetkinliklerinin geliştirilmesinde ve tecrübe kazanmalarında önemli olduğu görülmektedir.

Çalışmada Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi örneğinde öğrencilerin afetlere gönüllü katılımına ilişkin algılarının anket yöntemi ile belirlenmesi amaçlanmaktadır. Anket bulguları ile AFAD ve benzeri kuruluşların gönüllülük uygulamalarından öğrencilerin ne kadar bilgi sahibi olduğu, gönüllü katılımı etkili olabilecek unsurlar, gençlerin gönüllülüğe ilişkin algıları ve gönüllülük bilincinin geliştirilmesi için üniversite eğitimi bağlamında yapılabileceklerin ortaya konulması amaçlanmaktadır.

3.2. Araştırmanın Önemi

Geçmişten günümüze önemli bir olgu olan afet yönetimi, olası bir doğal afet karşısında hazırlıklı olma ve müdahalede bulunurken bütün kurumların iş birliği ve koordinasyonu ile meydana gelecek zararları en az seviyeye indirerek süreci en iyi şekilde yönetmektir. Araştırmada Afet yönetimi kavramıyla birlikte

son zamanlar da önemi gittikçe artan gönüllülük kavramı ele alınmıştır. Günümüzde özellikle ülkemizde yaşanan son afet olaylarını ele alacak olursak yaşanan bir afet olayında gönüllülük bilinci olan bireylerin ya da grupların hiçbir maddi ve manevi beklentisi olmadan yardımda bulundukları örnekleri yaşanmıştır. Bu çalışmada afet yönetimiyle beraber gönüllülük kavramının önemi ve gönüllü katılımın olası bir afet anında ne kadar önemli olabileceğinin üzerinde durulmuştur. Araştırmanın ilk bölümünde afet yönetimi, gönüllülük ve gönüllü katılım kavramları ele alınarak kavramsal boyutu incelenmiştir. İkinci bölümünde ise afet yönetiminin örgütlenme kısmı ele alınarak tarihsel süreci ve günümüzdeki durumu incelenmiştir. Ayrıca bu bölümde afet yönetimi ve gönüllü katılımın Türkiye’den ve Dünya’dan örneklerine yer verilmiştir. Araştırmanın son bölümünde ise gönüllü katılımın ve gönüllülük bilincinin ne düzeyde olduğunu ve Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi öğrencilerinin gönüllü katılımına yönelik bir anket çalışmasıyla değerlendirilecektir.

3.3. Çalışmanın Literatüre Katkısı

Literatür incelendiğinde daha önce üniversite öğrencilerinin afetlere gönüllü katılımına ilişkin bir araştırma yapılmamıştır. Bu çalışmanın amacı ise üniversite öğrencilerinin yaşanan afetlere karşı gönüllülük faaliyetlerine katılım düzeylerini incelemektir. Yapılan bu çalışma Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi öğrencilerini ele alarak incelenmiştir. Daha sonraki süreçlerde tüm üniversite öğrencilerinin de dahil olduğu bir araştırma yapılması ve gönüllü katılım düzeyinin yalnızca Zonguldak Bülent Ecevit Üniversite ile sınırlı kalmayıp ülkemizdeki üniversite öğrencilerinin gönüllü katılım düzeyinin incelenmesi gerekmektedir.

3.4. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Gönüllülük kavramı insanların maddi bir karşılık beklemezsizin, karşılıklı iş birliği ve dayanışma amacıyla bilgi, beceri, kaynak, zaman ve fiziksel güçlerini kullanmasıdır. Gönüllülük uygulamaları birçok kamu hizmeti alanında görülmektedir. Bu çalışmada afetlere gönüllü katılım konusu incelenecek ve özellikle gençlerin afetlere gönüllü katılımları ve bu kapsamda gerçekleştirilen uygulamalar ele alınacaktır. Bu bağlamda Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesinde İİBF, mühendislik, fen-edebiyat,

iletişim ve diğerk fakültelerde öğrenim gören 450 öğrenciden seçilecek örneklem üzerinde çalışmanın uygulama kısmı gerçekleştirilecektir.

3.5. Araştırmanın Evreni ve rneklemi

Araştırmanın evreni, ZBEÜ’de 2022-2023 eğitim-ğretim yılı gz döneminde öğrenim gören öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırmanın rneklemi ZBEÜ’de 2022-2023 eğitim-ğretim yılı gz döneminde İİBF, mühendislik, fen-edebiyat, iletişim ve diğerk fakültelerde öğrenim gören 450 ğrenci oluşturmaktadır. Örneklem büyüklüğü %95 güven aralığında, 0,05 hata payı ve 0.50 popülasyon oranına göre hesaplanmış ve örneklem sayısı (n) 384 olarak belirlenmiştir. Bu bilgi doğrultusunda örneklem büyüklüğünün (450) yeterli sayıda olduğu kabul edilmektedir.

3.6. Araştırmanın Yöntemi

ZBEÜ ğrencilerine ders gördüğü amfilerde ve kantinlerde bizzat yüzyüze uygulanan afetlere gönüllü katılımların demografik değişkenler ve afetlere gönüllü katılım bilgi düzeyleri açısından farklılık olup olmadığı değerlendirilmiştir. Bunun için iki grup ortalaması arasındaki farkın tespitinde Bağımsız rneklem t testi ve ikiden fazla grup ortalamaları arasındaki farkın tespiti içinde Tek Yönlü Varyans analizinden yararlanılmıştır. Afetlere gönüllü katılım ile cinsiyet, afetlere maruz kalma ve afetlere gönüllü katılımın bilgi düzeyleri değişkenlerinin grup ortalamaları arasında farkın olup olmadığının tespiti için bağımsız örneklem t testi uygulanmıştır. Afetlere gönüllü katılım ile öğrencilerin okuduğu fakülte, bölüm, sınıf, aylık ortalama gider, babanın ve annenin eğitim durumu, ailenin yerleşim yeri grup ortalamaları arasında farkın olup olmadığının tespiti için de tek yönlü varyans analizinden yararlanılmıştır.

3.7. Araştırmada Veri Toplamada İzlenen Yöntem

Araştırmada ZBEÜ ğrencilerinin afetlere gönüllü katılımına ilişkin İİBF, mühendislik, fen-edebiyat, iletişim ve diğerk fakültelerdeki öğrencilere kolayda örnekleme yöntemi kullanılarak anket uygulaması yapılmıştır. Öğrencilere  bölümden oluşan anket formu uygulanmıştır. İlk bölümde öğrencilerin demografik özelliklerine yönelik sorular bulunmaktadır. İkinci bölümde afetlere gönüllü katılım konusunda bilgi düzeyine ilişkin sorular yer almaktadır. nc

bölümde ise afet yönetimi ve gönüllü katılıma ilişkin 7’li likert ölçekle ölçülen sorular bulunmaktadır.

3.8. Araştırma Soruları ve Hipotezleri

Araştırmanın temel sorusu: Türkiye’de afetlere gönüllü katılım düzeyi istenilen düzeyde değildir? Afetlere gönüllü katılım konusunda yeterli bilgilendirme ve yönlendirme yapılamamaktadır. Gençlerin afetlere gönüllü katılım konusundaki bilgi düzeyleri yeterli değildir?

Bağımsız örneklem t testi ve Tek yönlü varyans analizlerine ilişkin sıfır hipotezleri aşağıda verilmiştir.

H0a: Cinsiyete göre Afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H0b: Fakültelere göre Afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H0c: Bölümlere göre Afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H0d: Sınıflara göre Afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H0e: Aylık ortalama harcamalara göre Afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H0f: Babanın eğitim durumuna göre Afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H0g: Annenin eğitim durumuna göre Afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H0h: Ailenin yerleşim göre Afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H0ı: Afete maruz kalmaya göre Afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H1a: Afetlere müdahaleye göre Afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H1b: Yerel afet gönüllülüğüne göre Afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H1c: Arama kurtarma gönüllülüğüne göre Afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H1d: Sivil toplum kuruluşuna üyeliğe göre Afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H1e: AFAD gönüllülüğüne göre Afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H1f: AFAD gönüllü eğitim programı hakkında bilgiye göre Afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H1g: AFAD gönüllülük projesi hakkında bilgiye göre Afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H1h: Gönüllülük başvurularının E-Devlet üzerinden yapılabildiğini bilmesine göre Afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

3.9. Araştırmanın Bulguları

ZBEÜ öğrencilerine uygulanan anketten elde edilen veriler ile yapılan analizlerin bulguları ilgili tablolarda gösterilerek yorumlanmıştır.

Tablo 1.1: Demografik Değişkenlerin Frekans Değerleri

		Frekans	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	243	54
	Erkek	207	46
Fakülte	İİBF	96	21,3
	Mühendislik	119	26,4
	Fen-Edebiyat	116	25,8
	İletişim	29	6,4
	Diğer	90	20
Bölüm	Sayısal	119	26,4
	Sözel	148	32,9
	Eşit ağırlık	183	40,7
Sınıf	Hazırlık	2	0,4
	1. Sınıf	86	19,1
	2. Sınıf	143	31,8
	3. Sınıf	117	26
	4. Sınıf	102	22,7
Aylık ortalama gider	0-1000	89	19,8
	1001-2000	185	41,2
	2001-3000	116	25,8

	3001-4000	37	8,2
	4000 üstü	22	4,9
Babanın eğitim durumu	İlkokul	128	28,8
	Ortaokul	128	28,8
	Lise	130	29,2
	Üniversite	57	12,8
	Lisansüstü	2	0,4
Annenin eğitim durumu	İlkokul	175	39,3
	Ortaokul	136	30,6
	Lise	93	20,9
	Üniversite	37	8,3
	Lisansüstü	4	0,9
Ailenin yerleşim yeri	Şehir merkezi	257	57,5
	İlçe merkezi	140	31,3
	Köy	50	11,2
Afet denildiğinde ilk akla gelen	Deprem	398	88,4
	Sel	29	6,4
	Heyelan	13	2,9
	Yangın	7	1,6
	Çığ	2	0,4
	Diğer	1	0,2
Daha önce afete maruz kalma	Evet	216	48,4
	Hayır	230	51,6
Maruz kalınan afet türü	Deprem	184	78,6
	Sel	25	10,7
	Heyelan	5	2,1
	Yangın	8	3,2
	Fırtına	3	1,3
	Diğer	9	3,8
Afetlerde hayatını kaybeden yakınız	Evet	34	7,7
	Hayır	406	92,3

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin %54'ü kadın ve %46'sı erkek öğrencilerden oluşmaktadır. İİBF'de öğrenim görenler %21,3'ü, mühendislik fakültesinde öğrenim görenler %26,4'ü, Fen-Edebiyat fakültesinde öğrenim görenler %25,8'i, İletişim fakültesinde öğrenim görenler %6,4'ü ve diğer fakültelerde öğrenim görenler %20'sini oluşturmaktadır. Sayısal bölümde okuyanlar %26,4, sözel bölümde okuyanlar %32,9 ve eşit-ağırlık bölümünde okuyanlar %40,7'dir. Hazırlık sınıfında öğrenim görenler %0,4; 1. sınıfta öğrenim görenler %19,1; 2. sınıfta öğrenim görenler %31,8; 3. sınıfta öğrenim görenler

%26 ve 4. sınıfta öğrenim görenler %22,7'dir. Öğrencilerin aylık ortalama gideri 0-1000 aralığında olanlar %19,8; 1001-2000 aralığında olanlar %41,2; 2001-3000 aralığında olanlar %25,8; 3001-4000 aralığında olanlar %8,2 ve 4000'den fazla harcaması olanlar %4,9'dur. Babasının eğitim durumu ilkokul mezunu olanlar %28,8; ortaokul mezunu olanlar %28,8; lise mezunu olanlar %29,2; üniversite mezunu olanlar %12,8 ve lisansüstü mezunu olanlar %0,4'tür. Annesinin eğitim durumu ilkokul mezunu olanlar %39,3; ortaokul mezunu olanlar %30,6; lise mezunu olanlar %20,9; üniversite mezunu olanlar %8,3 ve lisansüstü mezunu olanlar %0,9'dur. Öğrencilerin aileleri şehir merkezinde yaşayanlar %57,5; ilçe merkezinde yaşayanlar %31,3 ve köyde yaşayanlar %11,2'dir. Öğrencilere afet denildiğinde ilk akıllarına %88,4 ile büyük oranla deprem gelmektedir. Bunu sırasıyla %6,4'le sel, %2,9'la heyelan, %1,6'yla yangın, %0,4'le çığ ve %0,2'yle diğer afetler izlemektedir. Öğrencilerin %48,4'ü daha önce bir afete maruz kalmışken %51,6'sı herhangi bir afete maruz kalmamıştır. Afete maruz kalan öğrencilerin %78,6'sı deprem, %10,7'si sel, %3,2'si yangın, %2,1'i heyelan, %1,3'ü fırtına ve %3,8'i diğer afetleri yaşamıştır. Öğrencilerin %7,7'sinin afetlerde hayatını kaybeden bir yakını bulunmaktadır.

Tablo 1.2: Afetlere Gönüllü Katılımın Bilgi Düzeylerine İlişkin Frekans Değerleri

		Frekans	Yüzde (%)
Afetlere müdahale edilirken gönüllü olarak katılımım	Evet	346	77,1
	Hayır	103	22,9
Yerel afet gönüllüsü olmak isterim	Evet	338	75,1
	Hayır	112	24,9
Arama kurtarma gönüllüsü olmak isterim	Evet	342	76,2
	Hayır	107	23,8
Afet ile ilgili bir sivil toplum kuruluşuna üyeyim	Evet	34	7,6
	Hayır	416	92,4
Daha önce AFAD gönüllüsü oldunuz mu?	Evet	36	8
	Hayır	412	92
AFAD Gönüllü Eğitim Programı hakkında bilginiz var mı?	Evet	118	26,3
	Hayır	331	73,7
AFAD Gönüllük Projesi hakkında bilginiz var mı?	Evet	115	25,6
	Hayır	335	74,4
Gönüllülük başvurularının e-devlet üzerinden yapılabildiğini biliyor musunuz?	Evet	118	26,2
	Hayır	332	73,8

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin %77,1'i afetlere müdahale edilirken gönüllü olarak katılım göstermek istemektedir. Öğrencilerin %75,1'i yerel afetlerde gönüllü olarak çalışmak istemektedir. Öğrencilerin %76,2'si arama kurtarma gönüllüsü olmak istemektedir. Öğrencilerin %6,6'sı afet ile ilgili bir sivil toplum kuruluşuna üyedir. Öğrencilerin %8'i daha önce AFAD gönüllüsü olmuştur. Öğrencilerin %26,3'ü AFAD gönüllü eğitim programı ve %25,6'sı da AFAD gönüllülük projesi hakkında bilgiye sahiptir. Öğrencilerin %26,2'si de gönüllülük başvurularının e-devlet üzerinden yapılabildiğini bilmektedir. Bu bilgilere göre öğrencilerin büyük bir çoğunluğu afetlere gönüllü olarak katılmak istediğini belirtmesine karşın AFAD'a gönüllü olan veya AFAD gönüllülük projesi ve programı hakkında bilgiye sahip olanların oranı düşüktür.

Tablo 1.3: Afet Yönetimi ve Gönüllü Katılıma İlişkin Frekans Değerleri

		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
Türkiye bir afet ülkesidir	f	27	16	21	12	39	118	217
	%	6	3,6	4,7	2,7	8,7	26,2	48,2
Türkiye’de afet yönetimi sürecinde afet öncesi süreçte alınan önlemler yeterlidir	f	166	90	50	65	40	21	13
	%	37,3	20,2	11,2	14,6	9	4,7	2,9
Türkiye’de afet yönetimi sürecinde afet sonrası alınan önlemler yeterlidir.	f	151	70	56	68	44	30	31
	%	33,6	15,6	12,4	15,1	9,8	6,7	6,9
Afet yönetimi sürecinde kurumlar ve sektörler arası iş birliği yapılması önemlidir	f	29	8	12	21	38	98	237
	%	6,5	1,8	2,7	4,7	8,6	22,1	53,5
Türkiye’de afet öncesi belediyelerin afetlere gönüllü katılım uygulamaları yeterlidir.	f	92	62	72	106	61	41	16
	%	20,4	13,8	16	23,6	13,6	9,1	3,6
Türkiye’de afet sonrası belediyelerin afetlere gönüllü katılım uygulamaları yeterli düzeydedir	f	87	61	67	103	71	47	11
	%	19,5	13,6	15	23	15,9	10,5	2,5
Afet yönetimi sürecinde gönüllü vatandaş girişimlerine yeterince yer verilmektedir.	f	34	36	49	108	99	74	48
	%	7,6	8	10,9	24,1	22,1	16,5	10,7
Afet yönetimi sürecinde sivil toplum kuruluşlarına yeterince yer verilmektedir.	f	41	34	41	105	91	83	55
	%	9,1	7,6	9,1	23,3	20,2	18,4	12,2
Son zamanlarda ülkemizde yaşanan afetlerde vatandaşların gönüllü katılımı etkilidir	f	13	26	31	54	81	132	110
	%	2,9	5,8	6,9	12,1	18,1	29,5	24,6
Türkiye’de afetlere yönelik gönüllü organizasyonlar yeterlidir	f	49	39	66	98	103	67	26
	%	10,9	8,7	14,7	21,9	23	15	5,8

Afetlere gönüllü katılımla birlikte vatandaşlık duygusu ve toplumsal dayanışma artar	f	17	6	11	17	46	102	246
	%	3,8	1,3	2,5	3,8	10,3	22,9	55,3
Afetlere gönüllü katılımla birlikte birliktelik duygusu artar, kutuplaşmaların önüne geçilir	f	14	11	17	40	44	80	244
	%	3,1	2,4	3,8	8,9	9,8	17,8	54,2
Afet konusundaki gönüllü uygulamaların afet sırasında nasıl hareket edileceği konusunda tecrübe kazandıracağına inanıyorum.	f	16	10	18	36	68	114	188
	%	3,6	2,2	4	8	15,1	25,3	41,8
Afet konusundaki gönüllü uygulamaların afet sonrasında nasıl hareket edileceği konusunda tecrübe kazandıracağına inanıyorum	f	15	14	15	35	58	112	201
	%	3,3	3,1	3,3	7,8	12,9	24,9	44,7
Afetlere gönüllü katılım projeleri toplumda yeterince duyurulmakta ve kamu spotlarında yer verilmektedir.	f	43	49	63	91	94	66	44
	%	9,6	10,9	14	20,2	20,9	14,7	9,8
Afetlere gönüllü katılım sosyal sermayenin gelişmesine katkı sağlar.	f	19	30	24	115	80	95	77
	%	4,3	6,8	5,5	26,1	18,2	21,6	17,5
Afet öncesi gönüllülük çalışmalarını etkileyen en önemli sorun maddi sorunlardır	f	34	41	44	86	76	84	83
	%	7,6	9,2	9,8	19,2	17	18,8	18,5
Afetlere gönüllü katılımın toplumsal düzeyde artırılması için gelir düzeyleri yükseltilmelidir	f	28	33	28	87	71	88	113
	%	6,3	7,4	6,3	19,4	15,8	19,6	25,2
Afetlere gönüllü katkılar sonucunda maddi bir karşılık beklenmemelidir	f	25	19	18	46	47	67	223
	%	5,6	4,3	4	10,3	10,6	15,1	50,1
Topluma hizmet uygulamaları ve gönüllü çalışmalar karşılığında yapılan faaliyetlerin karşılığı maddi olarak verilmelidir	f	103	41	35	90	67	50	62
	%	23	9,2	7,8	20,1	15	11,2	13,8
Üniversite öğrencilerinin müfredatlarında afet ile ilgili derslerin olmasında fayda vardır	f	23	15	17	54	76	96	169
	%	5,1	3,3	3,8	12	16,9	21,3	37,6
Üniversitelerin afet konusundaki rol ve sorumluluklarının artırılması gerekir	f	17	7	13	31	68	112	198
	%	3,8	1,6	2,9	7	15,2	25,1	44,4
Üniversite eğitiminde afet eğitimi ve afetlere gönüllü katılımı ilgili çalışmalar yeterlidir	f	84	36	54	106	80	51	38
	%	18,7	8	12	23,6	17,8	11,4	8,5
Üniversite gençliğinde gönüllülük bilinci yeterli düzeydedir.	f	64	49	50	110	73	67	36
	%	14,3	10,9	11,1	24,5	16,3	14,9	8
Üniversite/Şehir/Mahalle/Belediye afet gönüllüleri gibi oluşumlarda yer almak isterim	f	35	13	23	84	66	83	146
	%	7,8	2,9	5,1	18,7	14,7	18,4	32,4

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

ZBEÜ öğrencilerinin afet yönetimi ve afetlere gönüllü katılım anketine verdikleri yanıtların frekans ve yüzdelik değerleri Tablo 1.3’de gösterilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %48,2’si “Türkiye bir afet ülkesidir” ifadesine kesinlikle katılıyorum yanıtı vermiştir. Öğrenciler “Türkiye’de afet yönetimi sürecinde afet öncesi (%37,3) ve sonrası (%33,6) süreçte alınan önlemler yeterlidir” ifadelerine kesinlikle katılmamaktadır. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu afet yönetimi sürecinde kurumlar ve sektörler arası iş birliği

yapılmasını (%53,5) önemli görmektedir. Öğrenciler “Türkiye’de afet öncesi (%23,6) ve afet sonrası (%23) belediyelerin afetlere gönüllü katılım uygulamaları yeterlidir” ile “Afet yönetimi sürecinde gönüllü vatandaş girişimlerine (%24,1) ve sivil toplum kuruluşlarına (%23,3) yeterince yer verilmektedir ifadelerinde kararsız kaldıkları görülmektedir. Öğrenciler son zamanlarda ülkemizde yaşanan afetlerde vatandaşların gönüllü katılımını (%29,5) etkili bulmaktadır. Türkiye’de afetlere yönelik gönüllü organizasyonları kısmen yeterli (%23) görmektedir. Öğrencilerin büyük bir kısmı afetlere gönüllü katılımı birlikte vatandaşlık duygusu ve toplumsal dayanışma (%55,3) ile birliktelik duygusunun artacağını ve kutuplaşmaların önüne geçileceğini (%54,2) savunmaktadır. Öğrenciler afet konusundaki gönüllü uygulamaların afet sırasında (%41,8) ve sonrasında (%44,7) nasıl hareket edileceği konusunda tecrübe kazandıracağına inanmaktadır. Öğrenciler afetlere gönüllü katılım projelerinin toplumda kısmen duyurulduğunu ve kamu spotlarında kısmen yer verildiğini (%20,9) düşünmektedir. Öğrenciler “Afetlere gönüllü katılım sosyal sermayenin gelişmesine katkı sağlar (%26,1) ve Afet öncesi gönüllülük çalışmalarını etkileyen en önemli sorun maddi sorunlardır (19,2)” ifadelerinde kararsız kalmışlardır. Öğrenciler afetlere gönüllü katılımın toplumsal düzeyde artırılması için gelir düzeylerinin yükseltilmesi gerektiğine (%25,2) kesinlikle katılmaktadır. Öğrenciler afetlere gönüllü katkılar sonucunda maddi bir karşılık (%50,1) kesinlikle beklememektedir. “Topluma hizmet uygulamaları ve gönüllü çalışmalar karşılığında yapılan faaliyetlerin karşılığı maddi olarak verilmelidir” (%23) ifadesine kesinlikle katılmamaktadır. Üniversite öğrencilerinin müfredatlarında afet ile ilgili derslerin olmasında kesinlikle (%37,6) fayda vardır ve Üniversitelerin afet konusundaki rol ve sorumluluklarının kesinlikle (%44,4) artırılması gerekir. Öğrenciler “Üniversite eğitiminde afet eğitimi ve afetlere gönüllü katılımı ilgili çalışmalar yeterlidir (%23,6) ve Üniversite gençliğinde gönüllülük bilinci yeterli düzeydedir” (%24,5) ifadelerine kararsızım yanıtını vermişlerdir. Öğrenciler Üniversite/Şehir/Mahalle/Belediye afet gönüllüleri gibi oluşumlarda kesinlikle (%32,4) yer almak istemektedir.

Tablo 1.4: Afet Yönetimi ve Gönüllü Katılıma İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

	N	Ortalama	Standart Sapma	Mod	Medyan
Türkiye bir afet ülkesidir	450	5,76	1,765	7	6

Türkiye’de afet yönetimi sürecinde afet öncesi süreçte alınan önlemler yeterlidir	445	2,64	1,722	1	2
Türkiye’de afet yönetimi sürecinde afet sonrası alınan önlemler yeterlidir.	450	3	1,937	1	3
Afet yönetimi sürecinde kurumlar ve sektörler arası iş birliği yapılması önemlidir	443	5,87	1,723	7	7
Türkiye’de afet öncesi belediyelerin afetlere gönüllü katılım uygulamaları yeterlidir	450	3,38	1,729	4	3
Türkiye’de afet sonrası belediyelerin afetlere gönüllü katılım uygulamaları yeterli düzeydedir	447	3,44	1,714	4	4
Afet yönetimi sürecinde gönüllü vatandaş girişimlerine yeterince yer verilmektedir	448	4,38	1,681	4	4
Afet yönetimi sürecinde sivil toplum kuruluşlarına yeterince yer verilmektedir	450	4,42	1,756	4	5
Son zamanlarda ülkemizde yaşanan afetlerde vatandaşların gönüllü katılımı etkilidir	447	5,24	1,617	6	6
Türkiye’de afetlere yönelik gönüllü organizasyonlar yeterlidir	448	4,05	1,683	5	4
Afetlere gönüllü katılımı vatandaşlık duygusu, toplumsal dayanışma artar	445	6,05	1,485	7	7
Afetlere gönüllü katılımı birlikte birliktelik duygusu artar, kutuplaşmaların önüne geçilir	450	5,90	1,581	7	7
Gönüllü uygulamaların afette nasıl hareket edileceği konusunda tecrübe kazandıracağına inanıyorum	450	5,72	1,556	7	6
Gönüllü uygulamaların afet sonrasında nasıl hareket edileceği konusunda tecrübe kazandıracağına inanıyorum	450	5,77	1,572	7	6
Gönüllü katılım projeleri toplumda yeterince duyurulmakta, kamu spotlarında yer verilmektedir	450	4,15	1,759	5	4
Afetlere gönüllü katılım sosyal sermayenin gelişmesine katkı sağlar	440	4,82	1,635	4	5
Afet öncesi gönüllülük çalışmalarını etkileyen en önemli sorun maddi sorunlardır	448	4,59	1,842	4	5
Afetlere gönüllü katılımın toplumsal düzeyde artırılması için gelir düzeyleri yükseltilmelidir	448	4,91	1,820	7	5
Afetlere gönüllü katkılar sonucunda maddi bir karşılık beklenmemelidir	445	5,62	1,825	7	7
Topluma hizmet ve gönüllü çalışmalarla yapılan faaliyetlerin karşılığı maddi olarak verilmelidir	448	3,84	2,083	1	4
Üniversite öğrencilerinin müfredatlarında afet ile ilgili derslerin olmasında fayda vardır	450	5,46	1,702	7	6
Üniversitelerin afet konusundaki rol ve sorumluluklarının artırılması gerekir	446	5,81	1,520	7	6
Üniversite eğitiminde afet eğitimi ve afetlere gönüllü katılımı ilgili çalışmalar yeterlidir	449	3,82	1,869	4	4
Üniversite gençliğinde gönüllülük bilinci yeterli düzeydedir.	449	3,94	1,821	4	4
Üniversite/Şehir/Mahalle/Belediye afet gönüllüleri gibi oluşumlarda yer almak isterim	450	5,15	1,834	7	6

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Afet yönetimi ve gönüllü katılıma ilişkin ankette yer alan ifadelerin ortalama, standart sapma, mod ve medyan gibi tanımlayıcı istatistikleri Tablo 1.4’te verilmiştir. Mod, en yüksek frekansa sahip değeri ifade etmektedir. Örneğin “Türkiye bir afet ülkesidir” ifadesine öğrencilerin çoğu 7 değerini işaretleyerek kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Mod değeri en yüksek olan ifadelere “Afet yönetimi sürecinde kurumlar ve sektörler arası iş birliği yapılması önemlidir, Afetlere gönüllü katılımı vatandaşlık duygusu, toplumsal dayanışma artar, Afetlere gönüllü katılımı birlikte birliktelik duygusu artar, kutuplaşmaların önüne geçilir” örnek gösterilebilir. Medyan, veri setindeki değerler büyükten küçüğe veya küçükten büyüğe doğru sıralandığında tam ortadaki değeri ifade etmektedir. Medyan değeri en yüksek olan ifadelere “Afet yönetimi sürecinde kurumlar ve sektörler arası iş birliği yapılması önemlidir, Afetlere gönüllü katılımı vatandaşlık duygusu, toplumsal dayanışma artar, Afetlere gönüllü katkılar sonucunda maddi bir karşılık beklenmemelidir” örnek gösterilebilir. Afet yönetimi ve gönüllü katılıma ilişkin ifadelerin ortalamaları değerlendirildiğinde en yüksek ortalama “Afetlere gönüllü katılımı vatandaşlık duygusu, toplumsal dayanışma artar” ifadesine aittir. Bunu sırasıyla “Afetlere gönüllü katılımı birlikte birliktelik duygusu artar, kutuplaşmaların önüne geçilir, Afet yönetimi sürecinde kurumlar ve sektörler arası iş birliği yapılması önemlidir, Üniversitelerin afet konusundaki rol ve sorumluluklarının artırılması gerekir, Gönüllü uygulamaların afet sonrasında nasıl hareket edileceği konusunda tecrübe kazandıracağına inanıyorum” ifadeleri izlemektedir.

Tablo 1.5: Güvenilirlik Analizi

Soru Sayısı	Cronbach’s Alpha Katsayısı
25	0,86

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Afet yönetimi ve gönüllü katılıma yönelik 25 soru 7’li likert ölçeğiyle ölçülmüştür. Güvenilirlik analizinde tüm sorulara ait Cronbach Alpha katsayısı 0,86 olarak hesaplanmıştır. Buna göre Cronbach Alpha katsayısının 0,80’in üzerinde olması anket sonuçlarının oldukça güvenilir olduğunu göstermektedir.

Tablo 1.6: Tanımlayıcı İstatistikler

N	Ortalama	Standart Sapma	Çarpıklık	Basıklık
---	----------	----------------	-----------	----------

450	4,71	0,83	-0,947	2,147
-----	------	------	--------	-------

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 1.4'te afet yönetimi ve afetlere gönüllü katılıma ilişkin anketin ortalama, standart sapma, çarpıklık ve basıklık değerleri verilmiştir. Öğrencilerin ankete verdikleri yanıtlar sonucunda ortalama değer 4,71 olarak bulunmuştur. Buna göre öğrencilerin afetlere gönüllü katılım göstermek istedikleri söylenebilir. Çalışmada kullanılan anketin çarpıklık ve basıklık değerleri -3 ile +3 arasında yer almaktadır. Bu sonuca göre anketin normal dağılıma sahip olduğu kabul edilmektedir.

Bağımsız örneklem t testi ve Tek yönlü varyans analizlerine ilişkin sıfır hipotezleri aşağıda verilmiştir.

H_{0a}: Cinsiyete göre Afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H_{0b}: Fakültelere göre Afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H_{0c}: Bölümlere göre Afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H_{0d}: Sınıflara göre Afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H_{0e}: Aylık ortalama harcamalara göre Afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H_{0f}: Babanın eğitim durumuna göre Afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H_{0g}: Annenin eğitim durumuna göre Afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H_{0h}: Ailenin yerleşim göre Afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H_{0i}: Afete maruz kalmaya göre Afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H_{1a}: Afetlere müdahaleye göre Afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H_{1b}: Yerel afet gönüllülüğüne göre Afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H_{1c}: Arama kurtarma gönüllülüğüne göre Afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H_{1d}: Sivil toplum kuruluşuna üyeliğe göre Afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H_{1e}: AFAD gönüllülüğüne göre Afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H_{1f}: AFAD gönüllü eğitim programı hakkında bilgiye göre Afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H_{1g}: AFAD gönüllülük projesi hakkında bilgiye göre Afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H_{1h}: Gönüllülük başvurularının E-Devlet üzerinden yapılabildiğini bilmesine göre Afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

Tablo 1.7: Cinsiyete Göre Afetlere Gönüllü Katılıma İlişkin Test Sonuçları

	N	Ortalama	t	p
Kadın	243	4,78	2,044	0,042
Erkek	207	4,62		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Afetlere gönüllü katılım ortalamaları kadınlarda 4,78 ve erkeklerde ise 4,62 olarak bulunmuştur. Test sonucuna göre “Cinsiyete göre afetlere gönüllü katılım ortalamaları (p=0,042) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık

yoktur” ($p<0,05$) hipotezi reddedilir. Buna göre afetlere gönüllü katılımın ortalamaları kadın ve erkeklerde farklılık göstermemektedir.

Tablo 1.8: Fakültelere Göre Afetlere Gönüllü Katılıma İlişkin Test Sonuçları

	N	Ortalama	F	p
İİBF	96	4,71	2,187	0,070
Mühendislik	119	4,53		
Fen-Edebiyat	116	4,78		
İletişim	29	4,92		
Diğer	90	4,76		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Afetlere gönüllü katılım ortalamaları İİBF’de 4,71; Mühendislik fakültesinde 4,53; Fen-Edebiyat fakültesinde 4,78; İletişim fakültesinde 4,92 ve diğer fakültelerde 4,76 olarak hesaplanmıştır. Test sonucuna göre “fakültelere göre afetlere gönüllü katılım ortalamaları ($p=0,070$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur” ($p<0,10$) hipotezi reddedilir. Buna göre en az bir fakültenin afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Örneklemelerin birbirine eşit olmaması ve Levene testine göre ($p=0,010$) varyansların homojen olmamasından dolayı gruplar arasındaki farklılığın tespiti için Tamhane T2 testi uygulanmıştır. Bu analize göre mühendislik fakültesi ile iletişim fakültesindekilerin ($p=0,033$) afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 1.9: Bölümlere Göre Afetlere Gönüllü Katılıma İlişkin Test Sonuçları

	N	Ortalama	F	p
Sayısal	119	4,53	3,806	0,023
Sözel	148	4,80		
Eşit Ağırlık	183	4,75		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Afetlere gönüllü katılım ortalamaları sayısal bölüm okuyanlarda 4,53; sözel bölüm okuyanlarda 4,80 ve eşit-ağırlık bölümü okuyanlarda 4,83 olarak belirlenmiştir. Test sonucuna göre “bölümlere göre afetlere gönüllü katılım ortalamaları ($p=0,023$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur” ($p<0,05$) hipotezi reddedilir. Buna göre en az bir bölümün afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Örneklemlerin birbirine eşit olmaması ve Levene testine göre ($p=0,123$) varyansların homojen olmasından dolayı gruplar arasındaki farklılığın tespiti için LSD testi uygulanmıştır. Bu analize göre sayısal bölüm ile sözel ($p=0,009$) ve eşit-ağırlık ($p=0,028$) bölümündekilerin afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 1.10: Sınıflara Göre Afetlere Gönüllü Katılma İlişkin Test Sonuçları

	N	Ortalama	F	p
Hazırlık	2	4,69	3,776	0,005
1. Sınıf	86	4,99		
2. sınıf	143	4,72		
3. Sınıf	117	4,56		
4. Sınıf	102	4,62		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Afetlere gönüllü katılım ortalamaları hazırlık sınıfındakilerde 4,69; 1. sınıftakilerde 4,99; 2. sınıftakilerde 4,72; 3. sınıftakilerde 4,56 ve 4. sınıftakilerde 4,62 olarak elde edilmiştir. Test sonucuna göre “sınıflara göre afetlere gönüllü katılım ortalamaları ($p=0,005$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur” ($p<0,01$) hipotezi reddedilir. Buna göre en az bir sınıfın afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Örneklemlerin birbirine eşit olmaması ve Levene testine göre ($p=0,621$) varyansların homojen olmasından dolayı gruplar arasındaki farklılığın tespiti için Bonferroni testi uygulanmıştır. Bu analize göre 1. sınıftakiler ile 3. sınıf ($p=0,003$) ve 4. sınıftakilerin ($p=0,020$) afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 1.11: Aylık Ortalama Harcamalara Göre Afetlere Gönüllü Katılma İlişkin Test Sonuçları

	N	Ortalama	F	p
0-1000	89	4,81	3,466	0,008
1001-2000	185	4,79		
2001-3000	116	4,64		
3001-4000	37	4,54		
4000'den fazla	22	4,20		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Afetlere gönüllü katılım ortalamaları 0-1000 aralığında 4,81; 1001-2000 aralığında 4,79; 2001-3000 aralığında 4,64; 3001-4000 aralığında 4,54 ve 4000'den fazlada ise 4,20 olarak hesaplanmıştır. Test sonucuna göre “aylık ortalama harcamalara göre afetlere gönüllü katılım ortalamaları ($p=0,008$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur” ($p<0,01$) hipotezi reddedilir. Buna göre en az bir harcama aralığının afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Örneklemelerin birbirine eşit olmaması ve Levene testine göre ($p=0,824$) varyansların homojen olmasından dolayı gruplar arasındaki farklılığın tespiti için Bonferroni testi uygulanmıştır. Bu analize göre aylık ortalama harcaması 4000'den fazla olanlar ile 0-1000 aralığında ($p=0,018$) ve 1001-2000 aralığındakilerin ($p=0,016$) afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 1.12: Babanın Eğitim Durumuna Göre Afetlere Gönüllü Katılıma İlişkin Test Sonuçları

	N	Ortalama	F	p
İlkokul	128	4,63	2,437	0,046
Ortaokul	128	4,80		
Lise	130	4,71		
Üniversite	57	4,66		
Lisansüstü	2	3,21		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Afetlere gönüllü katılım ortalamaları ilkokul mezunlarında 4,63; ortaokul mezunlarında 4,80; lise mezunlarında 4,71; üniversite mezunlarında 4,66 ve lisansüstü mezunlarında 3,21 olarak hesaplanmıştır. Test sonucuna göre “babanın eğitim durumuna göre afetlere gönüllü katılım ortalamaları ($p=0,046$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur” ($p<0,05$) hipotezi reddedilir. Buna göre en az bir eğitim durumunun afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Örneklemelerin birbirine eşit olmaması ve Levene testine göre ($p=0,718$) varyansların homojen olmasından dolayı gruplar arasındaki farklılığın tespiti için Bonferroni testi uygulanmıştır. Bu analize göre ortaokul mezunlarının ortalamaları ile lisansüstü mezunlarının ($p=0,065$) afetlere gönüllü katılım ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 1.13: Annenin Eğitim Durumuna Göre Afetlere Gönüllü Katılıma İlişkin Test Sonuçları

	N	Ortalama	F	p
İlkokul	175	4,72	0,027	0,999
Ortaokul	136	4,70		
Lise	93	4,70		
Üniversite	37	4,67		
Lisansüstü	4	4,71		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Afetlere gönüllü katılım ortalamaları ilkokul mezunlarında 4,72; ortaokul mezunlarında 4,70; lise mezunlarında 4,70; üniversite mezunlarında 4,67 ve lisansüstü mezunlarında 4,71 olarak hesaplanmıştır. Test sonucuna göre “annenin eğitim durumuna göre afetlere gönüllü katılım ortalamaları ($p=0,999$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur” ($p>0,05$) hipotezi reddedilemez. Buna göre afetlere gönüllü katılım ortalamaları annenin eğitim durumuna göre farklılık göstermemektedir.

Tablo 1.14: Ailenin Yerleşim Yerine Göre Afetlere Gönüllü Katılıma İlişkin Test Sonuçları

	N	Ortalama	F	p
Şehir merkezi	257	4,67	0,369	0,692
İlçe Merkezi	140	4,75		
Köy	50	4,71		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Afetlere gönüllü katılım ortalamaları şehir merkezinde yaşayanlarda 4,67; ilçe merkezinde yaşayanlarda 4,75 ve köyde yaşayanlarda 4,71 olarak belirlenmiştir. Test sonucuna göre “ailenin yerleşim yerine göre afetlere gönüllü katılım ortalamaları ($p=0,692$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur” ($p>0,05$) hipotezi reddedilemez. Buna göre afetlere gönüllü katılım ortalamaları ailenin yerleşim yerine göre farklılık göstermemektedir.

Tablo 1.15: Afete Maruz Kalmaya Göre Afetlere Gönüllü Katılıma İlişkin Test Sonuçları

	N	Ortalama	t	p
Evet	216	4,71	0,157	0,876
Hayır	230	4,70		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Afetlere maruz kalanların afetlere gönüllü katılım ortalamaları 4,71 ve afete maruz kalmayanların afetlere gönüllü katılım ortalamaları 4,70 olarak bulunmuştur. Test sonucuna göre “afetlere maruz kalmaya göre afetlere gönüllü katılım ortalamaları ($p=0,876$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur” ($p>0,05$) hipotezi reddedilemez. Buna göre afetlere gönüllü katılım ortalamaları afetlere maruz kalmaya göre farklılık göstermemektedir.

Tablo 1.16: Afetlere Müdahaleye Göre Afetlere Gönüllü Katılıma İlişkin Test Sonuçları

	N	Ortalama	t	p
Evet	346	4,72	0,751	0,453
Hayır	103	4,65		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Afetlere gönüllü katılım ortalamaları afetlere müdahaleye gönüllü katılanlarda 4,72 ve afetlere müdahaleye gönüllü katılım göstermeyenlerde ise 4,65 olarak elde edilmiştir. Test sonucuna göre “afetlere müdahaleye göre afetlere gönüllü katılım ortalamaları ($p=0,453$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur” ($p>0,05$) hipotezi reddedilir. Buna göre afetlere gönüllü katılım ortalamaları afetlere müdahaleye göre farklılık göstermemektedir.

Tablo 1.17: Yerel Afet Gönüllülüğüne Göre Afetlere Gönüllü Katılıma İlişkin Test Sonuçları

	N	Ortalama	t	p
Evet	338	4,77	2,695	0,007
Hayır	112	4,53		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Afetlere gönüllü katılım ortalamaları yerel afetlere gönüllü katılanlarda 4,77 ve yerel afetlere gönüllü katılım göstermeyenlerde ise 4,53 olarak belirlenmiştir. Test sonucuna göre “yerel afet gönüllülüğüne göre afetlere gönüllü katılım ortalamaları ($p=0,007$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur” ($p<0,01$) hipotezi reddedilir. Buna göre afetlere gönüllü katılım ortalamaları yerel afet gönüllülüğüne göre farklılık göstermektedir.

Tablo 1.18: Arama Kurtarma Gönüllülüğüne Göre Afetlere Gönüllü Katılıma İlişkin Test Sonuçları

	N	Ortalama	t	p
Evet	342	4,76	2,175	0,030
Hayır	107	4,57		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Afetlere gönüllü katılım ortalamaları arama kurtarmaya gönüllü katılanlarda 4,76 ve arama kurtarmaya gönüllü katılım göstermeyenlerde ise 4,57 olarak belirlenmiştir. Test sonucuna göre “arama kurtarma gönüllülüğüne göre afetlere gönüllü katılım ortalamaları ($p=0,030$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur” ($p<0,05$) hipotezi reddedilir. Buna göre afetlere gönüllü katılım ortalamaları arama kurtarma gönüllülüğüne göre farklılık göstermektedir.

Tablo 1.19: Sivil Toplum Kuruluşuna Üyeliğe Göre Afetlere Gönüllü Katılıma İlişkin Test Sonuçları

	N	Ortalama	t	p
Evet	34	4,72	0,075	0,940
Hayır	416	4,71		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Afetlere gönüllü katılım ortalamaları sivil toplum kuruluşuna üye olanlarda 4,72 ve sivil toplum kuruluşuna üye olmayanlarda ise 4,71 olarak belirlenmiştir. Test sonucuna göre “sivil toplum kuruluşuna üyeliğe göre afetlere gönüllü katılım ortalamaları ($p=0,940$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur” ($p>0,05$) hipotezi reddedilemez. Buna göre afetlere gönüllü katılım ortalamaları sivil toplum kuruluşuna üyeliğe göre farklılık göstermemektedir.

Tablo 1.20: AFAD Gönüllülüğüne Göre Afetlere Gönüllü Katılıma İlişkin Test Sonuçları

	N	Ortalama	t	p
Evet	36	4,71	0,013	0,990
Hayır	412	4,70		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Afetlere gönüllü katılım ortalamaları AFAD’a gönüllü olanlarda 4,71 ve AFAD’a gönüllü olmayanlarda ise 4,70 olarak belirlenmiştir. Test sonucuna göre “AFAD gönüllülüğüne göre afetlere gönüllü katılım ortalamaları ($p=0,990$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur” ($p>0,05$) hipotezi reddedilemez. Buna göre afetlere gönüllü katılım ortalamaları AFAD gönüllülüğüne göre farklılık göstermemektedir.

Tablo 1.21: AFAD Gönüllü Eğitim Programı Hakkında Bilgiye Göre Afetlere Gönüllü Katılıma İlişkin Test Sonuçları

	N	Ortalama	t	p
Evet	118	4,78	1,124	0,261
Hayır	331	4,68		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Afetlere gönüllü katılım ortalamaları AFAD gönüllü eğitim programı hakkında bilgisi olanlarda 4,78 ve AFAD gönüllü eğitim programı hakkında bilgisi olmayanlarda ise 4,68 olarak belirlenmiştir. Test sonucuna göre “AFAD gönüllü eğitim programı hakkında bilgiye göre afetlere gönüllü katılım ortalamaları ($p=0,042$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur” ($p>0,05$) hipotezi reddedilemez. Buna göre afetlere gönüllü katılım ortalamaları AFAD gönüllü eğitim programı hakkında bilgiye göre farklılık göstermemektedir.

Tablo 1.22: AFAD Gönüllülük Projesi Hakkında Bilgiye Göre Afetlere Gönüllü Katılıma İlişkin Test Sonuçları

	N	Ortalama	t	p
Evet	115	4,71	-0,005	0,996
Hayır	335	4,71		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Afetlere gönüllü katılım ortalamaları AFAD gönüllülük projesi hakkında bilgisi olanlarda 4,71 ve AFAD gönüllülük projesi hakkında bilgisi olmayanlarda ise 4,71 olarak belirlenmiştir. Test sonucuna göre “AFAD gönüllülük projesi hakkında bilgiye göre afetlere gönüllü katılım ortalamaları ($p=0,996$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur” ($p>0,05$) hipotezi reddedilemez. Buna göre afetlere gönüllü katılım ortalamaları AFAD gönüllülük projesi hakkında bilgiye göre farklılık göstermemektedir.

Tablo 1.23: Gönüllülük Başvurularının E-Devlet Üzerinden Yapılabildiğini Bilmesine Göre Afetlere Gönüllü Katılıma İlişkin Test Sonuçları

	N	Ortalama	t	p
Evet	118	4,69	-0,298	0,766
Hayır	332	4,71		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Afetlere gönüllü katılım ortalamaları gönüllülük başvurularının e-devlet üzerinden yapılabildiğini bilenlerin 4,69 ve gönüllülük başvurularının e-devlet üzerinden yapılabildiğini bilmeyenlerin ise 4,71 olarak hesaplanmıştır. Test sonucuna göre “Gönüllülük başvurularının E-Devlet üzerinden yapılabildiğini bilmesine göre afetlere gönüllü katılım ortalamaları ($p=0,766$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur” ($p>0,05$) hipotezi reddedilemez. Buna göre afetlere gönüllü katılım ortalamaları gönüllülük başvurularının E-Devlet üzerinden yapılabildiğini bilmesine göre farklılık göstermemektedir.

SONUÇ

Günümüzde yaşanan doğal, insan kaynaklı veya teknolojik afetler çok büyük can ve mal kayıplarına neden olabilmektedir. Ayrıca günümüzün önemli sorunlarından biri ise meydana gelen afetlerin ekonomik büyüme ve gelişmeyi olumsuz yönden etkileridir. Meydana gelen afetlerin büyüklüğüyle toplumsal kesimlerin gelişmişlik seviyelerine göre afetlerden etkilenme seviyesi değişmektedir. Afetlerin yaratacağı tehlikelerin zamanı ve büyüklüğü önceden bilinmediğinden afet yaşanmadan önce risklerin engellenmesi ya da azaltılması için önlemlerin alınması gerekmektedir.

Afet yönetimi günümüzde risk azaltma odaklı hareket etmektedir. Meydana gelecek afetlere karşı risk ve zararları azaltmak, afetlerle ilgili toplumu bilinçlendirmeyi hedefleyen bir sistemdir. Afet yönetimi çok disiplinli ve birçok kola sahip olmasından dolayı çok çeşitli sorumlulukları bulunmaktadır. Afet yönetimi temelde meydana gelebilecek afetlere karşı risklerin azaltılması ve müdahale hususunda yerel yönetimlere sorumluluklar vermiştir. Bu sorumluluklarla beraber ülkemizde yerel yönetimlerin gönüllü katılım konusunda nasıl bir düzenleme yapılacağı ve uygulanacağına dair hukuki düzenlemeler yapılmıştır. Ancak uygulama hususunda hangi yöntemle nasıl yürütüleceğine dair bilgi bulunmamaktadır. Kamu kurumlarının, sivil toplum kuruluşları ve üniversiteler ile işbirliği içerisinde gerçekleştireceği örnek uygulamalarla gönüllü katılımın benimsenmesinde yararlı olacağı beklenmektedir.

Ülkemizde 1999 Marmara depreminden sonra gönüllü faaliyetlerde artış yaşanmıştır. Bu durum sivil toplum kuruluşlarının yapısında yer alan gönüllü bireylerin sayısında da etkili olmuştur. AFAD Gönüllüleri, Toplum Afet Gönüllüleri, Mahalle Afet Gönüllüleri Marmara Depreminin ardından oluşan sivil toplum kuruluşlarındandır. Marmara depreminde yaşanan çok fazla can ve mal kayıpları ülkemizde afet yönetimi sisteminde önemli bir dönüm noktasına neden olmuş, yardımlaşma ve dayanışmayı güçlendiren gönüllü örgütleri hareketlendirmiştir. Kısacası afet yönetiminde gönüllüğün katkıları gözlemlendiğinde gönüllü faaliyetlerin yaygın hale getirilmesi ve gönüllülüğün önemi ortaya çıkmıştır. Gönüllülere gerekli eğitimler verilerek, gönüllülük bilinci oluşturarak nitelikli insan gücünün meydana getirilmesinin gerekliliği

anlaşılmıştır. Gönüllülük, katılımın ve yerinden yönetimlerin desteklenmesiyle bireylere yönetimde söz hakkı veren bir sistemdir. Gönüllülük ayrıca yönetim kavramını içerisinde bulundurmaktadır. Sivil toplumun devlet ile birlikte iletişim halinde olabilmesi yönetimden kaynaklanırken, yönetimin gerçekleştirilebilmesi için de gönüllülüğe dayalı sivil toplum kuruluşlarının var olması gerekmektedir. Bundan dolayı gönüllülük demokrasi ve sivil toplumla yakından ilişkilidir.

Gönüllülük karşılık beklemezsizin yapılan bir durumdur. Bundan dolayı gönüllülerin kurumlara karşı oluşturduğu gönül bağının dışında başka bir bağ bulunmamaktadır. Bu açıdan ele alınca, ülkemizde sivil toplum kuruluşları yeterli sayıya ulaşamadığı gibi aktif faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları sayıca az kalmaktadır. Bu yüzden gönüllü katılım önemli ölçüde ihmal edilmektedir. Bu durum ise kurumların gerekli olan gönüllü sayısına ulaşamamasına, elindeki gönüllü kaynağını etkin olarak kullanamamasına ve mevcut gönüllülerin de kaybına neden olmaktadır. Bununla beraber gönüllü katılımı zaman ve kaynak kaybı şeklinde yorumlayan sivil toplum kuruluşları bu konuya yeterince önem vermemektedir. Oysaki toplumu temsil eden nitelikte olan sivil toplum kuruluşlarının gönüllü katılım hususunda büyük önemi bulunmaktadır.

Gönüllü kurumların uluslararası, ulusal, bölgesel, yerel ölçüde yaşanan sorunların çözümünde etkin bir şekilde yer aldıkları herkes tarafından bilinen gerçektir. Fakat bu durumun ülkemizde geçerli olduğu pek söylenemez. Ülkemizde afetlere gönüllü katılım konusunda genç nüfus ele alındığında; genç nüfusun fazla olması, gönüllü kurumların ihtiyaç duydukları katılımı gerçekleştirme konusunda avantaj sağlamaktadır. Gençler gönüllü katılım hususunda gönüllü kurumlara güçlü bir potansiyel sağlamaktadırlar. Bundan dolayı bu potansiyelin iyi bir şekilde değerlendirilmesi ve uygulanabilmesi gerekmektedir. Bu durum ise eğitim ve bilinçlendirmeyle mümkün olabilir. Ülkemizde gönüllülük kavramı tam anlamıyla anlaşılmadığı için gönüllü kurumlar tarafından gönüllü katılım sağlanamamaktadır.

Gönüllülük sadece hayır hasenat işi olarak değerlendirilmemeli, kamu yararı adına yapılan tüm çalışmaların gönüllülük kapsamında kabul edilebileceği

düşünülmektedir. Dolayısıyla hiçbir maddi kazanç gözetmeksizin yapılmasının önemi büyüktür. Gençlerin gönüllü katılımları da farklılık göstermektedir. Gönüllü katılım konusunda bireysel olarak yapılan çalışmalar, grup halinde yapılan çalışmalar ve organize olarak özellikle sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla yapılan çalışmalar şeklinde sınıflandırabiliriz. Ülkemizde gençlerin gönüllülük çalışmalarına katılımında istenilen seviyede olmamasının nedenleri içerisinde, gönüllü kavramı ile alakalı yeterli bilgiye sahip olunmaması ve bu bilgi eksikliğinden dolayı ilgisizlik, bireylerin birbirlerine karşı sorumluluk duygularının zayıf olması, vurdumduymazlık, vakit kaybı olarak düşünülmesi, sarf edilen emek sonucunda bir maddi kazanç beklentisinin bulunması, sivil toplum kuruluşları tarafından bir dini ve siyasi görüşün savunulduğu düşüncesi ve bireylerin isteksiz oluşu yer almaktadır.

Gençlerin afetlere gönüllü katılımını daha ayrıntılı bir şekilde gözlemek için Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesinde gerçekleştirdiğimiz anket çalışmasında ki veriler ışığında da gençlerin afet kavramı hakkında yeterli bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir. Elde edilen verilere göre dikkat çeken önemli noktalardan biri afetlere maruz kalanların afetlere gönüllü katılım ortalamaları 4,71 ve afete maruz kalmayanların afetlere gönüllü katılım ortalamaları 4,70 olmasıdır. Burada şu gerçekle yüzleşiyoruz ki afetlere gönüllü katılım ortalamaları afetlere maruz kalmaya göre farklılık göstermemektedir. Esasında burda beklenen sonuç afetlere maruz kalanların gönüllü katılım konusunda daha istekli olmasıdır. Anket sonucuna göre dikkat çeken bir diğer veri bireylerin gelir seviyesi arttıkça gönüllü katılım oranında düşüş yaşanmasıdır. Burada birçok faktörün etkili olması beklenebilir. Bireylerin gelir seviyesi yükseldikçe hayat standartları ve hayata bakış açısı farklılık gösterdiği için yani kısacası vakitlerini çok daha farklı alanlarda geçirdikleri için gönüllü katılım onlar için bir anlam ifade etmiyor olabilir. Gelir seviyesi ile gönüllü katılım oranı arasındaki ters ilişki önem teşkil etmektedir.

Ayrıca daha önce gönüllü faaliyetlerde bulunmuş veya gönüllü kurumlara üye genç sayısının da oldukça düşük olduğu gözükmemektedir. AFAD tarafından hazırlanan gönüllülük ile ilgili projeler hakkında da bilgi sahibi sayısının çok az olduğu görülmektedir. Öğrencilerin çoğunluğunun afetlere gönüllü olarak

katılmak isteğinin bulunması önemli bir gelişmedir. Burada asıl önemli olan gençleri gönüllülük çalışmalarına katılımlarını arttırabilmek için neler yapılmalıdır? Aslında bu konu ile ilgili bireylere çocukluk döneminden itibaren neleri yapması neleri yapmaması gerektiği ile ilgili bir sınır koyulmalı, yaratıcı fikirlerinin gelişimine destek olunmalı, kararlarda söz hakkı tanınmalı, ekosistemi önemsemeyi öğretmeli ve büyükler olarak gönüllülük çalışmalarında yol gösterici olunmalıdır. Merkezi ve yerel yönetimler ise ilk olarak gençleri kendi yaşlıları ile bir araya getirmeyi sağlayan mekânlar tesis etmeli, maddi olarak destek vermeli, yerel katılıma destek veren projelere teşvik etmeli, farklı nitelikteki sivil toplum kuruluşlarının aralarında sosyal, siyasi ve maddi açıdan bir eşitlik ve denge kurarak gençlerin bölünmesinin önüne geçmeli, gençlerin teşkilatlanmasının önündeki engelleri ortadan kaldırılarak onlara yol gösterecek ve her genç bireyi yapılacak olan hizmetlerin içerisine dâhil edecek oluşumların hayata geçirilmesi gereklidir.

KAYNAKÇA

- Abban , B. (2016). Gönüllü kuruluşlarda gençlerin gönüllülük düzeyleri ve beklentileri. *Yüksek Lisans Tezi*. Yalova: Yalova Üniversitesi.
- AB Merkezi. (2021). “Kamu-STK İş Birliğinde Türkiye’de Gönüllülük Bilincinin Arttırılması - Gönüllülük Araştırması”.
- Acar , E., & Yaman, M. (2017). *Afet Yönetimi Bütünleşik Afet Yönetimi Çerçevesinde Gönüllülük ve Sivil Toplum Katılımının Analizi* . İstanbul: Ekin Basın Yayınevi .
- Acil Durum Yönetimi İlkeleri. (2005). İTÜ Afet Yönetim Merkezi. İstanbul.
- Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü. (2022). AFAD: <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu>. adresinden alındı.
- Adıgüzel, Y., & Şentürk, M. & Turan, B. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Gönüllülük Algıları, Eğilimleri ve Deneyimleri Araştırması: İstanbul Üniversitesi Örneği. Limit Ofset.
- Afet ve Acil Durum Müdahale Yönetmeliği. (2019). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/21.5.5211.pdf>. adresinden alındı.
- Akatay, A. (2008). Gönüllü Kuruluşların İnsan Kaynakları Sorunlarına Eğitsel Bir Çözüm. *Girşimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 3 (1), 21.
- Akdağ, S. (2002). Mali Yapı ve Denetim Boyutlarıyla "Afet Yönetimi". *Sayıştay Dergisi* , (44-45), 35-65.
- Akyel , R. (2007). Afet Yönetim Sistemi: Türk Afet Yönetiminde Karşılaşılan Sorunların Tespit ve Çözümüne İlişkin Bir Araştırma . *Yayınlanmamış Doktora Tezi* . Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü .
- Akyel, R. (2007). Afet Yönetim Sistemi: Türk Afet Yönetiminde Karşılaşılan Sorunların Tespit ve Çözümüne İlişkin Bir Araştırma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* . Adana: Yayınlanmamış Doktora Tezi .
- Arslan, M. L. (2018). *Sivil Toplum Kuruluşlarında Gönüllülük: Sorunlar ve Çözüm Yolları* . İlke Politika Notları .
- Aslan, S. (2010). Türkiye’de Sivil Toplum . *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* , 9 (31), 260-283.
- Atabay, İ., & Bozdoğan, K. B. (2011). Yapı Denetim Uygulamalarında Sivas Örneği . *6.İnşaat Yönetim Kongresi* (s. 308-318). Bursa: Bursa TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası .

- Australia, V. (2015). *Volunteering Australia Project: The review of the definition of volunteering* . Canberra: Volunteering Australia .
- Aydın, M. (2011). Toplum Afet Gönüllüsü. *İdarecinin Sesi Dergisi*, 148 (43-47), Ankara. 25-27.
- Barutçu, S. (2015). Afet Yönetiminde İtfaiyenin Rolü Ankara İli Örneği. *Türk Hava Kurumu Üniversitesi . Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi* .
- Başkanlığı, D. A. (2000). *Deprem Alt Komisyonu Basılmamış Raporu*. Ankara.
- Belediye Kanunu. (2005). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf>. adresinden alındı.
- Biliz, Z. (2011). Dünyada Gönüllülüğün Durumu Raporu. (2011). Birleşmiş Milletler Gönüllüleri (UNV).
- Birleşmiş Milletler Gönüllüleri. (2011). *Dünyada gönüllülüğün durum raporu: küresel refah için evrensel değerler*. Türk Ulusal Ajansı ve Beyaz Gemi Eğitim Danışmanlık Yayıncılık.
- Büyükşehir Belediyesi Kanunu. (2024). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5216&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> adresinden alındı.
- Can, E. (2005). *Entegre Afet Yönetim Sistemi ve İlkeleri* . Ankara : JICA Türkiye Ofis Yayınları .
- Ceber, K. (2005). Mali Yönüyle Afet Yönetimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. Yüksek Lisans Tezi .
- Charities Aid Foundation,2018. Caf World Giving Index 2018. <https://www.cafonline.org/>
- Cohen, R. (2008). “Volunteering by the Numbers”. *The Nonprofit Quarterly, Fall*, 34-41.
- Cooper, T., Bryer, T. A., & Meek, J. W. (2006). Citizen-Centered Collaborative Public Management. *Public Administration Review*, 79-88.
- Cravens, J., & Ellis, S. J. (2014). The last virtual volunteering guidebook: fully integrating online service into volunteer involvement. Philadelphia: Energize.
- Çağlar, T. (2020). Afet Yönetiminin Temel İlkeleri. M. YAMAN, & E. ÇAKIR içinde, *Afet Yönetiminin Temel İlkeleri* (s. 5-19). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Çaha, Ö. (2012). *Aşkın devletten sivil topluma* . Ankara: Orion Kitapevi.

- Çakacak, Ö. (2008). Toplum afet müdahale ekipleri. Mikdat Kadioğlu ve Emin Özdamar (Ed.), Afet zararlarını azaltmanın temel ilkeleri (s. 243-251) içinde. Ankara: JICA Türkiye Ofisi Yayını.
- Çakı, F. (2011). Gençlerin Uluslararası Gönüllü Hizmet Deneyimleri ve Birey Üzerindeki Sosyo- Kültürel Etkileri . *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6 (1), 137-177.
- Dağ, R., Servi, T., & Şahin, F. (2018). Katılımcı Demokrasi ve Aktif Vatandaşlık: Adıyaman Örneği. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (20), 298-301.
- Dekker, P. (2005). *Voluntering, Nonprofit Sector and Civil Society: Comparisons and Questions For Further Research*. Denmark: Kick-Off Conference For CINEFOGO.
- Demir, A. (2007). *Eğitim Ne Kadar Önemli*. Ankara: TMMOB Afet Sempozyumu Bildiriler Kitabı .
- Doğal Afetler Özel İhtisas Komisyonu Başkanlığı. (2000). “Deprem Alt Komisyonu, Basılmamış Raporu”, Ankara.
- Ergünay , O. (2008). Afet Yönetiminde Kurumsal Yapılanma ve Mevzuat Nedir? Nasıl Olmalıdır? 20 Eylül 2008 CHP İstanbul Deprem Sempozyumu. İstanbul.
- Ergünay, O. (2005). *Afet Yönetiminde İşbirliği ve Koordinasyonun Önemi* . 9-18.
- Erkan, E. A. (2010). Afet Yönetiminde Risk Azaltma ve Türkiye'de Yaşanan Sorunlar. DPT Uzmanlık Tezleri Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü. Ankara.
- Ertürkmen, C. (2006). Afet Yönetimi. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*.
- Firik, M. (2006). *Afet Yönetiminin Temel İlkeleri*, “. Gönüllü Kaynaklar ve Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ile İlişkiler”. Ankara: İsmat Matbaacılık .
- Fişek , G. O., Kabasakal, H., & Akkoç, S. (2008). *Afet ve insan: 1999 Marmara depreminin yansımaları*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Genç, A. (2011). Sivil toplum kuruluşlarında gönüllü olma güdülleri: Türk Kızılay'ı Eskişehir şubesi gönüllüleri üzerine bir uygulama. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Eskişehir Anadolu Üniversitesi.
- Genç, F. N. (2007). Türkiye'de Doğal Afetler ve Doğal Afetlerde Risk Yönetimi. *Stratejik Araştırma Dergisi* , 5 (9), 201-226.
- Genç, F. N. (2021). *Afet Yönetimi*. İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Gökçe, O. & Tetik, Ç. (2012). Teoride ve Pratikte Afet Sonrası İyileştirme Çalışmaları. Ankara: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Yayınları.

- Göktürk, İ. & Yılmaz, M. (2017). Türkiye'de 2000'li Yılların Başında Afet Politikaları ve Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Dönemsel Bir Değerlendirme. *International Journal of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies*, 115-134.
- Göz, M. M. (2022). Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşlarının Karşılaştığı Engeller. *Turkish Business Journal Dergisi*, 3 (5), 45-55.
- Gunpay, O. G. (2022). *Türkiye’de Bütünleşik Afet Yönetiminde Gönüllülük ve Mevzuat*. Resilience.
- Güder, N. (2006). *STK'lar İçin Gönüllülük ve Gönüllü Yönetim Rehberi* .
- Güder, N., & DERNEĞİ, Ö. S. (2006). *STK'lar İçin Gönüllülük ve Gönüllü Yönetimi Rehberi* . Ankara: Sivil Toplum Geliştirme Merkezi .
- Gül, Ö. (2009). KSS uygulaması olarak Kurumsal Gönüllülüğün Türk Özel Sektöründe Yapılanması ve Kurum İçi İletişim Bağlantısı. *Doktora Tezi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güler, E. (2012). Afet yönetimi: Cumhuriyet Dönemi Afet Yönetimi Mevzuatı ve Uygulaması. *Gazi Üniversitesi*. Ankara: Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi .
- Gündüz, İ. (2009). *Dünyada ve Türkiye'de Afet Yönetimi*. İstanbul: Erdem Yayınları.
- Güngör, L., & Çölgeçen, O. (2013). STK’larda Gönüllü Yönetimi ve Motivasyonun Performansa Etkisi. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8 (3), 163-187.
- Gürkan, P., BALAMİR, M., & YAKUT, A. (2005). *Afet Yönetiminin Stratejik İlkeleri: Türkiye ve Dünyadaki Politikalara Genel Baskış*. Ankara: JICA Türkiye Ofis Yayınları .
- Güvel, E. A. (2001). *Doğal Afetlerin Politik Ekonomisi: Doğal Riskler ve Afet Planlaması*. İstanbul: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası.
- Haddow, G., Bullock, Jane. & Coppola, D. (2014). *Emergency Management* Butterworth-Heinemann.
- Hodgkinson , V. A. (2001). The Roles and Contributions of Volunteers Globally: Passing on the Tradition to Future Generations. *Center for the Study of Voluntary Organizations & Service*.
- Hustinx, L., CNAAN, R. A., & HANDY, F. (2010). Navigating Theories of Volunteering: A hybrid map for a complex phenomenon. *Journal For The Theory Of Social Behaviour* .
- İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü. (2019). Derneklerin Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı:

<https://www.siviltoplum.gov.tr/derneklerin-faaliyet-alanlarına-gore-dagilimi-alanlarına-gore-dagilimi> adresinden alındı.

İl Özel İdaresi Kanunu. (2005).
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5302.pdf> adresinden alındı.

İSTAMP. (2014). İSTANBUL AFAD. İstanbul Afet Müdahale Planı:
<https://istanbul.afad.gov.tr/tamp-istanbul> adresinden alındı

Ilsley, J. P. (1990). Enhancing the Volunteer Experience: New Insights on Strengthening Volunteer Participation, Learning, and Commitment. *Enhancing the Volunteer Experience: New Insights on Strengthening Volunteer Participation, Learning, and Commitment*. içinde

Kadıoğlu, M. (2005). Afete Hazırlık Eğitim Çalışmaları. 3.İstanbul ve Deprem Sempozyumu. 240.

Kadıoğlu, M. (2008). Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri . JICA Türkiye Ofisi Yayınları.

Kadıoğlu, M. & Özdamar, E. (2008). *Bütünleşik Afet Yönetiminin Temel İlkeleri*. Ankara: JICA Türkiye Ofisi Yayınları.

Kadıoğlu, M. (2014). *İSMEP Toplumsal Kapasitenin Geliştirilmesi ve Toplum Eğitimleri*. İstanbul: İsmep Rehber Kitaplar.

Kalaycıoğlu, E. (2001). *Turkish Democracy: Patronage versus Governance*. İstanbul : Turkish Studies.

Karakiraz, A., & Kutanis Ö. (2013) Gönüllü Kuruluşlarda Liderlik, Ed. Sarkyaya M., Gazi Kitapevi, Ankara

Karaman, Z. T., & Altay, A. (2016). Bütünleşik Afet Yönetimi. İzmir: İlkem.

Kaya, M. (2013). *Afet Yönetiminde Sivil Toplum Kuruluşları ve Gönüllülük İşlevi* . İstanbul: Adaleti Savunanlar Stratejik Araştırmalar Merkezi Derneği .

Kemaloğlu, M. (2015). Türkiye'de Afet Yönetiminin Tarihi ve Yasal Gelişimi. *Akademik Bakış Dergisi*, (52), 126-147.

Kesgin, B. (2014). *Gençlik,gönüllü kuruluşlar ve katılım ilişkisi* .

Kesgin, S. S., & Durmuş, N. (2022). Gönüllülük ve Gönüllülerle Birlikte Çalışmak. M. Şentürk içinde, *Afet ve Krizlerde Gönüllülük*. İstanbul .

Keyman, F. & İçduygu, A. (2003). Globalization, Civil Society and Citizenship in Turkey: Actors, Boundaries and Discourses, Citizenship Studies.

Kılıç, N. P. (2012). Türkiye'de Eğitim Alanında Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşlarının Halkla İlişkiler Uygulamaları. Ankara Üniversitesi Sosyal

Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. Ankara.

Kocaoğlu, B. & Bingöl, E. (2015). Belediye Hizmetlerinde Gönüllü Katılım: Konya Örneği. *Karamanoğlu MehmetBey Üniversitesi Sosyal ve Araştırmalar Dergisi*, 53-62.

Kuş, C. (2018). Zarar görebilirlik ve Toplumsal Mukavemet Ekseninde Türkiye'nin Afet Yönetimi Analizi: Bir Afet Tipi Olarak Küresel İklim Değişikliği Üzerinden Türkiye Örneği (Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Küçükşen, M., & Yetkin, O. (2020). Afet Yönetimi ve Yerel Yönetimler. M. Yaman, & E. Çakır içinde, *Farklı Boyutlarla Afet Yönetimi*. Ankara: Nobel.

Leblebici, Ö. (2014). Afetlerde Kamu Yönetiminin Rolü ve Toplum Temelli Afet Yönetimine Doğru. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (2), 472-473.

MAG (Mahalle Afet Gönüllüleri). (2011). Çalıştay Sonuç Bildirisi, İstanbul.

Mersin, O., & Şahin, N. (2009). 1999'dan Günümüze İzmir'de Afet Yönetimi. V. TECİM, Ç. TARHAN, B. BARADAN , & E. KAVAS içinde, *İzmir Afet Riskini Azaltma Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (s. 35-51). İzmir .

Mustafa , K. A. (2013). Türk Kamu Yönetiminde Gönüllülük Ve Afet Yönetimi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Muştu, A. (2019). Sivil Toplum Kuruluşlarında Gönüllü Motivasyonu: Genç Kızılay Örneği. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Toplumsal Projeler Yönetim ve Organizasyonu Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.

Oktaç, E., & Pekçüçükşen, Ş. (2009). Yerel Yönetimlerin Demokratikleşmesinin Bir Aracı Olarak Sivil Toplum Kuruluşları . *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* , 2009 (1), 16.

Oktaç, G., & Tetik, Ç. (2012). *Teoride ve Pratikte Afet Sonrası İyileştirme Çalışmaları*. Ankara: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Yayınlar.

Önder, Ö., & Yaman, M. (2017). *Afet Yönetimi*. İstanbul: Ekin Basın Yayınevi.

Öner, Z. S. (2010). Türkiye'de Afet Yönetimi ve Niğde Örneği. *Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. Niğde: Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi.

Özçağdaş, S. (2013). Gönüllülük ve Sosyal inovasyonla Fark Yaratmak. U. Grounlund, M. Memişoğlu, & Ö. Bağcı içinde, *Türkiye'de Gönüllülük: Gönüllülüğün Rolünün ve Katkılarının Keşfedilmesi* (s. 86-96). Ankara: Tasarımhane Tanıtım Ltd. Şti.

- Özel , M. (2015). Afet Yönetiminin İyileştirme Aşaması Bağlamında 2011 Van Depremi Sonrasında "Konteyner Kent" Uygulaması . *Türk İdare Dergisi*, (477), s. 16.
- Özer, Y. E. (2017). *Afetlerin Kalkınmaya Etkileri üzerine Bir Değerlendirme Bütünleşik Afet Yönetimi*. İzmir .
- Özerdem , A., & Jacoby , T. (2006). *Disaster Management and Civil Society Earthquake Relief in Japan, Turkey and India*.
- Özey, R. (2006). *Afetler Coğrafyası*. İstanbul: Aktif Yayınevi.
- Özdemir, S. (2009). Sivil Toplum Kuruluşları (STK)'nın Artan Önemi ve Üsküdü' de Faaliyet Gösteren Bazı STK'lar Üzerine Bir Araştırma". *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (56),151-234.
- Özmen, B. (2000). *17 Ağustos 1999 İzmit Körfezi Depreminin Hasar Durumu*. Kocaeli : Türkiye Deprem Vakfı Yayını .
- Özyüksel, M. (1997). *Feodalite ve Osmanlı toplumu*. İstanbul: Der Yayınları .
- Palabıyık, H. (2011). Gönüllülük ve yerel hizmetlere gönüllü katılım üzerine açıklamalar. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 9 (11), 82-114.
- Rosenblum , N. (2002). Feminist Perspectives on Civil Society and Government. *Civil Society and Government*. Princeton: Princeton University Press.
- Sarp, N. (1999). Sağlık Hizmetlerinde Afet Yönetimi. *Deprem Araştırma Bülteni*, 5-24.
- Serbest, M. (2003). Kurumsal Gönüllülük ve İnsan Kaynakları Yönetimi İlişkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Snyder, M., & Omoto, A. (2001). *Temel Araştırma ve Pratik Problemler: Gönüllülük ve Bireysel ve Toplu Eylem Psikolojisi*. Lawrence Erlbaum Ortak Yayıncılar.
- Soygüzel, H. (2002). Türkiye'de Doğal Afetlerde Kriz Yönetimi (Marmara Depremi). *Yüksek Lisans Tezi*. Sakarya.
- Stiehr, S. (2011). Impact of Transnational Exchange Experiences on Senior Volunteers and Organisations. <https://slideplayer.com/slide/7844041/>.
- Şahin, C., & Sipahioğlu, Ş. (2009). *Doğal Afetler ve Türkiye*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Şahin, N. (2009). Afet Yönetimi ve Acil Yardım Planları. *TMMOB İzmir Kent Sempozyumu*, (s. 131-142). İzmir.
- Şahin, G. (2016). Yerel Yönetimlerde Afetlere Hazırlık ve Zarar Azaltma Sorumlulukları: İzmir Büyükşehir Belediyesi Örneği. 935-966. İzmir: KAYSEM 10-Kamu Yönetimi Sempozyumu.

- Şahin, Ş., & Üçgöl, İ. (2019). Türkiye’de Afet Yönetimi ve İş Sağlığı Güvenliği. *Afet ve Risk Dergisi*, 2 (1), 43-63.
- Şengöz, N. (2016). Gönüllülüğün Değişen Boyutu "Sanal Gönüllülük" ve Üniversite Gençliğinin Sanal Gönüllülük Farkındalığı. Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir.
- Şengün, H. (2007). Afet Yönetimi Sistemi ve Marmara Depremi Sonrasında Yaşanan Sorunlar. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi. Ankara.
- Şengün, H. (2018). Afet Yönetiminin Kurumsal Yapısı ve Afet Hukuku. Ankara: Palme Yayınevi.
- Şengün, H. (2020). Afet Yönetiminin Hukusal Boyutları. M. Yaman, & E. Çakır içinde, Farklı Boyutlarla Afet Yönetimi. Ankara: Nobel.
- Tekeli, İ. (2004). Katılımcı Demokrasi, Sivil Ağlar ve Sivil Toplum Kuruluşları. İTÜ Maçka Sosyal Tesisleri İstanbul, 15. STK Sempozyumu.
- Tektas, N. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Ağları Kullanımlarına Yönelik Bir Araştırma. *Tarih Okulu Dergisi*. 2014 (17), 1-20.
- Tercan, B. (2018). Türkiye’de Afet Politikaları ve Kentsel Dönüşüm . *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 3 (5), 102-120.
- Toprak, Z. (1990). “Yerel Hizmetlere Gönüllü Katılım”. *Amme İdaresi Dergisi*, 23 (1), 49-68.
- Turan, M. (2018). Türkiye’nin Yeni Yönetim Düzeni: Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 7(3), 42-91.
- Türkbağ, A. U. (2002). “Bir demokrasi Klasığı: Alexis de Tocqueville”de Demokrasi Kültürünün Temel Kurumları Olarak Yerel Yönetimler”. *Doğu Batı*, 61-69.
- Türkiye Afet Yönetimi Strateji Belgesi ve Eylem Planı (TAYSB). (2015). <https://www.afad.gov.tr/turkiye-afet-yonetimi-strateji-belgesi-ve-eylem-planı-taysb>.
- Tüsev . (2006). ‘Türkiye’de Sivil Toplum: Bir Değişim Süreci Uluslararası Sivil Toplum Endeksi Projesi Türkiye Ülke Raporu’. F. Bikmen, & Z. Meydanoğlu içinde, *Tüsev*. İstanbul: Tüsev Yayınları.
- Uluğ, A. (2009). *Nasıl Bir Afet Yönetimi ?* TMMOB İzmir Kent Sempozyumu .
- Ulusal Acil Durum Yönetimi Modeli Geliştirilmesi Projesi. (2002). İstanbul Teknik Üniversitesi Afet Yönetim Merkezi. İstanbul.
- UN Türkiye & GSM Gençlik Servisleri Merkezi, (2013). Türkiye’de Gönüllülük, Tasarımhanne Yayınları, İstanbul.

- Usta, E. (2019). Afet Yönetiminde Risk Azaltmasının Önemi, Tecrübeler ve Türkiye'deki Uygulama Örnekleri. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi .
- Uzunçibuk, L. (2005). Yerleşim Yerlerinde Afet ve Risk Yönetimi . *Ankara Üniversitesi*. Ankara, Türkiye: Doktora Tezi .
- Wilson, J., & Musick, M. (1997). *The Effects Of Volunteering On The Volunteer* . Law and Contemp Probs.
- World Index Report. (2014). CAF WORLD INDEX REPORT: <https://www.cafonline.org>: <https://www.cafonline.org/about-us/publications/2014-publications/caf-world-givingindex-> adresinden alındı
- Yahşi, A. S. (2007). Afet Yönetimi ve Bandırma Örneği. *Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* . Yüksek Lisans Tezi .
- Yaman, Y. (2005). *Bir STK Kurma ve İşletme - Sivil Toplum Kuruluşları İçin Yönetim Rehberi*. İstanbul : Kaknüs Yayınları.
- Yavaş, H. (2004). Doğal Afetler Yönüyle Türkiye'de Belediyelerde Kriz Yönetimi (İzmir Örneği). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı. Doktora Tezi. İzmir.
- Yıldız, M. (2008). Mahalli İdareler Reformu Sonrasında Afet Yönetimi; Kadioğlu, M. ve Özdamar, E., (editörler), Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri. Ankara: JICA Türkiye Ofisi.
- Yılmaz, A. (2001). Türk Kamu Yönetiminin Sorun Alanlarından Biri Olarak Afet Yönetimi ve Karşılaşılan Sorunlar, Marmara Depremi Örneği. Sivas : Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, A. (2002). Afetlerden Önce Gerçekleştirilmesi Gereken Afet Yönetimi Çalışmaları . *Türk İdare Dergisi*, 74 (435), 205-219.
- Yılmaz, A. (2003). *Afen Yönetimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Yılmaz, A. (2003). *Türk Kamu Yönetiminin Sorun Alanlarından Biri Olarak Afet Yönetimi* . Ankara: Pegem A Yayıncılık .
- Yontar, İ. G. (2017). *Afetlerin Yönetilmesinde Tatbikatların Önemi Bütünleşik Afet Yönetimi*. İzmir: Birleşik Matbaacılık.
- Yurttagüler, L., & AKYÜZ, A. (2006). *Gönüllülerle İşbirliği*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları .
- Yücekök, A. (1998). Türkiye'de Sivil Toplum Örgütleri Gelişiminin Toplumsal Aşamaları ve Süreci . *Tanzimat'tan Günümüze İstanbul'da STK'lar*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.

- 574 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle yapılacak Yardımlara Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. (1999, Eylül 1). T.C. Resmi Gazete (Sayı 23803). Mart 20, 2022 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.3.7269.pdf> adresinden alındı.
- 576 sayılı Doğal Afetlerde Yapılacak Yardımların Düzenlenmesi ile Vergilerin Ödeme Sürelerinin Uzatılmasına ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname. (1999, Eylül 23). T.C. Resmi Gazete (Sayı 23825). Şubat 21, 2022 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/4.5.576.pdf> adresinden alındı.
- 580 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanuna Geçici Maddeler Eklenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararname. (1999, Ekim 13). T.C. Resmi Gazete (Sayı 23842). Şubat 18, 2022 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.3.7269.pdf> adresinden alındı.
- 22/1/2018 Tarihli ve 2018/11275 Sayılı Kararnamenin Eki. (2018, Mart 18). T.C. Resmi Gazete (Sayı 30364). Haziran 15, 2023 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/03/20180318M1.pdf> adresinden alındı.
- 3838 sayılı Erzincan, Gümüşhane ve Tunceli İllerinde Vuku Bulan Deprem Afeti ile Şırnak ve Çukurca'da Meydana Gelen Hasar ve Tahribata İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesi Hakkında Kanun. (1992, Eylül 5). T.C. Resmi Gazete (Sayı 21336). Mayıs 18, 2022 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/21336.pdf> adresinden alındı.
- Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. (2018, Temmuz 10). T.C. Resmi Gazete (Sayı 30474). Ocak 14, 2023 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180710.pdf> adresinden alındı.
- Bakanlıklara Bağlı, İlgili, ilişkili Kurum ve Kuruluşlar İle Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. (2018, Temmuz 15). T.C. Resmi Gazete (Sayı 30479). Ocak 20, 2023 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180715.pdf> adresinden alındı.

EKLER

Ek 1: Anket Formu

ANKET FORMU

Bu anket formu Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalında yürütülmekte olan “Afet Yönetimi ve Gönüllü Katılım: Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Öğrencilerinin Afetlere Gönüllü Katılımına Yönelik Bir Araştırma” başlıklı yüksek lisans tez çalışması için yapılmaktadır.

Sizlerden edinilecek bilgiler tamamen bilimsel amaçlı kullanılacak ve kimlik bilginiz gizli tutulacaktır. Katkılarınız bizim için önemlidir. Şimdiden değerli katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Ozcan SEZER
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
(Tez Danışmanı)

Şevin TOZBEY
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

1. Lütfen size uygun cevabı işaretleyiniz.

KİŞİSEL BİLGİLER						
1	Cinsiyetiniz	Kadın ()	Erkek ()			
2	Doğum tarihi	 (yıl olarak)				
3	Okuduğunuz Fakülte/MYO	İİBF ()	Mühendislik ()	Fen-Edebiyat ()	İletişim ()	Diğer (Belirtiniz)
4	Okuduğunuz Bölüm (Belirtiniz)					
5	Sınıfınız	Hazırlık ()	1.Sınıf ()	2.Sınıf ()	3.Sınıf ()	4.Sınıf ()
6	Aylık ortalama gideriniz (harcamalarınız)	0-1000TL ()	1001-2000TL ()	2001-3000TL ()	3001-4000TL ()	4000TL üstü ()
7	Babanızın Eğitim Durumu	İlkokul ()	Ortaokul ()	Lise ()	Üniversite ()	
8	Annenizin Eğitim Durumu	İlkokul ()	Ortaokul ()	Lise ()	Üniversite ()	
9	Ailenizin Yerleşim Yeri	Şehir Merkezi ()	İlçe Merkezi ()	Köy ()		

10. Afet denildiğinde aklınıza ilk ayağıdakilerden hangisi gelmektedir?
() Deprem () Sel () Heyelan () Yangın () Çığ () Fırtına () Diğer
11. Daha önce hiç afete maruz kaldınız mı? (Eğer kalmadıysanız bir sonraki soruya geçin)
() Evet () Hayır
12. Eğer maruz kaldıysanız bu afet türü hangisidir?
() Deprem () Sel () Heyelan () Yangın () Çığ () fırtına () Diğer
13. Afetlerde hayatını kaybeden yakınınız var mı?
() Evet () hayır

2. Lütfen size uygun cevabı işaretleyiniz.

AFETLERE GÖNÜLLÜ KATILIM KONUSUNDA BİLGİ DÜZEYİNE İLİŞKİN SORULAR		EVET	HAYIR
1	Afetlere müdahale edilirken gönüllü olarak katılıyorum		
2	Yerel afet gönüllüsü olmak isterim		
3	Arama kurtarma gönüllüsü olmak isterim		
4	Afet ile ilgili bir Sivil Toplum Kuruluşuna üyeyim		
5	Daha önce AFAD Gönüllüsü oldunuz mu?		
6	AFAD Gönüllü Eğitim Programı hakkında bilginiz var mı?		
7	AFAD Gönüllülük Projesi hakkında bilginiz var mı?		
8	Gönüllülük başvurularının e-devlet üzerinden yapılabildiğini biliyor musunuz?		

3. Lütfen her soru için size uygun seçeneği daire içine alınız.

		1	2	3	4	5	6	7
	AFET YÖNETİMİ VE GÖNÜLLÜ KATILIMA İLİŞKİN SORULAR	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1	Türkiye bir afet ülkesidir.	---	--	-	0	+	++	+++
2	Türkiye’de afet yönetimi sürecinde afet öncesi süreçte alınan önlemler yeterlidir.	---	--	-	0	+	++	+++
3	Türkiye’de afet yönetimi sürecinde afet sonrası alınan önlemler yeterlidir.	---	--	-	0	+	++	+++
4	Afet yönetimi sürecinde kurumlar ve sektörler arası iş birliği yapılması önemlidir.	---	--	-	0	+	++	+++
5	Türkiye’de afet öncesi belediyelerin afetlere gönüllü katılım uygulamaları yeterli düzeydedir.	---	--	-	0	+	++	+++
6	Türkiye’de afet sonrası belediyelerin afetlere gönüllü katılım uygulamaları yeterli düzeydedir.	---	--	-	0	+	++	+++
7	Afet yönetimi sürecinde gönüllü vatandaş girişimlerine yeterince yer verilmektedir.	---	--	-	0	+	++	+++
8	Afet yönetimi sürecinde sivil toplum kuruluşlarına yeterince yer verilmektedir.	---	--	-	0	+	++	+++
9	Son zamanlarda ülkemizde yaşanan afetlerde vatandaşların gönüllü katılımı etkilidir.	---	--	-	0	+	++	+++
10	Türkiye’de afetlere yönelik gönüllü organizasyonlar yeterlidir.	---	--	-	0	+	++	+++
11	Afetlere gönüllü katılımı birlikte vatandaşlık duygusu ve toplumsal dayanışma artar.	---	--	-	0	+	++	+++
12	Afetlere gönüllü katılımı birlikte biriktirici duygusu artar, kutuplaşmaların önüne geçilir.	---	--	-	0	+	++	+++
13	Afet konusundaki gönüllü uygulamaların olası bir afet sırasında nasıl hareket edileceği konusunda tecrübe kazandıracağına inanıyorum.	---	--	-	0	+	++	+++
14	Afet konusundaki gönüllü uygulamaların olası bir afet sonrasında nasıl hareket edileceği konusunda tecrübe kazandıracağına inanıyorum.	---	--	-	0	+	++	+++
15	Afetlere gönüllü katılım projeleri toplumda yeterince duyurulmakta ve kamu spotlarında yeterince yer verilmektedir.	---	--	-	0	+	++	+++
16	Afetlere gönüllü katılım sosyal sermayenin gelişmesine katkı sağlar.	---	--	-	0	+	++	+++
17	Afet öncesi gönüllülük çalışmalarını etkileyen en önemli sorun maddi sorunlardır.	---	--	-	0	+	++	+++
18	Afetlere gönüllü katılımın toplumsal düzeyde artırılması için bireylerin gelir düzeyleri yükseltilmelidir.	---	--	-	0	+	++	+++
19	Afetlere gönüllü katkılar sonucunda maddi bir karşılık beklenmemelidir.	---	--	-	0	+	++	+++
20	Topluma hizmet uygulamaları ve gönüllü çalışmalar karşılığında yapılan faaliyetlerin karşılığı maddi olarak verilmelidir.	---	--	-	0	+	++	+++
21	Üniversite öğrencilerinin müfredatlarında afet ile ilgili derslerin olmasında fayda vardır.	---	--	-	0	+	++	+++
22	Üniversitelerin afet konusundaki rol ve sorumluluklarının artırılması gerekir.	---	--	-	0	+	++	+++
23	Üniversite eğitiminde afet eğitimi ve afetlere gönüllü katılımı ilgili çalışmalar yeterlidir.	---	--	-	0	+	++	+++
24	Üniversite gençliğinde gönüllülük bilinci yeterli düzeydedir.	---	--	-	0	+	++	+++
25	Üniversite/Şehir/Mahalle/Belediye afet gönüllüleri gibi oluşumlarda yer almak isterim.	---	--	-	0	+	++	+++

Ek 2: Etik Kurul Formu

Evrak Tarih ve Sayısı: 08.04.2022-154470

Kurum Kayıt Tarihi ve
Sayısı: 29.03.2022/152269

Protokol No: 140

30.03.2022



T.C

ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ İNSAN ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU KARARI

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	Anket
BAŞLIK:	Afet Yönetimi ve Gönüllü Katılım: Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Öğrencilerinin Afetlere Gönüllü Katılımına Yönelik Bir Araştırma
SORUMLU ARAŞTIRMACI:	Prof. Dr. Özcan SEZER
KARAR:	UYGUN

ETİK KURUL ÜYELERİ

Prof. Dr. Ertuğrul YILDIRIM
Başkan

Prof. Dr. Ahmet Ferda ÇAKMAK
Üye

Prof. Dr. Ahmet EFİLOĞLU
Üye

Prof. Dr. Ahmet Erkan KOCA
Üye

Doç. Dr. Tülay KUZLU AYYILDIZ
Üye

Doç. Dr. Şaban ÇELİKOĞLU
Üye

29.05.2014 tarih ve 2014/08-13 sayılı Senato Kararı ile kabul edilmiştir.

ÖZ GEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Şevin TOZBEY

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Aldığı Sertifikalar : Beden Dili ve Etkili İletişim

Uzmanlık Alanı : Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	2020
Y. Lisans	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	2023

Görevler :

Görev Unvanı	Görev Yeri	Yıl

Eserler:

A. Uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan makaleler:

A1.

B. Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında (proceedings) basılan bildiriler:

B1.

C. Yazılan ulusal/uluslararası kitaplar veya kitaplardaki bölümler:

C1. Yazılan ulusal/uluslararası kitaplar:

C1.1.

C2. Yazılan ulusal/uluslararası kitaplardaki bölümler:

C2.1.

D. Ulusal hakemli dergilerde yayımlanan makaleler:

D1. Türkiye’de Afet Yönetiminin Merkezi ve Yerel Düzeyde Örgütlenmesi Üzerine Bir Değerlendirme

E. Ulusal bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında basılan bildiriler:

E1.

F. Sanat ve tasarım etkinlikleri:

F1.

G. Diğer yayınlar: (Yukarıdaki maddelerde yer alan başlıklardaki kategorilere girmeyen ve belirtilmek istenen tüm eserler bu maddenin altında belirtilecektir.)